

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Bakalářská práce

Maroš Lauer

Cyperská kríza v roku 1974 a úloha OSN

The Cyprus Crisis in 1974 and the Role of the United Nations

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl především poděkovat panu prof. PhDr. Mgr. Václavu Horčíčkovi, Ph.D za cenné rady a trpělivost při dohledu nad vznikem této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 7.5.2015

.....
Maroš Lauer

Abstrakt

Predkladaná práca skúma vplyv OSN na vývoj cyperskej otázky do jej vyvrcholenia v roku 1974. Tento vplyv je v práci analyzovaný v dvoch rovinách: 1. prejednávania cyperského problému v rámci jednaní Bezpečnostnej Rady a Valného zhromaždenia OSN a ich vplyv na vývoj na ostrove; 2. činnosť mierovej misie UNFICYP od jej ustanovenia v roku 1964 až po rozdelenie ostrova o 10 rokov neskôr. Za účelom preskúmania oboch aspektov je v práci využitá nie len podrobná historická analýza, ale aj teoretické koncepty z odboru medzinárodných vzťahov. Práca zároveň popisuje vývoj cyperského problému ako dynamický proces, ktorý je za účelom jeho pochopenia potrebné vnímať už do jeho skorých počiatkov a preto sa nezameriava iba na obdobie 60. a 70. rokov ale popisuje aj pôvodné korene a príčiny konfliktu.

Kľúčové slová

OSN, Cyprus, kríza Makarios III., Turecko, Grécko, 1974, UNFICYP, invázia, peacekeeping, mediácia

Abstract

This thesis explores the impact of the UN on the development of the Cyprus crisis from its beginning until its peak in 1974. This impact is analysed on two levels: 1. Negotiations of the Cyprus Crisis during the UN Security Council and General Assembly meetings and their effects on the escalation of the local situation in Cyprus. 2. Activities of the peacekeeping mission UNFICYP since its establishment in 1964 until the division of Cyprus ten years later. For the purpose of examination of the aforementioned, both detailed historical analyses, as well as theoretical concepts from international relations theory are used in this paper. The paper describes the evolution of the Cyprus Problem as a dynamic process, which needs to be perceived in its full extent, thus it is not concentrated only on the period of 1960s and 1970s, but describes original sources and causes of the conflict.

Keywords

UN, Cyprus, crisis, Makarios III., Turkey, Greece, 1974, UNFICYP, invasion, peacekeeping, mediation

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Teoretické východiská mierových operácií OSN.....	9
3. Prehľad historického vývoja Cypru do počiatkov britskej koloniálnej správy.....	16
4. Cyprus ako Britská kolónia a boj za nezávislosť	20
4.1. Situácia na ostrove po skončení 2. svetovej vojny a internacionalizácia cyperskej otázky.....	20
4.2. Cesta k samostatnosti.....	23
5. Obdobie nezávislosti a jeho problémy.....	25
5.1. Zuryško-Londýnske dohody a ich dôsledky.....	25
5.2. Krízové momenty 60. rokov a ustanovenie misie UNFICYP.....	29
5.3. Rola OSN v období do roku 1974.....	38
6. Kríza roku 1974 a rozpad republiky.....	41
6.1. Prevrat z 15 júla, jeho príčiny a dôsledky.....	41
6.2. Turecká intervencia a mierové jednanie.....	45
6.3. Zhodnotenie vývoja krízy a aktivít OSN.....	49
7. Záver.....	57
8. Zoznam použitých zdrojov.....	61
9. Zoznam príloh.....	67
10. Prílohy.....	68

1. Úvod

Už pol storočia zamestnáva tzv. cyperská otázka medzinárodné spoločenstvo, množstvo nevládných a nadnárodných organizácií ako aj skúsených diplomatov. Od roku 1964, t.j. od nasadenia misie UNFICYP a vypuknutia závažnej politickej krízy sa cyperskú otázku neúspešne pokúšalo riešiť 6 generálnych tajomníkov OSN a nespočetné množstvo ministrov zahraničných vecí. Kurt Waldheim, ktorý počas svojho obdobia riešil cyperskú krízu v jej úplnom vrchole v lete roku 1974, označil túto otázku za „*najnevďačnejšiu a najfrustrujúcejšiu úlohu jeho funkčného obdobia*“.¹ Cyprus sa tak čoskoro preslávil ako "cintorín diplomatov", na ktorom spočinul dokonca aj Richard Holbrooke strojca mierových dohôd z vojen v bývalej Juhoslávií.² Teórie vysvetľujúce dôvody neúspechu mierového procesu na Cypre sa značne rôznia. Niektoré uvádzajú, že samotný obyvatelia Cypru nemajú záujem na dlhodobom riešení. Ďalšie sú v svojich tvrdeniach optimistickejšie a za dôvod považujú iba nedostatok dôvery, vzájomnej komunikácie a dobrej vôle.³ Naším cieľom nebude v tejto práci skúmať dôvody súčasného stavu cyperskej otázky, ale zameriame sa na úlohu omnoho jednoduchšiu, avšak zároveň neľahkú, a to analyzovať vplyv OSN na vývoj problému do kritického momentu v lete roku 1974.

Téma vplyvu zahraničných aktérov počas Cyperskej krízy a rokov jej predchádzajúcich bola pokrytá už v značnom množstve literatúry. Tak ako drvivá väčšina autorov sa aj ja prikláňam k názoru, že zásadnú rolu v tomto ohľade hrali jednoznačne materské štáty Grécko a Turecko a USA s Veľkou Britániou. Tieto štáty však svoje záujmy na ostrove nepresadzovali len priamou cestou diplomatických jednaní so zástupcami cyperskej republiky, či zástupcami jednotlivých komunit. Od internacionalizácie cyperskej otázky, t.j. od roku 1953 vstúpil do jej riešenia nový aktér - OSN. Vymedzenie vplyvu tohto aktéra na vývoj cyperského problému je komplikované, keďže politiku organizácie ako takej ovplyvňujú a do značnej miery určujú viac jednotlivé štáty než samotná organizácia. Mnohé pochybnosti môže vzbudzovať už samotné slovné spojenie "politika OSN". Existuje akási politika tejto organizácie, ktorú by malo zmysel v kontexte Cyperskej krízy skúmať?

OSN ako nadnárodná organizácia a neskôr jej mierové misie (ako aj celý proces peacekeepingu a peacemakingu) vznikli so zámerom ovplyvňovať vzťahy medzi štátmi ako aj vývoj v jednotlivých konfliktných oblastiach k zabezpečeniu mieru, dodržiavania ľudských

¹ NEWMAN, Edward. *The Most Impossible Job in the World: The Secretary-General and Cyprus*. In: KER-LINDSAY, James. *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. s.1

² Island of troubles. *The Economist*. 19 december 2002. [cit. 2015-04-04] Dostupný z <http://www.economist.com/node/1501992>

³ KER-LINDSAY, James. *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. s.1-2

práv a iných hodnôt podľa Charty OSN. Za účelom dosiahnutia týchto cieľov OSN postupuje nezávisle a predovšetkým nestranne, avšak automaticky sa stáva aktérom v rámci konfliktu. Organizácia vstupuje do interakcie so všetkými stranami konfliktu a tým situáciu nevyhnutne ovplyvňuje. Na pôde tejto organizácie sa zároveň "pred očami celého sveta" prerokávajú kľúčové politické otázky a jednotliví (predovšetkým štátni) aktéri sa snažia v rámci ich prerokovania komunikovať svoje postoje a ciele. Účelom tohto konania aktérov je snaha ovplyvniť výslednú podobu stanoviska daného orgánu OSN, ktoré sa v prípade prijatia považuje za stanovisko organizácie ako takej, nie za stanovisko daného štátu či iného aktéra. OSN tak funguje ako akési fórum, kde sa politiky aktérov stretávajú a týmto stretávaním sa formuje politika nová, ktorá vznikla práve v unikátnom prostredí tejto organizácie. Vykonávaním dohodnutého stanoviska sú následne poverené exekutívne orgány OSN, ktorých výkonnosť opäť môže ovplyvniť priebeh konfliktu.

Touto úvahou sa dostávame k zmyslu a cieľu predkladanej práce. Za cieľ si v svojej práci kladiem analyzovať dva hlavné aspekty, prostredníctvom ktorých OSN do konfliktu na Cypre zasiahla. Tieto aspekty sú:

1. Prejednávanie cyperskej otázky na pôde tejto organizácie a s tým súvisiace postoje ďalších aktérov počas týchto jednaní, ktoré následne formovali postoj organizácie k problému ako takému;
2. Samotná činnosť organizácie na ostrove, akou bolo zriadenie mierovej misie UNFICYP, menovanie mediátorov konfliktu či poskytovanie tzv. "dobrých služieb"

Pre pochopenie komplexnosti celého problému, ktorému OSN v rámci Cyperskej otázky čelila, je nutné venovať sa aj ďalším historickým súvislostiam a dlhodobým vývojovým tendenciám, bez ktorých by práca strácala svoju explanačnú hodnotu a viedla by iba k poskytnutiu značne neúplného obrazu.

Práca sa tak napriek svojmu názvu nebude venovať iba kríze roku 1974. Vývoj cyperskej otázky je nesmierne dynamický proces a rovnako dynamicky sa vyvíjalo aj pôsobenie OSN v rámci tohto problému. Udalosti leta 1974 predstavujú iba vrchol predchádzajúceho vývoja a nemôžu byť analyzované izolovane. Zároveň však predstavujú bod zlomu v dejinách ostrova, keď sa po stáročia vzájomne spolunažívajúce komunity oddelili líniou železných oplotení a hliadkovacích stanovíšť. Pokiaľ má dať táto práca aspoň čiastočne odpoveď na otázku, aký vplyv mala OSN na historický vývoj ostrova, je nutné analyzovať jej činnosť kontinuálne od prvých prejednávaní až po posledné výstrely ukončujúce druhú fázu tureckej intervencie. Činnosť OSN a jej zložiek pred vyvrcholením krízy je minimálne rovnako podstatná ako činnosť v samotnom roku 1974, dalo by sa dokonca

tvrdiť, že aj podstatnejšia. Kríze sa totiž nedá zabrániť keď vypukne, ale je potrebné jej predchádzať a snažiť sa jej vyhnúť. Nepochybne práve k tomu smerovala všetka činnosť OSN medzi rokmi 1964 a 1974, bolo by tak nelogické nevenovať tomuto obdobiu rovnakú pozornosť ako samotnému roku 1974.

Nie je možné sa zamerať iba na vývoj na samotnom ostrove ale je nutné poukázať aj na vplyv ďalších aktérov v rámci konfliktu. Jedná sa tak primárne o svetové mocnosti USA a Veľkú Britániu, a tzv. materské štáty oboch komunit na ostrove, t.j. Grécko a Turecko. Predkladaná štúdia poskytuje chronologický vývoj Cyperského problému v podstate od jeho počiatkov, pričom využíva zdroje z rôznych strán konfliktu a tým sa snaží o faktografickú vyváženosť. Nakoľko sa jedná o stále aktuálnu a rozporuplnú tému, je potrebné pri jej výskume brať značný ohľad na možné snahy autorov o jednostranný výklad problému. K zdrojom (ako monografiám, tak aj k memoárom a prameňom) sme preto pristupovali s istou rezervou, pričom informácie a interpretácie sme sa vždy snažili verifikovať a prípadne navzájom konfrontovať. Viaceré monografie tak často v tejto práci slúžia na dokreslenie pohľadu jednej či druhej strany konfliktu.

Práca je zároveň postavená na širokom spektre zdrojov. Primárnym prameňom sú rozličné dokumenty OSN, ktoré sú v plnom znení dostupné v rámci online archívov tejto organizácie. Ďalším dôležitým zdrojom je množstvo monografií a článkov v odborných periodikách. Mimoriadne prínosná sa ukázala publikácia Clementa Dodda, ktorá poskytuje vyvážený pohľad na vývoj konfliktu od jeho počiatkov až do súčasnosti.⁴ K skúmaniu udalostí roku 1974 sa zas podrobne venuje v svojej publikácii Jan Asmussen, keď za účelom analýzy diplomacie počas krízového roku využíva množstvo dokumentov ministerstva zahraničných vecí Veľkej Británie, ktoré nám v rámci tejto práce bohužiaľ z praktických dôvodov neboli prístupné.⁵ Ďalším významný zdroj pri zhotovení práce boli pamäte priamych účastníkov prelomových udalostí na ostrove, a to predovšetkým tureckého diplomata a bývalého ministra zahraničných vecí Haluka Bayülkena a vodcu tureckej komunity Raufa Denкташа.⁶ V neposlednom rade sú v práci využité ako dobové tak aj súčasné publicistické články ako aj internetové vzdelávacie portály.

⁴ DODD, C. The history and politics of the Cyprus conflict. New York: Palgrave Macmillan, 2010, ix, 317 p. ISBN 02-302-4211-1.

⁵ ASMUSSEN, Jan. Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis. New York: I.B. Tauris, 2008, ix, 364 p. ISBN 18-451-1742-5.

⁶ Obaja autori sa v svojich prácach venujú priamo politike v rámci OSN. Štvordielne pamäti jednej z vedúcich osobností gréckej komunity Glafkosa Cleridesa nám bohužiaľ neboli prístupné.

2. Teoretické východiská mierových operácií OSN

Teoretické uchopenie vzťahu medzi aktivitami OSN a konfliktnými situáciami vo svete je kvôli nedostatku zhody medzi odborníkmi a rozdrobenosti teórií značne obtiažné. Na druhej strane je však tento vzťah pred analyzovaním jeho praktickej podoby nutné aspoň v krátkosti popísať a vymedziť jeho hlavné znaky. Pokiaľ chceme v tejto práci analyzovať rolu OSN počas cyperského konfliktu, je potrebné sa zamyslieť aj nad tým, aká by mala byť táto rola teoreticky a aké by mali byť výsledky pôsobenia OSN v konflikte. Teórie o vzťahu OSN a riešení konfliktov prešli po skončení studenej vojny v súvislosti so zmenou medzinárodného prostredia značnými zmenami. Keďže v tejto práci budeme skúmať aktivity OSN v cyperskom konflikte iba do roku 1974, nebudeme sa v tejto časti zaoberať primárne aktuálnymi definíciami mierovej činnosti OSN. Na rozdelenie a všeobecný popis aktivít je možné použiť moderné teórie, zároveň je však treba mať na pamäti, že koncepty a ciele mierových operácií OSN sa značne dynamicky vyvíjali a mnohé v súčasnosti uplatňované normy a štandardy v období 60. a 70. rokov neexistovali.

V literatúre je s mierovými aktivitami OSN v konfliktoch najčastejšie spojovaný pojem *peacekeeping*.⁷ Mierové operácie OSN však nezahŕňajú iba túto aktivitu, ale pozostávajú z troch kľúčových zložiek (podľa tzv. Brahimiho správy, ktorá je jedným zo základných dokumentov k pochopeniu a vymedzeniu mierových aktivít v súčasnom svete): "*conflict prevention*" a "*peacemaking*"; "*peacekeeping*"; a "*peace-building*".⁸ *Conflict prevention* sa zameriava predovšetkým na zdroje konfliktu, ktoré sa snaží odstrániť a pripraviť tak pevný základ pre dlhodobý mier. *Peacemaking* cieľi predovšetkým na konflikty ktoré už prebiehajú, pričom sa snaží prostredníctvom diplomacie a mediácie dosiahnuť ich prerušenia. *Peace-building* sa ako aktivita započatá predovšetkým až po skončení studenej vojny snaží vybudovať základy pre dlhodobý mier, ktorý by nebol iba obyčajnou absenciou konfliktu (jedná sa o procesy ako reintegrácia vojakov do spoločnosti, posilňovanie právneho štátu a demokracie, vzdelávanie a vyšetrovanie minulých zločinov atď.). Proces *peacekeepingu*, pod ktorý aktivity OSN na ostrove v skúmanom období primárne spadajú, je definovaný pomerne široko ako „*päťdesiat rokov staré úsilie, ktoré sa vyvinulo z klasického vojenského modelu monitorovania prímeria a oddelovania znepriatelených strán v medzištátnych konfliktoch do komplexného modelu zahrňujúceho množstvo elementov,*

⁷ Doslovne by bolo možné tejto termín preložiť ako "udržiavanie mieru", v tuzemskom odbornom diskurze sa však používa originálny výraz v angličtine.

⁸ UN document A/55/305-S/2000/809 (tzv. Brahimi Report) [cit. 2015-04-09] Dostupný z: http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/55/305

vojenských ako aj civilných, ktoré spolupracujú na vytvorení mieru v postkonfliktných oblastiach".⁹

Ako už vyplýva z uvedených definícií, všetky tieto procesy sa navzájom dopĺňajú a nie je možné ich od seba striktne oddeľovať. Taktiež je táto typológia mierových aktivít OSN iba jedna z mnohých a rozhodne nie je tou najmenej kritizovanou. Na úvod sme ju však uviedli preto, že aspoň z časti vysvetľuje základnú terminológiu. V rámci cyperského problému a zapojenia OSN sú v nami skúmanom období prítomné podľa tejto typológie iba procesy peacekeepingu a peacemakingu.¹⁰ Vzhľadom k širokej definícii týchto pojmov je pod ne v súčasnosti možné zahrnúť široké spektrum aktivít, vrátane zásahu Ruska v Čečensku v deväťdesiatych rokoch či intervenciu USA v Iraku v roku 2003. V týchto aktivitách sa môžu zároveň okrem nadnárodných organizácií a štátnych aktérov angažovať aj regionálne a mimovládne organizácie. Keďže je však predmetom tejto práce úloha OSN, nebudeme sa aktivitami ďalších aktérov zaoberať ani ich teoreticky v tejto kapitole rozoberať. Je nevyhnutné podotknúť, že v nami skúmanom období ešte niektoré z vyššie zmieňovaných termínov neexistovali alebo neboli definované a ich vymedzenie slúži predovšetkým dnešnému vedeckému diskurzu. Zároveň treba zdôrazniť, že dodnes neexistuje žiadna všeobecne akceptovaná teória, ktorá by vystihovala súčasnú či minulú podobu mierových operácií OSN. Z tohto dôvodu nebudeme na tomto mieste vymenovávať množstvo dostupných definícií ani sa zaoberať možným rozdelením peacekeepingových operácií, ktoré už bolo dostatočne písané v inej literatúre.¹¹ Budeme sa však sústrediť na vznik a podstatu konceptu peacekeepingu, jeho historický vývoj ako aj problémy spojené s jeho uplatnením.

Peacekeeping či *peacemaking* nie sú v rámci histórie OSN sprevádzané žiadnou komplexnou teóriou či doktrínou. Samotný termín bol vynájdený až dlho potom, čo začal byť v praxi realizovaný a improvizácia charakterizovala jeho evolúciu.¹² Ani jeden z týchto termínov nenájdeme vyslovene zmienený v Charte OSN ani v iných základných dokumentoch tejto organizácie, čo však rozhodne neznamena, že by tieto aktivity nemali v rámci OSN právnu i morálnu oporu. Doktrína peacekeepingu nachádza svoje zaštitenie predovšetkým v kapitolách VI. a VII. Charty OSN. Kapitola IV., nazvaná *Pokojné riešenie sporov* (Pacific Settlement of Disputes) sa zaoberá, ako už z jej názvu vyplýva, možnosťami mierového

⁹ Ibid.

¹⁰ OSN sa pred vypuknutím medzikomunitných bojov v roku 1964 v konflikte výraznejšie neangažovala, preto sa nedá hovoriť o žiadnom procese *Conflict prevention*. Rola *Peace-buildingu* zostáva taktiež výrazne obmedzená a v nami skúmanom období sa vôbec nevyskytuje

¹¹ Viď napr. BUREŠ, Oldřich. *United Nations peacekeeping: bridging the capabilities-expectations gap*. s.16-24, BELLAMY, Alex J, Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN. *Understanding peacekeeping*. s. 93-165

¹² Trevor Findlay. *The Use of Force in UN Peace Operations*. s. 4

vyriešenia konfliktov. Vyjednávane, mediácia, arbitrážne a ďalšie podobné prostriedky by mali byť využité vždy ako prvé a Bezpečnostná rada má právo vyzvať strany k ich využitiu (článok 33). Ďalej táto kapitola špecifikuje predovšetkým možnosti a právomoci Bezpečnostnej rady pri riešení konfliktov, pričom podľa článku 36 môže v akomkoľvek momente sporu navrhnúť primerané prostriedky a metódy k vyriešeniu sporu.¹³

Kapitola VII. figuruje v Charte pod názvom *Akcie pri hrozbách mieru, porušení mieru a činoch útočných* (Action with Respect to Threats to the Peace, Breaches of the Peace, and Acts of Aggression) bola pôvodne určená k napomáhaniu uplatňovania princípu kolektívnej bezpečnosti. Článok 39 tejto kapitoly umožňuje Bezpečnostnej rade identifikovať hrozbu mieru, porušenie mieru či útočný čin a v súlade s článkami 41 a 42 odporučiť či prijať prostriedky na udržanie či obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti.¹⁴ Článok 41 umožňuje Bezpečnostnej rade rozhodnúť, aké nevojenské prostriedky je potrebné uplatniť k splneniu jej rozhodnutia a môže vyzvať ďalšie členské štáty OSN k prijatiu týchto prostriedkov. Pokiaľ by tieto prostriedky mali byť neúčinné, alebo by sa ukázali byť neúčinnými, môže podľa článku 42 Bezpečnostná rada uskutočniť akciu na obnovenie medzinárodného mieru a bezpečnosti pomocou ozbrojených síl vo vzduchu, na vode či na zemi.¹⁵ Zároveň sú podľa článku 43 členské štáty OSN povinné akciám Bezpečnostnej rady poskytnúť svoje ozbrojené sily, asistenciu a zariadenia.

Posledná časť Charty OSN, ktorá sa spája s peacekeepingom je článok 99 kapitoly X (Hospodárska a sociálna rada - The Economic and Social Council). Ten dáva generálnemu tajomníkovi právo upriamiť pozornosť Bezpečnostnej rady na akúkoľvek záležitosť, ktorá podľa jeho názoru môže ohroziť udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.¹⁶ Celý koncept mierových operácií a peacekeepingu je založený iba na zmienených článkoch Charty OSN, pričom najpodstatnejšie sú články 39, 41 a 42 kapitoly VII. Väčšina misií spadajúca pod tzv. tradičný peacekeeping (tento pojem bližšie špecifikujeme v ďalšej časti tejto kapitoly) bola autorizovaná pod kapitolou VI, zatiaľ čo kapitola VII slúži k autorizácii použitia sily mierových jednotiek, ku ktorému v histórii peacekeepingu došlo len v niekoľkých prípadoch.¹⁷ Bývalý generálny tajomník OSN a "otec peacekeepingu" Dag Hammarskjöld tak označil doktrínu peacekeepingu ako "kapitolu VI. a pol" Charty OSN.¹⁸ Je

¹³ Charter of the United Nations. Chapter VI. [cit. 2015-04-09] Dostupný z: <http://www.un.org/en/documents/charter/>

¹⁴ Ibid. Chapter VII.

¹⁵ Ibid-

¹⁶ Ibid. Chapter X.

¹⁷ BELLAMY, Alex J, Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN. *Understanding peacekeeping*. s. 46

¹⁸ RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE. *Encyclopedia of international peacekeeping operations*. s. 11

nutné na tomto mieste znovu pripomenúť, že peacekeeping a jeho princípy vznikli *ad hoc* počas riešenia politických kríz a s pribúdajúcimi skúsenosťami OSN v tejto oblasti sa modifikovali.

Peacekeeping sa teda stal v podstate neplánovanou reakciou OSN na špecifické problémy v špecifickom čase. Napriek tomu, že mandáty misií boli počas obdobia studenej vojny rôzne, ich prvoradou geopolitickou úlohou bolo zabrániť eskalácii lokálnych konfliktov na konflikty regionálne či na konflikt medzi dvoma superveľmocami. Nie je tak prekvapením, že prvá peacekeepingová misia bola nasadená v nestabilnom regióne Blízkeho Východu, kde sa stretávali záujmy oboch veľmocí ako aj regionálnych aktérov.¹⁹ Misia ustanovená s názvom UNEF (United Nations Emergency Force) rezolúciou Valného zhromaždenia z 5. novembra 1956 bola prvý krát označená za peacekeepingovú misiu.²⁰ Táto misia síce nebola prvým nasadením jednotiek členských štátov pod vlajkou OSN, avšak jej ustanovenie sa stalo významným precedensom pre ďalšie misie.²¹ Na rozdiel od ďalších misií OSN, ktoré boli schválené Bezpečnostnou radou, bola misia UNEF schválená rezolúciou Valného zhromaždenia, čím sa mierne odlišuje od ostatných misií.

Tak, ako mala misia UNEF priamy vplyv na vznik misie UNFICYP vytvorením precedensu mierových misií v konfliktných oblastiach, mala na mandát misie UNFICYP nepochybný vplyv skúsenosť s misiou ONUC (Opération des Nations unies au Congo), ktorá vznikla rezolúciou Bezpečnostnej rady v roku 1960.²² Dôvody k ustanoveniu tejto misie a situácia vo vtedajšom Kongu nie sú pre našu prácu podstatné, dôležitý je však vývoj mandátu a výsledky, ktoré misia jeho prostredníctvom dosiahla. Pôvodný mandát misie poveroval generálneho tajomníka poskytnúť vláde Konga všetku potrebnú vojenskú a technickú pomoc a podporu, ktorú potrebuje na to, aby jej bezpečnostné jednotky boli schopné plniť ich úlohy.²³ V otázke použitia sily bola misia rovnako ako v prípade UNEF oprávnená použiť silu iba v prípade sebaobrany. Následne ako sa situácia v krajine ďalej komplikovala a zhoršovala sa mandát misie v roku 1961 rozšíril rezolúciou 161, ktorá umožňovala jednotkám OSN za

¹⁹ WOODHOUSE, Tom a Oliver RAMSBOTHAM. *Peacekeeping and conflict resolution*. s. 15

²⁰ Misia bola ustanovená rezolúciou 1000 (ES-I) [cit. 2015-04-10] Dostupný z: <http://www.un.org/depts/dhl/dag/docs/ares1000e.pdf>

²¹ Už v roku 1948 vznikla prvá misia OSN na Blízkom východe UNTSO (United Nations Truce Supervision Organisation) a následne v roku 1949 misia UNMOGIP (United Nations Military Observer Group in India and Pakistan) v oblasti Kašmíru, obe však, ako už z ich názvu vyplýva, mali iba pozorovateľský charakter (preto nie sú považované za peacekeepingové misie v plnom zmysle).

²² UN Security Council resolution 143 (1960). [cit. 2015-04-10] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/143\(1960\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/143(1960))

²³ Ibid.

účelom zabránenia civilnej vojne použiť ako posledný prostriedok vojenskú silu.²⁴ Tento mandát v tom istom roku ďalej rozšírila rezolúcia 169, ktorá autorizovala generálneho tajomníka k podniknutiu dôraznej akcie, vrátane použitia primeranej miery sily, na zabezpečenie odchodu vojenských a polovojenských jednotiek iných štátov, ktoré nie sú pod vedením OSN.²⁵

Misia v Kongu tak síce začínala s rovnakým mandátom ako misia UNEF, postupne sa však vyvinula v úplne odlišný druh operácie. Koncept použitia sily v sebaobrane bol značne rozšírený a jednotky OSN sa tak postupne ocitli vo vojenských operáciách, ktoré sa len minimálne líšili od štandardnej vojenskej činnosti.²⁶ Plné zapojenie jednotiek do bojovej činnosti v kombinácií so značnými stratami na životoch a pomerne slabými výsledkami však priniesli značné množstvo rozporov nie len okolo misie ONUC, ale aj celého konceptu *peacekeepingu*. Predovšetkým ZSSR a Francúzsko prehlásili, že misia ONUC v rámci svojho pôsobenia prekročila mandát Bezpečnostnej rady a tá mala nedostatok kontroly nad priebehom misie. Obe krajiny sa zároveň sťažovali na nesmierne výdavky misie a v budúcnosti odmietnu mierové misie financovať. V dôsledku nátlaku zo strany týchto štátov tak prešiel koncept *peacekeepingu* zmenami, ktoré sa odrazili aj na činnosti misie UNFICYP.²⁷ Oba štáty boli veľmi opatrné pri povolení použitia sily a preto sa v tomto bode jednotky k vrátili k praxi z misie UNEF; za účelom zabezpečenia vyššej kontroly zo strany Bezpečnostnej rady musel byť mandát misie každých 6 mesiacov predĺžený (a je tomu tak v rámci misie UNFICYP dodnes) a za financovanie misie museli byť zodpovedné štáty, ktoré dali misii k dispozícii svoje jednotky.

Obdobie 50. a 60. rokov tak bolo pre koncept *peacekeepingu* bezpochyby formatívnym a kľúčovým. Najvýraznejšími osobami, ktoré sa o rozvoje konceptu zaslúžili boli generálny tajomník Dag Hammarskjöld a Lester B. Pearson (Pearson zohral bezpochyby najvýznamnejšiu úlohu pri vytváraní misie UNEF a za svoje snahy obdržal v roku 1957 Nobelovu cenu). Hammarskjöld už v tejto dobe vytvoril tri základné princípy *peacekeepingu*, ktoré sú dodnes stavebným kameňom misií OSN:

- súhlas zainteresovaných strán;
- nestrannosť;

²⁴ UN Security Council resolution 161 (1961). [cit. 2015-04-10] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0171/68/IMG/NR017168.pdf?OpenElement>

²⁵ UN Security Council resolution 169 (1961). [cit. 2015-04-10] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0171/76/IMG/NR017176.pdf?OpenElement>

²⁶ Trevor Findlay. *The Use of Force in UN Peace Operations*. s. 82

²⁷ BELLAMY, Alex J, Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN. *Understanding peacekeeping*. s. 72-73

- nepoužívanie sily s výnimkou sebaobrany alebo obrany mandátu misie²⁸

Tieto tri základné princípy bývajú často nazývané aj ako tzv. svätá trojica tradičného peacekeepingu, do ktorého spadá taktiež misia UNFICYP. Tradičný peacekeeping sa obvykle uskutočňuje v období medzi prímerím a politickou dohodou za účelom zlepšenia dôvery medzi nepriateľskými stranami a prípade začatia politického dialógu. Aktivity v rámci tradičného peacekeepingu zahŕňajú predovšetkým dohľad nad plnením dohôd, kontrolovanie prímeria, sprostredkovanie medzi stranami, odzbrojovanie, dohľad nad pohybom vojenských jednotiek atď. Misia tak obvykle nevystupuje proaktívne a posun v mierovom procese závisí predovšetkým od postoja znepriatelených strán.²⁹ Ako je z vyššie uvedeného jasné, misia ONUC sa v svojom období výrazne odlišovala od ostatných misií a do tradičného peacekeepingu nebýva zaraďovaná (zvyčajne je priradovaná k tzv. rozšírenému peacekeepingu).³⁰

Pri analýze teoretických konceptov súvisiacich s peacekeepingom logicky vyvstáva taktiež otázka, či je možné vytvoriť teoretický koncept slúžiaci k hodnoteniu úspechu jednotlivých misií OSN. Samozrejme sa o podobné konštrukcie už viacerí autori pokúsili a aj keď rozhodne nepanuje na týchto konštrukciách obecná zhoda, je vo vzťahu k téme tejto práce užitočné im venovať istú pozornosť. Hodnoteniu peacekeepingových misií sa venoval vo svojej práci v 90. rokoch Paul Diehl. Ten navrhol dve obecné kritéria podľa ktorých je možné hodnotiť úspech misie: úspech misie je za prvé možné posudzovať podľa schopnosti zabrániť vypuknutiu či obnoveniu bojovej činnosti, rovnako ako limitovať počet úmrtí a množstvo násilných činov v oblasti nasadenia misie. Druhým kritériom je schopnosť podporovať vyriešenie nezhôd medzi stranami, ktoré tvoria podstatu konfliktu.³¹ Diehl vo svojej práci zároveň aj menuje 3 faktory, ktoré vplyvajú na úspech misie: 1. povaha samotnej mierovej misie, vrátane jej vnútornej charakteristiky (zloženie misie, predovšetkým vo vzťahu k vnímaniu jej neutrality), operačnej charakteristiky (velenie a integrácia vojenského personálu) a miesta nasadenia (veľkosť a terén územia, hustota obyvateľstva); 2. povaha splnomocnenia misie (mandát a financovanie) 3. politický a vojenský kontext (povaha samotného konfliktu, postoj znepriatelených strán, akcie tretích strán a ďalších aktérov).

Iní autori následne pridávali ďalšie kritéria na hodnotenie úspechu mierových misií. Medzi tieto kritéria patria napríklad:

²⁸ United Nations peacekeeping. Principles of UN peacekeeping. [cit. 2015-04-10] Dostupný z <http://www.un.org/en/peacekeeping/operations/principles.shtml>

²⁹ BELLAMY, Alex J, Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN. *Understanding peacekeeping*. s. 96-97

³⁰ Trevor Findlay. *The Use of Force in UN Peace Operations*. s. 5

³¹ DIEHL, Paul F. *International peacekeeping: [with a new epilogue on Somalia, Bosnia, and Cambodia]*. s. 36-37

- naplnenie účelu misie v zmysle, v akom bol tento účel stanovený v mandáte;
- dopad mierovej operácie na miestne obyvateľstvo;
- akým spôsobom boli dosiahnuté úspechy misie;
- prínos peacekeepingového úsilia obecným hodnotám (tieto hodnoty môžu predstavovať svetový mier, spravodlivosť, zníženie ľudského utrpenia atď.).³²

Samozrejme má každé z týchto kritérií svoje nedostatky ako aj kritikov, ktorí na ne poukazujú. V závere práce po komplexnej analýze činnosti OSN sa k týmto kritériám vrátíme a aspoň v krátkosti podľa nich zhodnotíme úspech misie. Už na tomto mieste je však nutné podotknúť, že táto práca sa nezaobrá iba misiou UNFICYP, ale skúma širší fenomén vplyvu OSN na vývoj konfliktu. Hodnotenie misie ako takej je síce mimoriadne dôležité a potrebné, nepredstavuje však jediný aspekt vplyvu OSN a samotné by tak nebolo pre ciele tejto práce dostačujúce.

³² BUREŠ, Oldřich. *United Nations peacekeeping: bridging the capabilities-expectations gap*. s.50

3. Prehľad historického vývoja Cypru do počiatkov britskej koloniálnej správy

Cyprus sa ako ostrov s kľúčovou geografickou polohou v stredozemnom mori a bohatými náleziskami medi stal v priebehu dejín záujmom mnohých mocných impérií. História ostrova je preto do značnej miery poznamenaná neustálym striedaním sa zahraničných dobyvateľov. Pre modernú históriu ostrova je mimoriadne podstatné už prvotné osídlenie ostrova, keď bol ostrov okolo roku 1400 p.n.l. kolonizovaný Grékmi z Malej Ázie a Egejských ostrovov.³³ Podľa viacerých autorov sa týmto momentom preniesli na ostrov grécky jazyk, kultúra a náboženstvo, pričom tento kultúrny vzor ostal pre ostrov typický napriek všetkým historickým udalostiam až do tureckej invázie roku 1974.³⁴ Po gréckej kolonizácii bol ostrov dobytý Féničanmi, ktorí zároveň priniesli na Cyprus aj alfabetické písmo.³⁵ Medzi ďalších dobyvateľov ostrova patrili Egypťania, Peržania či Rimania. Nasledujúcich viac než osem storočí (približne od roku 330 nl. do roku 1191) pod nadvládou Byzancie bolo podstatným predovšetkým pre rozvoj cirkvi, ktorá počas tohto obdobia získala mnohé práva a značnú autonómiu. V roku 1191 ostrov dobyl počas križiackych výprav kráľ Richard I. Levie srdce a až do roku 1571 ostal v rukách Európanov.

Rok 1571, kedy Cyprus padol do rúk Turkom znamenal zásadnú udalosť v histórii ostrova. Zásadným sa ukázal predovšetkým príchod približne 20 000 moslimských Turkov z pobrežia Anatólie, čím sa na ostrove usadila turecká komunita s vlastnou kultúrou, ktorá na ostrove existuje dodnes.³⁶ Noví vládcovia ostrova zároveň vyhnali alebo zabili európskych šľachticov usadených na ostrove, pričom ich pôda bola rozdelená medzi ortodoxných kresťanov a nových moslimských usadlíkov.³⁷ To viedlo nielen k ukončeniu obdobia európskeho feudalizmu na ostrove, ale aj k značnému posilneniu role ortodoxnej cirkvi. To súviselo predovšetkým so systémom výberu daní, ktorý Osmania na dobytých územiach využívali, t.j. systém tzv. *milétov*. Tento systém zabezpečoval ortodoxnej cirkvi vysokú mieru autonómie. V čele cyperskej ortodoxnej cirkvi stal arcibiskup, ktorý bol nie len zodpovedný za výber daní od oboch skupín obyvateľstva (t.j. od gréckej aj tureckej komunity), ale bol

³³ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s.1

³⁴ Pozri napr. MARKIDES, Kyriacos C. *The rise and fall of the Cyprus Republic*.s.2, VANEZIS, P.,N.. *Makarios: Pragmatism v. Idealism*. s. 9-18

³⁵ MIRBAGHERI, Farid. *Historical dictionary of Cyprus*. s. xii

³⁶ Presný počet tureckých imigrantov sa v závislosti od autorov odlišuje, väčšina z nich však uvádza práve počet cca. 20 000. Pozri napr. DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s.1 a MIRBAGHERI, Farid. *Historical dictionary of Cyprus*. s. xxvi

³⁷ MARKIDES, Kyriacos C. *The rise and fall of the Cyprus Republic*. s. 3

taktiež oficiálne označovaný ako Etnarcha, čiže vodca ľudu.³⁸ Ortodoxná cirkev tak počas Osmanskej nadvlády ostala centrálnou inštitúciou politického, kultúrneho a intelektuálneho života gréckej komunity. Zdôraznenie vplyvu ortodoxnej cirkvi a arcibiskupa na obyvateľstvo je nevyhnutné kvôli pochopeniu ďalšieho vývoja, predovšetkým v druhej polovici 20. storočia.

V otázke spolužitia oboch komunit nepanuje konsenzus. Mnohí autori vo svojich prácach uvádzajú, že zmiešané manželstvá, či vzájomné návštevy medzi komunitami boli výnimočnými javmi, nájdu sa však aj autori, ktorí s týmto tvrdením nesúhlasia a pokladajú tieto javy naopak za pomerne bežné.³⁹ Bez ohľadu na to, ktorý z autorov je v tejto otázke bližšie k pravde nie je rozhodne možné tvrdiť, že by vzťahy medzi komunitami boli počas obdobia osmanskej nadvlády výrazným spôsobom vyhrotené. Práve naopak, vzájomné vzťahy moslimskej a kresťanskej komunity na ostrove je v tomto období možné považovať za jedny z najlepších v rámci celého tureckého impéria.⁴⁰ Tieto bezkonfliktné vzťahy sa začali prvý krát výraznejšie zhoršovať s vypuknutím gréckej vojny za nezávislosť. Keďže sa grécka komunita už v tomto období považovala za kultúrnu súčasť gréckej rodiny, je pochopiteľné, že k boju Grékov za nezávislosť prechovávala značné sympatie, aj keď sa do konfliktu nijak výraznejšie nezapojila. To však nevyhnutne viedlo k nárastu pnutia medzi komunitami na samotnom ostrove, čo vyústilo v popravu vtedajšieho arcibiskupa Kyprianosa a celého vyššieho kléru.

V priebehu 19. storočia sa Osmanskej ríši čoraz častejšie začínalo hovoriť "chorý muž na Balkáne". Toto pomenovanie súvislo predovšetkým so strnulosťou a úpadkom impéria, čo sa nevyhnutne prejavilo aj v zahraničnej politike. Slabosť Osmanskej ríše sa snažilo využiť predovšetkým cárské Rusko, ktorého dlhodobým cieľom bolo ovládnutie úžin Bosporu a Dardanely a teda prístup k Stredozemnému moru. Po tureckej porážke vo vojne v rokoch 1877-78, ktorá bola ukončená mierom v San Stefane, sa Británia predovšetkým za účelom ochrany vlastných záujmov v stredozemnom mori rozhodla uzavrieť s Tureckom obrannú dohodu.⁴¹ Na základe tejto dohody by v prípade ďalšieho Ruského útoku Británia pomohla

³⁸ IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. s. 22

³⁹ Pre tvrdenie o výnimočnosti spomínaných kontaktov pozri AZIZ, Türkan. *The death of friendship: a Cyprus memoir*. s.5-7, HANNAY, David. *Cyprus: the search for a solution* s.2 , VANEZIS, P.N. Makarios: Pragmatism vs Idealism. s.52, na podporu opačného názoru pozri napr. MARKIDES, Kyriacos C. *The rise and fall of the Cyprus Republic*. s. 23

⁴⁰ VANEZIS, P.,N.. *Makarios: Pragmatism v. Idealism*. s. 54

⁴¹ MONYPENNY, William Flavelle a George Earle BUCKLE. *The life of Benjamin Disraeli, earl of Beaconsfield*. Vol II. s. 291

Osmanskej ríši a na oplátku sultán predal Cyprus do správy Veľkej Británie.⁴²

22. júla 1878 tak prichádza na ostrov prvý britský guvernér, ktorého na ostrove privítal biskup z Kition nasledujúcimi slovami:

*„Akceptujeme zmenu vlády, nakoľko dôverujeme Veľkej Británii v tom, že pomôže Cypru v spojení s jeho Matkou Gréckom, tak ako v tom pomohla aj Iónskym ostrovom.“*⁴³

Už v druhej polovici 19. storočia sa tak stretávame s myšlienkou známou ako *Enosis*. Táto myšlienka hrala v celej modernej histórii Cypru úplne kľúčovú úlohu, je preto nevyhnutné sa krátko pozastaviť nad jej zmyslom. Myšlienka *enosis* je silne prepojená s panhelénskou ideológiou, ktorá sa rozvinula po páde Konštantínopolu a predstavovala túžbu vybudovať znovu stratené byzantské impérium v jeho niekdajšej sláve. Keďže sa grécka komunita na Cypre považovala za kultúrnu a historickú súčasť Grécka, mala táto ideológia na ostrove nesmierny vplyv. Koncept *enosis* sa následne zrodil v hlavách intelektuálov, pričom nepredstavuje iba hnutie za zjednotenie ostrova s Gréckom, ku ktorému sa grécka komunita vždy aktívne hlásila, ale predstavuje tiež úsilie o zachovanie tradícií Byzantského kresťanstva a gréckokatolíckych morálnych noriem, ktoré boli ohrozené vplyvom sekularizácie a modernizácie prinesených britskou správou v druhej polovici 19. storočia.⁴⁴ Hlavným protagonistom tejto myšlienky sa stala konzervatívna gréckokatolícka cirkev, ktorá si aj napriek snahám Veľkej Británie o jej potlačenie udržala kľúčový vplyv na celú grécku komunitu.⁴⁵

Enosis sa tak koncom 19. storočia stala najvýznamnejšou politickou otázkou v rámci celého ostrova. Táto otázka sa zároveň netýkala len intelektuálov či vysokých cirkevných predstaviteľov, ale v spojení s gréckym nacionalizmom sa stala populárnou medzi všetkými vrstvami gréckej komunity. Demonštrácie na podporu *enosis* sa od počiatku 20. storočia stávali čoraz častejším javom. Británia však sklamala nádeje gréckej komunity na zjednotenie so svojim materským štátom. V roku 1882 Gladstonova liberálna vláda vytvorila na Cypre samosprávny orgán, tzv. Legislatívnu Radu, ktorá bola zložená z 18 členov, pričom 6 z nich boli zástupcovia Veľkej Británie, 3 zástupcovia tureckej komunity a zvyšných 9 členov tvorili zástupcovia gréckej komunity.⁴⁶ Keďže grécka komunita nemala v tejto rade väčšinu a pri rovnosti hlasov rozhodoval britský vysoký komisár, stala sa táto Rada viac miestom

⁴² HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. Convention of Defensive Alliance between Great Britain and Turkey, 4 June 1878.s. 3-4

⁴³ Sir George Hill. *A History of Cyprus*. Vol. IV, s. 263. In: DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 3

⁴⁴ MARKIDES, Kyriacos C. *The rise and fall of the Cyprus Republic*.s.3

⁴⁵ COUFOUDAKIS, Van. *Cyprus: a contemporary problem in historical perspective*. s.2-3

⁴⁶ IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. s. 18

rozdeľujúcim tureckú a grécku komunitu než skutočným samosprávnym orgánom. Turecká komunita sa stavala výrazne proti myšlienke na *enosis*, na čo Británia pri svojom odmietaní tejto myšlienky často poukazovala. Turecká komunita sa tak stala spojencom Británii pri udržovaní statu quo na ostrove. Dôsledkom tohto stavu však bol nárast nacionalizmu gréckej komunity, ktorý kulminoval práve v snahe o presadenie *enosis*.⁴⁷

S vypuknutím 1. svetovej vojny sa zmenilo taktiež medzinárodné postavenie ostrova. Vzhľadom k členstvu Turecka v koalícii s Ústrednými mocnosťami sa Británia 5. novembra 1914 rozhodla vyhlásiť jednostrannú anexiu ostrova.⁴⁸ Grécko sa do vojny spočiatku nezapojilo a vyhlásilo neutralitu. Británia tak v roku 1915 učinila gréckej vláde ponuku na odstúpenie ostrova za pripojenie Grécka k spojeneckej koalícii. K tomuto kroku sa však grécka vláda odhodlala až v roku 1917, kedy Británia svoju ponuku stiahla a možnosť uskutočnenia *enosis* tak pominula. Sotva však utíchli posledné výstrely Veľkej vojny a v dôsledku značných územných ziskov Grécka na úkor Turecka a vypuknutia národnej revolúcie v Turecku vznikol medzi oboma krajinami konflikt, ktorého následky zaťažili vzťahy oboch krajín na dlhé desaťročia. Počas tohto konfliktu našlo iba v meste Smyrne (dnes Izmir) smrť viac než 50 000 kresťanských Grékov a Arménov. Súčasťou mierovej dohody bol aj konvencia o výmene obyvateľstva, na základe ktorej opustilo Turecko viac než 1 300 000 ortodoxných kresťanov, pričom z Grécka do Turecka bolo vysťahovaných približne 585 000 osôb moslimského vyznania.⁴⁹

Turecko svoj boj o národnú česť ukončilo mierovou zmluvou z Lausanne v roku 1923, v ktorej uznalo tiež anexiu Cypru Britániou a zrieklo sa akýchkoľvek práv na tento ostrov.⁵⁰ Následne v roku 1926 prehlásila Veľká Británia Cyprus za svoju kolóniu. Počas medzivojnového obdobia sa situácia na ostrove výraznejšie nezmenila. Grécka komunita vedená cirkvou naďalej presadzovala myšlienku *enosis*. V roku 1931 dokonca vypuklo na podnet biskupa z Kition protibritské povstanie, ktoré však bolo rýchlo potlačené. Dôsledkom tohto povstania bol zákaz vyučovania gréckej a tureckej histórie na školách, vyhostenie niektorých vedúcich osôb gréckej komunity, zrušenia legislatívnej rady, zákaz verejných zhromaždení a ďalšie reštriktívne opatrenia.

⁴⁷ VANEZIS, P.,N.. *Makarios: Pragmatism v. Idealism*. s. 20

⁴⁸ Pre kompletné znenie pozri HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. s. 5-6

⁴⁹ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci ?* s. 43-52

⁵⁰ HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. s.7-8

4. Cyprus ako britská kolónia a boj za nezávislosť

4.1 Situácia na ostrove po skončení 2. svetovej vojny a internacionalizácia cyperskej otázky

Ortodoxná cirkev si napriek miernemu poklesu vplyvu, ktorý súvisel s vznikom komunistickej strany AKEL v roku 1941, udržala svoje dominantné postavenie aj po skončení druhej svetovej vojny. Obe komunity naďalej stupňovali svoje požiadavky - grécka komunita na vyššiu mieru autonómie ostrova a zjednotenie s Gréckom, turecká komunita naopak proti týmto požiadavkám protestovala a naďalej podporovala udržanie statu quo. Zároveň však predstavitelia tejto komunity začali vyvíjať tlak na tureckú vládu. Tá sa až do 50. rokov odmietala v konflikte výraznejšie angažovať, o situáciu tureckej komunity na Cypre sa však výraznejšie začala zaujímať turecká verejnosť. Británia učinila hneď v povojnových rokoch niekoľko návrhov o možnosti vyššej miery samosprávy ostrova, ktoré však boli gréckou komunitou odmietnuté, pretože v sebe neobsahovali možnosť na uskutočnenie *enosis*. Sám Makarios, ktorý sa neskôr stane arcibiskupom a dlhoročným vodcom gréckej komunity, už v roku 1948 volal po boji cyperských grékov za uskutočnenie *enosis* a jedine *enosis*.⁵¹ Nasledujúce obdobie 50. rokov sa stalo prelomovým predovšetkým v troch oblastiach: 1. vzťahy medzi oboma komunitami; 2. konštitucionálny vývoj ostrova; 3. internacionalizácie cyperskej otázky. Napriek tomu, že ťažisko tejto práce spočíva v inom období, je pre ďalšie pochopenie nutné sa každým z týchto aspektov aspoň krátko zaoberať.

Na počiatku 50. rokov sa na scéne objavuje najvýznamnejšia postava modernej histórie Cypru - Michail Christodoulou Mouskos - známy pod svojim duchovným menom Makarios III. V roku 1950 bol vo veku 36 rokov zvolený cyperským arcibiskupom, čím sa stal zároveň aj etnarchom - vodcom celej gréckej komunity na ostrove. Ortodoxná cirkev taktiež v tom istom roku zorganizovala referendum o otázke *enosis*, v ktorom svoj súhlas s týmto riešením prejavilo 96% zúčastnených.⁵² Na základe výsledkov tohto referenda predstavitelia gréckej komunity požadovali po gréckej vláde tlak na Veľkú Britániu v tejto otázke. Grécka vláda mala na počiatku 50. rokov rozhodne závažnejšie problémy, pričom otvorenie cyperskej otázky by mohlo len zhoršiť jej vzťah s Britániou a Tureckom, avšak v roku 1951 sa pod tlakom verejnej mienky oficiálne vyslovila za zjednotenie ostrova s gréckym štátom. Napriek výrazným domácim tlakom sa však vláda rozhodla nepredložiť túto

⁵¹ VANEZIS, P.N. *Cyprus. Makarios: Pragmatism v. Idealism.* s. 72

⁵² IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question.* s. 21. Nutno podtknúť, že referendum sa uskutočnilo zbieraním podpisov a turecká komunita bola z účasti na tomto referende vylúčená.

záležitosť pred OSN a preferovala samostatnú dohodu s Veľkou Britániou.⁵³ Arcibiskup Makarios však s týmto postupom gréckej vlády nesúhlasil, preto sa v auguste rozhodol sám predniesť záležitosť na zasadnutí generálneho zhromaždenia. Tento návrh však nebol podporený gréckou vládou a preto sa na zoznam jednania nedostal. Sir Anthony Eden však o mesiac neskôr akúkoľvek diskusiu o zmene statusu ostrova odmietol, čo podnietilo grécku vládu k prehodnoteniu pôvodného rozhodnutia a k predneseniu problému na pôdu OSN.⁵⁴ Toto rozhodnutie gréckej vlády ešte podnietilo prehlásenie ministra pre koloniálne záležitosti Henryho Hopkinsona, ktorý v svojom prejave prehlásil, že isté územia britského impéria nebudú nikdy plne nezávislé.⁵⁵

Na tento krok zareagovalo taktiež turecké verejné mienenie a na jeho nátlak tiež vláda, ktorá odmietla možnosť pripadnutia ostrova grécku. Vo svojom návrhu grécka vláda poukazovala na viacnásobné pokusy o samostatnú dohodu s Britániou, ako aj na obyvateľstvo ostrova, ktoré vyjadrilo svoju túžbu na pripojenie k Grécku.⁵⁶ Odvolávala sa pritom na článok 1, paragraf 2 Charty OSN, v ktorom sa hovorí o práve na sebaurčenie národov.⁵⁷ K problému sa však viaže taktiež článok 73 kapitoly XI., v ktorom sa hovorí o územiach bez vlastnej samosprávy (k nim v tom čase náležal aj Cyprus), pričom Charta prisudzuje týmto územiám nárok na vlastnú politickú samosprávu.⁵⁸ Vzhľadom k proklamovaným cieľom gréckej vlády však bolo odvolanie sa k článku 1 pochopiteľné, keďže umožňovalo obyvateľom Cypru vybrať si akúkoľvek formu ďalšieho štátneho usporiadania (a teda aj zjednotenie s Gréckom), zatiaľ čo článok 73 poskytoval v podstate iba obmedzené politické práva.⁵⁹ Británia v spore uplatňovala dva právne argumenty:

1. Grécky podnet bol podľa britského stanoviska v rozpore s článkom 2, paragrafom 7 Charty OSN o princípoch domácej jurisdikcie;
2. Grécko bolo jedným zo signatárov dohody z Lausanne a svojim podnetom tak odporovalo princípu jednostrannej nemennosti uzavretých dohôd

⁵³ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 15

⁵⁴ BITSIOS, Dimitri S. *Cyprus: The vulnerable republic*. s.19-20

⁵⁵ HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. s. 78

⁵⁶ Gen. Ass., Ninth Session, Agenda item 62, Annexes, Document A/2705. In: IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. s. 40

⁵⁷ Charter of the United Nations, Chapter 1, Article 1, Paragraph 2. [cit. 2015-02-06]. Dostupný z: <http://www.un.org/en/documents/charter/>

⁵⁸ Ibid. Chapter XI, Article 73.

⁵⁹ IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. s. 44

K týmto argumentom sa pridali argumenty strategicko-politické:

3. Ostrov mal pre Britániu významnú strategickú hodnotu, pričom podľa prehlásenia vtedajšieho ministra zahraničných vecí Selwyna Lloyda bol ostrov kľúčový pre plnenie záväzkov voči arabským štátom a voči členom NATO;
4. Na ostrove sa nachádzala turecká komunita, ktorá nesúhlasila s gréckym návrhom a nerešpektovanie tohto stanoviska by mohlo na ostrove vyvolať medzi komunitami ostrý spor;
5. Cyprus je geograficky omnoho bližšie k Turecku a Malej Ázii než ku Grécku;
6. Cyprus nikdy v svojej histórii, okrem krátkeho obdobia v 4. storočí pnl. nespadal pod grécku nadvládu.⁶⁰

Počas prejednávania cyperskej otázky na pôde OSN sa rýchlo menila situácia na samotnom ostrove. Na konci roku 1954 generál Grivas vytvoril a vytrénoval jednotky odboja pri britskej správe - EOKA.⁶¹ Po tom, čo tieto jednotky dostali na počiatku roku 1955 povolenie od samotného arcibiskupa k zahájeniu ozbrojených útokov proti britským vojenským zaradeniam, vypukla štyri roky trvajúca násilná kampaň za oslobodenie ostrova, ktorá viedla k značnému zhoršeniu vzťahov medzi oboma komunitami.⁶² Kampaň mala predovšetkým výrazne negatívnu odozvu na strane tureckej menšiny - začiatok násilnej kampane EOKA bol sprevádzaný vypuknutím nepokojov v samotnom Turecku, v dôsledku ktorých bolo v Istanbule úplne zničených 29 ortodoxných chrámov a takmer 100 000 osôb gréckeho pôvodu nútených opustiť Turecko. Neskôr sa ukázalo, že v pozadí týchto udalostí stál vtedajší premiér Menderes.⁶³ Dá sa povedať, že národné uvedomenie a nacionalizmus tureckej komunity narastal priamo úmerne s vzostupom nacionalizmu grécko-cyperskej komunity.⁶⁴ Extrémisti z turecko-cyperského prostredia odpovedali na násilnosti zo strany EOKA založením organizácie VOLKAN (v roku 1957 pretvorená v organizáciu s názvom TMT), ktorá používala rovnaké metódy ako grécko-cyperská EOKA. Začiatok násilného boja EOKA proti britskej správe sa tak turecko-cyperskej komunite javí ako počiatok samotného

⁶⁰ Ibid. s. 50-55

⁶¹ Generál Georgios Grivas bol jednou z kľúčových postáv cyperskej politickej scény až do svojej smrti v roku 1974. Grivas dlhodobo presadzoval pripojenie Cypru k Grécku a k tomuto cieľu využíval radikálne nacionalistickú rétoriku a ideológiu. Do roku 1964 pôsobil Grivas v gréckej armáde, potom sa angažoval v gréckej politike a v novembri 1954 sa vracia na svoj rodný ostrov za účelom boja proti britskému kolonializmu.

⁶² DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 20

⁶³ HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*s. 74

⁶⁴ MARKIDES, Kyriacos C. *The rise and fall of the Cyprus Republic*.s.3,

medzietnického boja.⁶⁵ Zároveň je nutné dodať, že k etnickej neznášanlivosti do značne miery prispievala aj Veľká Británia, ktorá do boja s EOKA nasadzovala stále väčšie množstvo policajných príslušníkov z tureckej komunity.

4.2 Cesta k samostatnosti

Británia na sústredený vnútorný tlak zo strany EOKA a vonkajší tlak zo strany gréckych snáh na pôde OSN reagovala rôznymi spôsobmi. Ozbrojený odpor sa Británia pokúšala zlomiť násilnými prostriedkami, ktoré si síce vyžiadali pomerne vysoké ceny, avšak v roku 1958 bola EOKA na pokraji zániku. Makarios III bol v roku 1956 donútený opustiť ostrov a bol intervenovaný na Seycheloch, odkiaľ v roku 1957 odišiel do Atén a na Cyprus sa odmietal vrátiť. Na druhej strane sa však Británia snažila nájsť tiež politické východisko zo situácie. Už v roku 1955 tak bola zvolená do Londýna tzv. Tripartitná konferencie, na ktorú boli prizvaní zástupcovia gréckej a tureckej vlády, pričom zástupcovia cyperských komunit neboli pozvaní. Účasť Turecka na tejto konferencii bola pre tureckú komunitu mimoriadne významná, keďže tým Británia potvrdila právo Turecka zúčastniť sa na riešení konfliktu. Konferencia bola zároveň výrazne zaťažená udalosťami, ktoré sa v rovnakom čase odohrali v Turecku. Po výbuchoch na tureckom konzuláte v Thessalonikách a pri rodnom domu Atatürka prebehla predovšetkým v Smyrne (Izmir) a Istanbule vlna pogromov proti gréckemu obyvateľstvu. Tripartitná konferencia tak skončila bez akéhokoľvek pozitívneho výsledku.

Ďalším pokusom o nájdenie konštitucionálneho východiska bola misia Lorda Radclifa a jeho návrh nového usporiadania. Tento návrh býva často považovaný ako jedna z najväčších nevyužitých príležitostí v histórii ostrova.⁶⁶ Radclifov návrh počítal so zachovaním statusu ostrova ako kolónie Veľkej Británie, pričom však vo vnútornom usporiadaní dával gréckej komunite pomerne širokú mieru samosprávy. Zahraničná politika, obrana a vnútorná bezpečnosť mali ostať naďalej v právomociach guvernéra ostrova.⁶⁷ Návrh odmietla grécka vláda ako nedostatočný, keďže nezahŕňal dostatočne právo na sebaurčenie. Makarios sa ním v exile odmietol zaoberať, pokiaľ sa nebude môcť slobodne vrátiť na ostrov. Návrh odmietla taktiež turecká vláda a to na základe argumentu, že neobsahuje možnosť na rozdelenie ostrova - *taksim*. Aj keď turecká vláda ako aj cyperská komunita o tejto možnosti hovorila už v

⁶⁵ Pozri napr. PAPADAKIS, Yiannis. *Enosis and Turkish Expansionism: Real Myths or Mythical Realities?* In: CALOTYCHOS, Vangelis. *Cyprus and its people: nation, identity, and experience in an unimaginable community, 1955-1997*. a AZIZ, Türkan. *The death of friendship: a Cyprus memoir*. s.50-58

⁶⁶ VANEZIS, P.N. *Cyprus. Makarios: Pragmatism v. Idealism*. s.92

⁶⁷ HAKKI, Murat Metin. *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. s. 12-28

minulosti, *taksim* sa až od tohto momentu stal všeobecne akceptovaným riešením v rámci tureckej politiky ako aj verejného mienenia. Tento zlom neostal zo strany Veľkej Británie nepovšimnutým a počas nasledujúcich diskusií o statuse ostrova brala britská vláda na tureckú komunitu výraznejšie ohľady než kedykoľvek predtým.⁶⁸

Vo februári 1957 sa cyperská otázka dostala znovu na pôdu OSN. Generálne zhromaždenie prijalo rezolúciu v ktorej prehlasuje túžbu po nájdení mierového, demokratického riešenia v súlade s princípmi a zámermi charty OSN:⁶⁹ Túto rezolúciu podporili ako Británia, tak aj Grécko a Turecko, pričom každá zo strán mala pre pomerne široké znenie rezolúcie vlastný výklad. V apríli toho istého roku sa Británia rozhodla prepustiť Makariosa, ktorý sa však odmietol vrátiť na ostrov, ale usadil sa v Aténach. Zároveň došlo k výmene guvernérov na ostrove, keď generálna Hardinga nahradil sir Hugh Foot. Ten po svojom nástupe predložil ďalší návrh nového konštitučného usporiadania, ten sa však nestretol s podporou gréckej ani tureckej strany. Ďalším výrazom nového prístupu Veľkej Británie k problému sa stál tzv. Macmillanov plán, predložený v júni roku 1958. Tento plán, ktorý predpokladal značnú autonómiu pre obe komunity na ostrove sa opäť nestretol so súhlasom žiadnej zo strán, a to už z tradičných dôvodov - turecká strana požadovala de facto rozdelenie ostrova, grécka strana unitárny štát s právom na sebaurčenie pričom turecká komunita mala mať status menšiny.⁷⁰

Cyprus sa počas obdobia koloniálnej správy dostal na agendu jednania OSN posledný krát v roku 1958. Toto jednanie je v cyperskej otázke možné považovať za najvýznamnejšie v 50. rokoch, vzhľadom k tomu, že nepriamo viedlo k uzavretiu dohody o samostatnosti ostrova. Komisia, ktorá záležitosť Cypru prejednávala na zasadnutiach 25 novembra a 4 decembra schválila rezolúciu, ktorá navrhovala usporiadať konferenciu medzi tromi zainteresovanými vládami.⁷¹ Deň po schválení tejto rezolúcie sa stretli Averoff (minister zahraničných vecí Grécka), Zorlu (minister zahraničných vecí Turecka) a za britskú stranu Pierson Dixon,, pričom sa im náhle podarilo dosiahnuť dohody. Pôvodne schválená rezolúcia tak bola nahradená novou, ktorá podporovala ďalšie snahy k dosiahnutiu konečného riešenia

⁶⁸ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 27-29

⁶⁹ "Aciton taken by the General Assembly" at its 660th plenary meeting, February 26, 1957 (Gen. Ass., 11th Session, Agenda item 55, Annexes, Resolution 1013 (XI), Document A/RES/486) In: IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. s. 132

⁷⁰ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 34-35

⁷¹ Gen. Ass., Trirteenth Session, Agenda item 68, Annexes, Document A/4029. In: IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. s. 203

problému.⁷² Jednania ďalej pokračovali v Paríži, vo februári 1959 sa presunuli do Zürichu, kde bol dosiahnutý konečný kompromis. K týmto jednaniam neboli pozvaní zástupcovia gréckej ani tureckej komunity Cypru. K podpísaniu finálnej dohody došlo 19. februára 1959 v Londýne, kam bol ako zástupca gréckej komunity na Cypre pozvaný Makarios III a ako zástupca tureckej komunity Dr. Fazıl Küçük. Je podstatné spomenúť, že dohody boli podpísané prezidentom Makariosom až po značnom nátlaku zo strany gréckej vlády, pričom niektorí autori hovoria dokonca o morálnom vydieraní.⁷³

Podpísaním Londýnskych dohôd tak bolo ukončené obdobie koloniálnej nadvlády nad Cyprom, ktorej dôsledky boli dlhodobo značne destabilizujúce. Práve politika Británie počas tohto obdobia viedla podľa viacerých autorov k zhoršeniu vzťahov medzi komunitami a k skomplikovaniu tzv. cyperskej otázky. Predmetom kritiky zostáva použitie tureckej komunity ako základnej časti policajných zložiek k boju s EOKA; nedostatok flexibility pri jednaní s gréckou komunitou v počiatku 50 rokov, kedy ešte nebol nacionalizmus vyhrotený do takej miery ako tomu bolo o 10 rokov neskôr či preceňovanie strategického významu námorných základní na ostrove.⁷⁴ Ešte zásadnejšou chybou britskej správy bolo zapojenie gréckeho a tureckého štátu do riešenia statusu ostrova. Británia tým proti sebe postavila dva členské štáty NATO, čím výrazne destabilizovala celý región a počas ďalšieho obdobia takmer priviedla tieto štáty k vojne. Tento problém sa rozvinul značne aj na pôde OSN, kde Británia poukazovala na právo Turecka podieľať sa na riešení konfliktu. Úloha OSN v období 50. rokov spočívala predovšetkým v dvoch rovinách - 1. na pôde OSN došlo k internacionalizácii cyperskej otázky, čo tlačilo Veľkú Britániu k hľadaniu riešenia; 2. na jednaní OSN v decembri 1958 došlo k zblíženiu stanovísk vlád Británie, Grécka a Turecka, čo následne viedlo k dosiahnutiu dohody o konštitucionálnom stave ostrova.

⁷² United Nations. General Assembly., Trirteenth Session, Agenda item 68, Annexes, Resolution 1287 (XIII). In: Gen. Ass., Nineteenth Session, Agenda item 51. [cit. 2015-02-08]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/NL6/605/70/PDF/NL660570.pdf?OpenElement>

⁷³ VANEZIS, P.N. *Cyprus : the unfinished agony*. s. 9

⁷⁴ CAMP, Glen D. *Greek-Turkish Conflict over Cyprus*. s. 45-46.

5. Obdobie nezávislosti a jeho problémy

5.1 Zurišsko-Londýnske dohody a ich dôsledky

Zurišsko-Londýnske dohody z februára 1959 predstavovali súbor väčšieho počtu dokumentov, ktoré tvorili právnu základňu pre vyhlásenie nového štátu - Cyperskej republiky v nasledujúcom roku 1960.⁷⁵ Kľúčové pre ďalší vývoj cyperskej otázky sú 3 dohody. Prvou bola tzv. Zmluva o spojeníctve (*Treaty of Alliance*), v ktorej sa Británia, Grécko a Turecko zaviazali k spoločnej obrane a ochrane samostatnosti ostrova.⁷⁶ Ďalšou dohodou je tzv. zmluva o zárukách (*Treaty of Guarantee*), v ktorej sa Veľká Británia, Grécko a Turecko zaväzujú k rešpektovaniu nezávislosti ostrova, k bráneniu akýmkoľvek pokusom o zlúčenie štátu s iným štátom (t.j. *enosis*) či o rozdelenie ostrova (*taksim*) a zároveň sa zaväzujú podobné pokusy nepodnikať. Dôležitou súčasťou tejto dohody je ustanovenie, podľa ktorého sú v prípade porušenia dohody strany povinné spolu konzultovať možnosti ďalšieho postupu. Ak by sa spoločná akcia ukázala ako neuskutočniteľná, každá zo strán dohody si vyhradzuje právo podniknúť kroky za účelom obnovenia stavu určeného touto dohodou.⁷⁷ Súčasťou komplexu dohôd bola taktiež zmluva, za základe ktorej si Veľká Británia mohla ponechať na území ostrova vlastné vojenské základne (tzv. Sovereign Base Areas - SBA).⁷⁸

Záväzným podkladom pre vypracovanie ústavy sa stala tzv. dohoda o základnej štruktúre cyperskej republiky (*Basic Structure of the Republic of Cyprus*). Najzásadnejšie body tohto dokumentu boli nasledovné:

- pozícia prezidenta republiky má byť obsadená členom gréckej komunity, pozícia viceprezidenta členom tureckej komunity. Oba boli volení na obdobie 5 rokov a boli nositeľmi exekutívnej moci, mali právo veta na záležitosti týkajúce sa zahraničnej politiky, obrany a bezpečnosti, mali taktiež právo vrátiť akýkoľvek zákon parlamentu k ďalšiemu prerokovaniu;
- najvyšší legislatívnym orgánom sa stal 50 členný parlament kreslá v ňom boli rozdelené v pomere 70:30 v prospech gréckej komunity, pričom k prijatiu zákona bola potrebná väčšina v rámci oboch komunit (komunity hlasovali oddelene);

⁷⁵ HRADEČNÝ, Pavel. Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci ? s. 80

⁷⁶ Cyprus History. Cyprus Treaty of Alliance. Nicosia, 16. august 1960 [cit. 2015-02-09]. Dostupný z: <http://www.cypnet.co.uk/ncyprus/history/republic/try-alliance.html>

⁷⁷ Cyprus History. Cyprus Treaty of Guarantee. Nicosia, 16. august 1960 [cit. 2015-02-09]. Dostupný z: <http://www.cypnet.co.uk/ncyprus/history/republic/try-guarantee.html>

⁷⁸ United Nations Peacemaker. Treaty Concerning the Establishment of the Republic of Cyprus. [cit. 2015-02-09]. Dostupný z: <http://peacemaker.un.org/cyprus-nicosia-treaty60>

- otázky týkajúce sa kultúry, náboženstva a vzdelávania si každá komunita spravovala samostatne prostredníctvom tzv. Komunálnej komory (*Communal Chamber*);
- pomer v štátnej správe bol ustanovený na 70:30 v prospech gréckej komunity;
- armáda Cyperskej republiky mala mať 2000 členov, pričom 60% z nich malo pochádzať z gréckej komunity, 40% z tureckej;
- najvyšší súd pozostával z 2 zástupcov gréckej komunity, 1 zástupcu tureckej komunity a neutrálneho predsedu menovaného prezidentom a viceprezidentom, pričom tento člen disponoval 2 hlasmi;
- súdne spory občianskeho alebo trestného charakteru mali byť posudzované sudcami z komunity, ktorej sa daný spor týkal, v prípade sporov medzi členmi komunit mal byť tribunál zmiešaný;
- v 5 najväčších mestách mali komunity vytvoriť oddelené samosprávne obce, pričom po 4 rokoch ich fungovania mali prezident a viceprezident posúdiť ich ďalšie pretrvanie;
- zjednotenie Cypru s iným štátom či jeho rozdelenie bolo vylúčené.⁷⁹

Zmienené dokumenty sa hneď v dobe svojho vzniku ukázali ako vysoko kontroverzné, pričom tento stav pretrváva dodnes aj v odbornom diskurze a historickej literatúre.

Jablkom sváru sa stal predovšetkým vyššie zmienený článok Zmluvy o zárukách, ktorý umožňoval každej zo strán podniknúť kroky k zachovaniu stavu v súlade s podpísanými dohodami. Práve na tento článok sa bude odvolávať Turecko pri svojej intervencii v roku 1974, je preto užitočné jeho validitu bližšie preskúmať. Najčastejšie používaným argumentom proti platnosti Zmluvy o zárukách je tvrdenie, že dohoda protirečí Charte OSN v zmysle článkov 103 a 2.4.⁸⁰ Článok 2.4 svojim znením zakazuje použitie sily či hrozby sily proti teritoriálnej integrite či proti politickej nezávislosti akéhokoľvek štátu.⁸¹ Autori tak argumentujú, že hrozba použitia sily pri obnovení stavu dohodnutom zmluvami je v priamom protiklade k zneniu článku 2.4.⁸² V prípade, že povinnosti vyplývajúce z inej

⁷⁹ Basic Structure of the Republic of Cyprus. [cit. 2015-02-09]. Dostupný z: <http://www.cyprus-conflict.net/Treaties%20-1959-60.html>

⁸⁰ MALLINSON, Bill. *Cyprus: diplomatic history and the clash of theory in international relations*. s.69, JACOVIDES, Andreas. *Cyprus - The International law dimension*.

⁸¹ OSN: Charter of the United Nations, Article 2 [cit. 2015-02-09]. Dostupný z: <http://www.un.org/en/documents/charter/>

⁸² Na tomto mieste je potrebné podotknúť, že interpretácia podľa ktorej zo znenie Zmluvy a zárukách vyplýva právo na ozbrojenú intervenciu nie je všeobecne prijímaná a rôzni autori s ňou nesúhlasia. Pozri napr.

dohody sú v rozpore s Chartou OSN, hovorí článok 103 Charty OSN nasledovne: *V prípade konfliktu medzi záväzkami členského štátu Organizácie spojených národov v rámci znenia Charty a ich záväzkami vyplývajúcimi z iných medzinárodných dohôd, sú záväzky v rámci Charty nadradené.*⁸³ Proti tomu namietajú predovšetkým autori z tureckej strany konfliktu, ktorí zásadu nepoužívania sily považujú za zásadu charakteru *jus cogens*, pričom poukazujú na nedostatočné vymedzenie zásady *jus cogens* v medzinárodnom práve.⁸⁴

Rozpory ohľadom znenia Cyperskej ústavy sú viac politického, než právneho charakteru. Podľa novinára a svedka udalostí roku 1974 Andrewa Borowieca, ústava a zákony novej republiky urobili všetko pre zdôraznenie odlišností medzi oboma etnickými skupinami a teda slúžili viac k ich rozdeleniu než vzájomnému prepojeniu.⁸⁵ Znenie novej ústavy neuspokojovalo túžbu ani jednej z komunít, t.j. *enosis*, resp. *taksim*. Keďže však funkčnosť novej ústavy záležala výlučne od ochoty oboch komunít vzájomne spolupracovať, všetky námietky proti jej zneniu obmedzovali jej funkčnosť. Grécka strana namietala predovšetkým nepomer zastúpenia tureckej menšiny v parlamente (30%) a v armáde (40%) voči jej skutočnému pomeru voči grécko-cyperskému obyvateľstvu (turecká komunita tvorila okolo 19% obyvateľstva ostrova). Často sa zo strany gréckej komunity ozývali námietky, že nová ústava bola nespravodlivá a vnútená a pritom obmedzovala suverenitu cyperského ľudu (resp. grécko-cyperskej komunity).⁸⁶ V skutočnosti tak členovia gréckej komunity na ostrove vrátane samotného Makariosa vznik novej republiky neoslavovali, boli práve naopak sklamaní, keďže ústava z roku 1960 nebola tým, za čo štyri roky bojovali.⁸⁷

Hneď po vytvorení novej republiky sa v rámci oboch komunít konali voľby na pozíciu prezidenta, resp. viceprezidenta. V grécko-cyperskej komunite proti Makariosovi postavil svoju kandidatúru pravicovo orientovaný John Clerides (otec budúceho prezidenta republiky Glafkosa Cleridesa), ktorý odmietal Züriško-Lodýnske dohody. So ziskom 2/3 tretín hlasov bol novým prezidentom republiky zvolený Makarios III. V rámci tureckej komunity sa do boja o kreslo viceprezidenta postavil iba Dr. Fazıl Küçük, ktorý bol zvolený akklamáciou. Makarios III sa tak ukázal ako jasný vodca grécko-cyperskej komunity, pričom túto úlohu bude hrať až do svojej smrti v roku 1977. S použitím Weberovej typológie môžeme na jeho

EVRIVIADDES, Marios L. The Legal Dimension of the Cyprus Conflict. *Texas International Law Journal*. In: Reşat Arım (ed.). *Cyprus and international law*. s. 34

⁸³ OSN: Charter of the United Nations, Article 103 [cit. 2015-02-09]. Dostupný z: <http://www.un.org/en/documents/charter/>

⁸⁴ Reşat Arım (ed.). *Cyprus and international law*. s. 33 - 46, NEDJATIGIL, Zaim. M. The cyprus conflict - A Lawyer's view. s. 67-78

⁸⁵ BOROWIEC, Andrew. *Cyprus : a troubled island*. s. 44

⁸⁶ COUFOUDAKIS, Van. *Cyprus: a contemporary problem in historical perspective*.

⁸⁷ VANEZIS, P.N. *Cyprus : the unfinished agony*. s.18

osobu uplatniť všetky 3 druhy autority: tradičnú (etnarcha), charizmatickú (jeho výrazná osobnosť) ako i právne-rationálnu (prezident republiky). Za svoju výhradnú doménu považoval zahraničnú politiku, pričom svoje rozhodnutia obvykle s nikým nekonzultoval, čo niekoľkokrát vyústilo do sporu s viceprezidentom republiky. Svojim vystupovaním na zahranično-politickej scéne si však získal pomerne široké uznanie a rešpekt, predovšetkým v rámci Hnutia nezúčastnených krajín. Na domácej pôde vystupoval ako arbiter pri riešení všetkých sporov v rámci gréckej komunity, niekedy dokonca úplne banálnych. Uvádza sa, že dokonca poznal podľa prvého mena tretinu obyvateľov ostrova.⁸⁸

Terčom kritiky z tureckej komunity sa stalo predovšetkým jeho rozhodnutie nominovať do novovzniknutej vlády niekoľko bývalých členov EOKA, pričom najväčšie vášne vyvolalo menovanie Polycarposa Yorgadjisa ministrom vnútra (Yorgadjis bol často tureckou komunitou označovaný za teroristu a vraha).⁸⁹ Počas prvých troch rokov fungovania republiky sa zároveň ukázala priepasť medzi komunitami, a to predovšetkým v záležitostiach vybudovania spoločnej armády, výberu daní a samosprávnych obcí. Spoločné vojsko republiky, ktorého vznik predpokladala ústava, kvôli nezhodám o miere jeho centralizácie a jeho štruktúre nikdy nevzniklo. Ozbrojené jednotky na ostrove tak tvorili grécky a turecký kontingent (950 resp. 650 členov), ktoré boli zahrnuté v londýnskych ujednaniach. Turecká komunita kvôli svojmu nesúhlasu v otázke výberu daní zablokovala jednanie v parlamente. Spor o zachovanie samosprávnych obcí pre tureckú komunitu v 5 najväčších mestách viedol k de facto rozpadu najvyššieho súdu a následne takmer k rozpadu republiky v rokoch 1963 až 1964. Ústava v rukách komunit, ktoré neboli ochotné v rámci jej znenia spolupracovať, vytvorila dokonalý recept na politické zablokovanie systému.⁹⁰

5.2 Krízové momenty 60. rokov a ustanovenie misie UNFICYP

Situácia tak v polovici roku 1963 uviazla na mŕtvom bode. Z tohto dôvodu sa v novembri 1963 prezident Makarios rozhodol bez konzultácie s viceprezidentom a zástupcami tureckej komunity verejne oznámiť 13 návrhov na zmenu ústavy. Makarios v tomto dokumente navrhoval zrušiť veto prezidenta a viceprezidenta, zrušiť oddelené komory v parlamente a nutnosť dvojitej väčšiny pre odsúhlasenie zákonov, zjednotiť súdnictvo a samosprávne obce ako aj upraviť pomer zastúpenia tureckej komunity v štátnej správe a

⁸⁸ MARKIDES, Kyriacos C. *The rise and fall of the Cyprus Republic*.

⁸⁹ AZIZ, Türkan. *The death of friendship: a Cyprus memoir*. s.76

⁹⁰ HANNAY, David. *Cyprus: the search for a solution*.

bezpečnostných službách podľa ich skutočného pomeru v rámci celého obyvateľstva ostrova (pre kompletný výpis všetkých návrhov pozri príloha č. 4).⁹¹ Tieto návrhy boli adresované viceprezidentovi republiky, avšak takmer okamžite na ne prišla odpoveď z Ankary - turecká vláda tieto návrhy jednoznačne odmietla. Dr. Fazıl Küçük dokonca prehlásil, že samotná *enosis* by bola lepšia.⁹² Turecká komunita považovala a dodnes považuje tieto návrhy za snahu o zničenie republiky. Grécka strana naopak pokladala návrhy za nevyhnutné pre ďalšie fungovanie republiky, pričom tureckú komunitu obvinila z trvalej snahy o zničenie republiky a jej nasledovné rozdelenie.⁹³ Návrhmi prezidenta Makariosa vystupňoval konflikt a napätie medzi oboma komunitami na bod varu. Udalosti ďalších mesiacov nadobro zmenili ďalšie fungovanie cyperskej republiky a vytvorili trvalý stav nedôvery a nenávisť medzi gréckou a tureckou komunitou.

Občiansky konflikt medzi komunitami vypukol po tom, čo boli dvaja členovia tureckej komunity pri incidente v noci 21. decembra zastrelení gréckymi príslušníkmi cyperskej polície. Grécka a turecká verzia tejto udalosti sa pochopiteľne diametrálne odlišujú, pričom každá z nich prikladá vinu za tento incident druhej strane.⁹⁴ Okamžite po tomto incidente sa strelba rozšírila po celej Nikózii a následne aj do ďalších častí ostrova. Interpretácia týchto udalostí je, ako vždy v rámci cyperskej otázky, vysoko kontroverzná. Príslušníci tureckej komunity, avšak aj niektorí nezávislí pozorovatelia, označujú udalosti nasledujúcich mesiacov za systematickú genocídu turecko-cyperského obyvateľstva. Krvavé udalosti nájdeme podrobne zdokumentované vo mnohých publikáciách.⁹⁵

Kľúčovým dokumentom k pochopeniu pozície turecko-cyperskej komunity pri interpretácii týchto udalostí sa stal tzv. Akritasov plán. Podľa tohto dokumentu, publikovaného v roku 1966 gréckymi novinami *Patris*, si mala grécko-cyperská komunita podrobiť turecko-cyperskú komunitu na základe 3 rýchlych krokov: 1. presvedčiť verejnú mienku že ústava z roku 1960 je vnútená a nespravodlivá, 2. poukázať na fakt, že Zmluva o zárukách je neplatná, 3. zmeniť čo najrýchlejšie ústavu a použiť potrebnú silu na potlačenie

⁹¹ The 13 Points: November 1963. [cit. 2015-02-10]. Dostupný z:http://www.cyprus-conflict.net/13_points.html

⁹² DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 50

⁹³ P.N. Vanezis sa vyjadril dokonca nasledovne: "... the Turkish minority strained every nerve to destroy the Republic of Cyprus and to partition of its territory." VANEZIS, P.N. *Cyprus : the unfinished agony..* s. 28

⁹⁴ Pre interpretáciu incidentu z pohľadu gréckej komunity pozri COUFOUDAKIS, Van. *Cyprus: a contemporary problem in historical perspective*. s. 80. Inú interpretáciu poskytuje blízky pozorovateľ vtedajších udalostí Harry Gibbons. Pozri GIBBONS, Harry Scott. *The genocide files*. s. 2

⁹⁵ Pozri napr. STEPHEN, Michael. *The Cyprus question: a concise guide to the history, politics, and law of the Cyprus question*, AZIZ, Türkan. *The death of friendship: a Cyprus memoir* alebo GIBBONS, Harry Scott. *The genocide files*

odporu tureckej komunity. Výsledok týchto udalostí mal byť prijatý ako *fait accompli*.⁹⁶ Vraždenie turecko-cyperských obyvateľov, vrátane žien a detí, ktoré prebehlo na predmestí Nikózie v Omorphite, dodnes zostáva pre turecko-cyperskú komunitu symbolom mučeníckej smrti a silnou pripomienkou hĺbky etnickej neznášanlivosti.⁹⁷ Turecko-cyperskí poslanci a štátni úradníci sa zo strachu o svoj život odmietali ďalej zúčastňovať na chode štátu a stiahli sa spolu so zvyškom komunity do uzavretých enkláv.

Grécka strana naopak masakry tureckého obyvateľstva obvykle nezmiňuje a obviňuje tureckú komunitu z prípravy prevratu, ktorý mal prispieť k dosiahnutiu vytúženého cieľa - rozdelenia ostrova. V tomto kontexte vníma aj odchod turecko-cyperských úradníkov a poslancov z ich pozícií, ktorí tým mali vytvoriť vlastný režim v rámci republiky. Z vypuknutia nepokojov viní turecko-cyperskú podzemnú organizáciu TMT a jej snahu dosiahnuť separáciu tureckého obyvateľstva.⁹⁸ Reakciu gréckych ozbrojených zložiek tak príslušníci gréckej komunity vidia ako legitímnu reakciu na pokus o zničenie republiky. V tejto práci sa však nebudeme ďalej zaoberať domácimi udalosťami, ktoré sú dostatočne popísané v množstve odbornej literatúry a budeme sa sústreďovať na tému tejto práce, ktorou je politika OSN.

Vypuknutie etnických bojov na ostrove pochopiteľne nemohlo nechať chladným samotné Turecko, ktoré začalo hroziť inváziou. Aspoň morálnu podporu tureckej komunite a varovanie gréckej strane poskytli varovné lety tureckých stíhačiek ponad Nikóziu. Napriek tomu, že Turecko na uskutočnenie invázie pravdepodobne nebolo dostatočne pripravené, Makarios na tieto udalosti zareagoval dohodou s Generálom Petrom Youngom, na základe ktorej malo na prímerie medzi oboma komunitami dohliadať 2700 britských vojakov.⁹⁹ Tieto jednotky vytvorili v samotnom srdci Nikózie nárazníkovú zónu, tzv. *Green Line*, ktorá dodnes ostáva symbolom rozdelenia ostrova. Vzhľadom k hrozbe, ktorú táto situácia pre mier v regióne predstavovala, bolo možné očakávať, že sa záležitosť skoro objaví na programe jednaní OSN. Kvôli Makariosovej popularite by pravdepodobná rezolúcia OSN bola nie len značne naklonená gréckej strane konfliktu, ale taktiež by mohla ohroziť britské pozície na ostrove. Veľká Británia sa preto rozhodla na 15. januára 1964 zvolať do Londýna konferenciu garančných štátov. Grécka strana na nej vyslovila požiadavky na vytvorenie unitárneho štátu, turecká strana naopak na vytvorenie separovaných komunit, čo grécka delegácia považovala

⁹⁶ The Akritas plan. [cit. 2015-02-10]. Dostupný z: http://www.cyprus-conflict.net/akritas_plan.html

⁹⁷ BOROWIEC, Andrew. *Cyprus : a troubled island*.s. 56

⁹⁸ *The Cyprus problem: historical review and the latest developments*.Nicosia: Press and Information Office s. 8-10

⁹⁹ BOROWIEC, Andrew. *Cyprus : a troubled island*.s. 57

za de facto rozdelenie ostrova.¹⁰⁰ Konferencia tak podľa očakávania skončila bezvýsledne.

Po neúspechu Londýnskej konferencie sa v kríze začali výraznejšie angažovať USA. Hrozby invázie zo strany Turecka boli čoraz silnejšie, pričom však kríza neostala nepovšimnutá ani zo strany ZSSR. Británia a USA sa chceli čo najviac vyhnúť praniu „špinavej bielizne“ NATO na verejných zasadnutiach OSN a zároveň tak nedať priestor ZSSR na interferencie do vnútorných záležitostí NATO.¹⁰¹ OSN bola do riešenia krízovej situácie zapojená od jej vypuknutia. 26 decembra zástupca Cyperskej republiky požadoval stretnutie Bezpečnostnej rady.¹⁰² Tá sa zišla nasledujúci deň, pričom prejednávaniu záležitosti bolo odročené.¹⁰³ Zároveň zástupcovia Cypru, Grécka, Turecka a Veľkej Británie požiadali generálneho tajomníka o menovanie osobného zástupcu. Tým sa 17. januára stal P.S. Gyani (India), ktorý mal do konca mesiaca odletieť na ostrov a dozerať na priebeh mierových snáh.¹⁰⁴ Vo februári sa debata o situácii na ostrove dostáva definitívne na pôdu OSN. Vlády Veľkej Británie a Cypru 15. februára apelovali na urgentné stretnutie Bezpečnostnej rady.¹⁰⁵ V ten istý deň vyzval všetky zúčastnené strany k zdržanlivosti taktiež generálny tajomník.¹⁰⁶

Stretnutie Bezpečnostnej rady sa konalo 4. marca a jeho závery sú pre ďalší vývoj cyperského problému mimoriadne podstatné. Už dva týždne pred týmto stretnutím žiadal svojim listom budúci dlhoročný turecko-cyperský líder Rauf Denktaş prezidenta Bezpečnostnej rady o možnosť predniesť reč počas stretnutia, čo mu bolo aj umožnené.¹⁰⁷ Požiadavky gréckej a grécko-cyperskej strany počas stretnutia boli jednoznačné: zo strachu pred tureckou inváziou požadovali po Bezpečnostnej rade uznesenie, ktoré by potvrdilo „*teritoriálnu integritu, suverenitu a nezávislosť Cypru a zároveň vyzvalo všetky štáty k zdržaniu sa hrozby alebo použitia sily proti Cypru.*“¹⁰⁸ Cyperská delegácia zároveň poukazovala na neplatnosť dohôd z roku 1960, kvôli ich konfliktnosti s chartou OSN (pozri

¹⁰⁰ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 56-68

¹⁰¹ STEGENGA, James A. *The United Nations Force In Cyprus*. s. 50-51

¹⁰² UN document S/5488 [cit. 2015-02-11]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/NL6/302/60/PDF/NL630260.pdf?OpenElement>

¹⁰³ 1885 meeting. [cit. 2015-02-11]. Dostupný z: http://www.un.org/en/sc/repertoire/59-63/Chapter%208/59-63_08-26-Complaint%20by%20the%20Government%20of%20Cyprus.pdf

¹⁰⁴ The blue helmets: a review of United Nations peacekeeping. s. 151

¹⁰⁵ UN document S/5543 (Veľká Británia) [cit. 2015-02-11]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/033/43/PDF/N6403343.pdf?OpenElement>, UN document S/5545 (Cyprus) [cit. 2015-02-11]. Dostupný z <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/033/46/PDF/N6403346.pdf?OpenElement>

¹⁰⁶ UN document S/5554 [cit. 2015-02-11]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/036/08/PDF/N6403608.pdf?OpenElement>

¹⁰⁷ UN document S/5561 [cit. 2015-02-12]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/040/57/PDF/N6404057.pdf?OpenElement>

¹⁰⁸ UN doc. S/PV. 1097, February 25, 1964, par. 60, In: STEGENGA, James A. *The United Nations Force In Cyprus*. s. 54

predchádzajúcu kapitolu).¹⁰⁹ Proti akejkolvek možnosti zmeny či anulovania dohôd z roku 1960 Bezpečnostnou radou sa postavila Británia, USA ako aj ďalší členovia rady.¹¹⁰ Rauf Denктаş vo svojej reči obvinil Makariosa a grécku stranu zo snahy o elimináciu práv tureckej komunity a uskutočnenie *enosis*.¹¹¹

Výsledkom rokovaní bolo prijatie rezolúcie č.186 (plný text rezolúcie sa nachádza v prílohe č.5).¹¹² Rezolúcia vyzvala všetky členské štáty k zdržaniu sa akýchkoľvek krokov, ktoré by mohli zhoršiť situáciu na ostrove. Bezpečnostná rada zároveň odporučila vytvorenie mierovej misie OSN, pričom jej zloženie a veľkosť nechala na generálnom tajomníkovi, ktorý mal túto záležitosť konzultovať s vládou Cypru. Úlohou misie malo byť udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti, zároveň mala zabrániť ďalšiemu násiliu a prispieť k obnoveniu normálnych podmienok. Generálnemu tajomníkovi bolo taktiež doporučené menovanie mediátora konfliktu. Mandát misie UNFICYP bol (ako sme už spomenuli) v porovnaní s predošlými misiami UNEF (misia na blízkom východe) a ONUC (misia v Kongu) značne limitovaný - rozmiestnenie mierových jednotiek musela každé 3 mesiace (neskôr každých 6 mesiacov) Bezpečnostná rada znovu potvrdiť.

Toto obmedzenie bolo predovšetkým kompromisom k Francúzsku a ZSSR, ktorí mali voči misii na Cypre najviac námietok a súviselo taktiež s obecným problémom financovania mierových misií OSN, ktoré bolo práve v tomto období mimoriadne aktuálnou témou. Problém financovania nastal už v súvislosti misiou ONUC, pri ktorej vyjadril svoje námietky Sovietsky zväz - misie podľa neho nemali byť financované z všeobecného rozpočtu organizácie, keďže mnoho štátov nemá na danej misii žiadny záujem a problém nemusí považovať za hrozbu svetovému mieru.¹¹³ V rámci misie ONUC nakoniec väčšinu výdavkov pokryli Veľká Británia a USA, v rámci misie UNFICYP sa už problém prejavil v plnej miere. Postoj ZSSR v tejto otázke podporilo taktiež Francúzsko, ktoré spochybňovalo koncept mierových operácií ako taký. USA v spore zaujali pomerne radikálne stanovisko, keď navrhli, aby štáty, ktoré neprispievajú na mierové operácie boli zbavené hlasovacieho práva v rámci valného zhromaždenia.¹¹⁴ Spor sa nakoniec vyriešil v prospech ZSSR, keď bolo na XX. zasadnutí valného zhromaždenia dohodnuté, že štáty, ktoré poskytnú svoje kontingenty misii

¹⁰⁹ UN doc. S/PV. 1098, February 27, 1964, par. 97, In: STEGENGA, James A. *The United Nations Force In Cyprus*. s. 55

¹¹⁰ STEGENGA, James A. *The United Nations Force In Cyprus*. s. 52-53

¹¹¹ DENKTAŞ, Rauf R a MORAN, Michael. *Rauf Denktash at the United Nations: speeches on Cyprus*.

¹¹² UN Security Council resolution 186. [cit. 2015-02-12]. Dostupný z:

[http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964))

¹¹³ MACQUEEN, Norrie. *The United Nations since 1945: peacekeeping and the Cold War*. 1st pub. London: Longman, 1999, s.97

¹¹⁴ *Ibid.* s.98

UNFICYP musia niesť náklady na ich udržiavanie. Rezolúcia 186 vytvorila v rámci mierových operácií OSN taktiež dôležitý precedens, keďže oddelila peacekeepingovú a peacemakingovú úlohu v rámci mierových misií.¹¹⁵

Dôležitým bodom rezolúcie je pomerne banálna zmienka o cyperskej vláde (*Government of Cyprus*). Rezolúcia nijak nešpecifikovala, čo konkrétne sa pod týmto názvom myslí, ale vzhľadom k situácii na ostrove vzbudila zmienená formulácia vášne i pobúrenie. Počas obdobia, kedy sa turecko-cyperskí poslanci odmietali vrátiť do parlamentu totiž zástupcovia gréckej komunity schválili 13. návrh prezidenta Makariosa a považovali sa naďalej za oficiálnu vládu ostrova. Toto však odmietali predstavitelia turecko-cyperskej komunity, ktorí vládu a zákony prijaté bez ich účasti považovali za nelegitímne a pojem cyperská vláda chápali ako zastupiteľstvo oboch komunití.¹¹⁶ Fakt, že medzinárodné organizácie vrátane OSN považovali vládu zloženú z grécko-cyperských zástupcov za legitímnu vládu Cypru tak výrazne zaťažil ďalšie mierové rokovania. Sám Denktaş odmietol možnosť riešenia konfliktu, pokiaľ nebude toto rozhodnutie zvrátene. Odmietnutie tohto požiadavku zo strany OSN viedlo Turecko ako aj turecko-cyperskú komunitu k spochybneniu neustrannosti tejto organizácie a k presvedčeniu o jej zaťaženosti.¹¹⁷

6. marca generálny tajomník menoval veliteľom síl UNFICYP indického generála Gyaniho.¹¹⁸ Situácia na ostrove sa ale naďalej zhoršovala a Turecko znovu 12. a 13. marca pohrozilo inváziou. 13. marca sa opäť zišla Bezpečnostná rada, ktorá znovu vyzvala strany konfliktu k zdržanlivosti.¹¹⁹ V ten istý deň dorazil na ostrov taktiež prvý kontingent kanadských vojakov.¹²⁰ Sily UNFICYP sa však stali operačnými až 27. marca.¹²¹ V ďalšom mesiaci sily UNFICYP doplnili kontingenty zo Švédska, Írska a Fínska, v máji sa následne pripojili Dánske a Austrálske sily. V júni 1964 tak jednotky OSN dosiahli početného stavu 6 411 vojakov.¹²² Generálny tajomník navrhol umiestniť grécky a turecký kontingent (t.j. 950, resp. 650 vojakov) pod vedenie OSN, čo grécka strana prijala, avšak turecká strana si

¹¹⁵ Následne tak aj v rámci misie UNFICYP vznikol post veliteľa pre aktivity na udržiavanie mieru (Force Commander for peacekeeping activities) a oddelene post špeciálneho zástupcu generálneho tajomníka pre vytváranie mieru (Special Representative of Secretary General for peacemaking)

¹¹⁶ STEPHEN, Michael. *The Cyprus question: a concise guide to the history, politics, and law of the Cyprus question*. s. 26-32

¹¹⁷ HANNAY, David. *Cyprus: the search for a solution* s. 5

¹¹⁸ UN document S/5579 [cit. 2015-02-12]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/050/70/PDF/N6405070.pdf?OpenElement>

¹¹⁹ UN Security Council resolution 187. [cit. 2015-02-12]. Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/187\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/187(1964))

¹²⁰ UN document S/5579 [cit. 2015-02-12]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/056/51/PDF/N6405651.pdf?OpenElement>

¹²¹ *Ibid.*

¹²² *The blue helmets: a review of United Nations peacekeeping*. s. 152

stanovila podmienku, že akýkoľvek rozkaz zo strany veliteľa síl musí mať súhlas tureckej vlády. To generálny tajomník odmietol a kontingenty tak ostali mimo velenie OSN. Jednotky UNFICYP boli rozmiestnené naprieč ostrovom podľa intenzity medzikomunitných bojov a od novembra 1964 disponovali slobodou pohybu na ostrove. Použitie sily bolo prípustné len v prípadoch sebaobrany. V tomto ohľade generálny tajomník zdôraznil: „*bolo by nevhodné, dokonca mierne šialené, pokiaľ by jednotky OSN mali vraždiť Cyperčanov, jedno či Grékov alebo Turkov, za účelom prevencie ich vzájomného zabíjania*“.¹²³

K úspešnému plneniu úloh misie bola nevyhnutná spolupráca oboch strán konfliktu. Tie však interpretovali účel mierovej misie značne odlišne. Vo vnímaní gréckej strany mala misia predovšetkým pomôcť ukončiť rebéliu tureckej menšiny a obnoviť kontrolu vlády na celom teritóriu ostrova. Turecká strana očakávala, že misia OSN prípadne aj silou presadí obnovenie ústavy z roku 1960 a akty uskutočnené gréckou stranou na jej zmenu prehlási za neplatné.¹²⁴

Aj napriek nasadeniu mierových síl UNFICYP boje medzi komunitami pokračovali naďalej až do konca roku 1964. V letných mesiacoch Turecko dokonca bombardovalo jednotky grécko-cyperskej Národnej gardy, pričom boli zasiahnuté aj grécko-cyperské dediny s civilným obyvateľstvom. Turecko od invázie odradil pravdepodobne len list amerického prezidenta Johnsona, v ktorom prezident Turecku pohrozil, že v prípade intervencie zo strany ZSSR nebude Turecku zo strany NATO poskytnutá žiadna pomoc.¹²⁵ Spojené štáty v auguste navrhli riešenie krízy prostredníctvom jednotiek NATO a uskutočnenie tzv. Achesonovho plánu. Ten navrhoval rozdelenie ostrova, pričom Turecko malo na ostrove získať v oblasti Karpaského polostrova vojenské základne. Zvyšok ostrova mal byť zjednotený s Gréckom.¹²⁶ Tento plán, ako aj jeho druhú revidovanú verziu (vojenská základňa mala byť Turecku prenajatá na obdobie 50 rokov) Makarios rázne odmietol. Arcibiskup nevnímal NATO ako nestranného aktéra a poukazoval na silnejšiu rolu Turecka v tejto organizácii. Zároveň Makarios ako vedúca figúra Hnutia nezúčastnených štátov mohol očakávať výraznú podporu v rámci OSN. Kritikou NATO si taktiež zabezpečil podporu zo strany komunistickej strany AKEL, ktorá mala na ostrove pomerne silnú pozíciu.

Zároveň s vytváraním mierových síl menoval generálny tajomník svojho špeciálneho zástupcu, ktorým sa stal 11. mája Galo Plaza. Ten sa po smrti fínskeho mediátora Sakariho

¹²³ Ibid. s.156

¹²⁴ Ibid.

¹²⁵ Letter to Prime Minister Inonu from President Johnson dated June 5, 1964 [cit. 2015-02-13]. Dostupný z 1964<http://www.cyprus-conflict.org/materials/johnsonletter.html>

¹²⁶ The Acheson Plan. [cit. 2015-02-11]. Dostupný z: http://www.cyprus-conflict.net/acheson_plan.html

Tuomioja stal v septembri 1964 mediátorom v cyperskej otázke. Najzásadnejším výsledkom práce Gala Plazu na pozícii mediátora konfliktu bola správa, ktorú v marci roku 1965 predložil generálnemu tajomníkovi.¹²⁷ Mediátor v tejto správe predovšetkým analyzoval vtedajšiu situáciu na ostrove a pozície oboch strán. Ústavu z roku 1960 nazval "konštitucionálnou zvláštnosťou" (*constitutional oddity*), pričom odmietal federatívnu štruktúru štátu a pre tureckú menšinu predpokladal práva minority. Zároveň v správe uviedol, že „...*nové usporiadane musí byť schopné uspokojiť želania väčšinového obyvateľstva, avšak taktiež poskytovať legitímne práva všetkým obyvateľom*". Správu turecká strana odmietla. Galo Plaza sa podľa argumentov tureckej strany správal viac ako rozhodca než mediátor konfliktu, zároveň návrhmi na zmenu ústavy z roku 1960 prekročil hranice svojho mandátu.¹²⁸

Neprehľadná situácia sa ďalej skomplikovala v lete roku 1965 - v auguste sa totiž na ostrove mali konať parlamentné voľby. K diskusiám o volebnom zákone sa rozhodli pridať aj turecko-cyperskí poslanci, ktorí požiadali o doprovod a ochranu jednotky OSN. K dohode medzi oboma stranami však nedošlo, pretože turecko-cyperskí členovia parlamentu odmietli prijať podmienku Glafkosa Cleridesa, že všetky zákony schválené grécko-cyperskými poslancami v neprítomnosti tureckej časti parlamentu ostávajú v platnosti. Turecko tieto udalosti vnímalo ako porušenie článku 1. rezolúcie 186 (článok vyzýva strany k zdržaniu sa akýchkoľvek krokov, ktoré by mohli viesť k zhoršeniu situácie) a navrhlo zvolanie konferencie garančných štátov, čo Británia a Grécko odmietli. 30. júla turecká vláda podala podnet Bezpečnostnej rade OSN. Grécka strana vnímala tento krok zo strany Turecka ako miešanie sa do vnútorných záležitostí suverénneho štátu. Bezpečnostná rada na svojom zasadnutí 10. augusta prijala rezolúciu, ktorou opätovne potvrdila znenie rezolúcie 186.¹²⁹ Rezolúciu je tak možné chápať ako miernu výčitku gréckej strane, čo však nezabránilo pokračovaniu v jej domácej politike ani nepomohlo k dosiahnutiu dohody s turecko-cyperskými poslancami. V decembri toho istého roku cyperskú otázku prejednávalo taktiež valné zhromaždenie OSN. Na tejto pôde utrpelo Turecko mimoriadne citlivú diplomatickú porážku. Rezolúcia 2077 potvrdzuje právo Cypru ako členského štátu OSN na plnú suverenitu

¹²⁷ UN document S/6253. Report of the United Nations Mediator on Cyprus to the Secretary-General. [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N65/053/91/PDF/N6505391.pdf?OpenElement>

¹²⁸ NEDJATIGIL, Zaim. M. *The cyprus conflict - A Lawyer's view*. s. 26-27

¹²⁹ UN Security Council resolution 207. [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/207\(1965\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/207(1965))

a nezávislosť bez akýchkoľvek zahraničných zásahov či intervencií.¹³⁰ Zároveň tiež zmieňuje, že vláda Cypru je zaviazaná k dodržiavaniu práv minorít, čím nahrávala Makariosovmu vnímaniu tureckej komunity ako minority.

Cyperská otázka sa s novou intenzitou dostala na medzinárodnú scénu opäť v roku 1967. V novembri tohto roku sa cyperská polícia znovu rozhodla začať hliadkovať v oblasti Ayios Theodoros, pričom musela prejsť tureckým sektorom. Stráže tohto sektoru odmietli priechod povoliť. Grécka strana požiadala jednotky UNFICYP ochranu grécko-cyperských jednotiek pri uskutočnení svojej úlohy, pričom OSN s touto požiadavkou súhlasila. Tento krok OSN turecká strana vnímala ako porušenie neutrality.¹³¹ Obe strany však trvali na svojich pozíciách a uvedomovali si strategickú dôležitosť spornej oblasti. Generál Grivas sa tak rozhodol postupovať čo najrýchlejšie a pred dosiahnutím dohody s tureckou stranou požiadaval jednotky UNFICYP o eskortovanie policajných jednotiek. To veliteľ jednotiek OSN na mieste odmietol. Grivas preto prikázal jednotkám Národnej gardy zabezpečiť priechod grécko-cyperských policajtov. Turecká strana na pokus o priechod reagovala strelbou, na čo pripravená Národná garda reagovala použitím ťažkých zbraní vrátane delostrelectva, čo viedlo k smrti 27 príslušníkov tureckej komunity.¹³² Jednotky Národnej gardy sa síce nasledujúceho dňa stiahli, boje však v rôznych oblastiach pokračovali ešte ďalšie dva dni.

Tento incident vyvolal značnú vlnu pobúrenia predovšetkým v rámci tureckej verejnosti. Turecký parlament pod tlakom verejnosti odhlasoval návrh na vojenskú intervenciu na ostrove. Uskutočneniu tohto scenára však bránila predovšetkým nedostatočná pripravenosť tureckej armády na podobnú akciu.¹³³ Miesto toho tak zaslala gréckej junte deklaráciu, v ktorej požadovala stiahnutie všetkých gréckych jednotiek (okrem kontingentu 950 vojakov) a generála Grivasa z ostrova. Tieto požiadavky grécka vláda odmietla. Ankara následne stanovila dátum invázie na 25 november. Dôležitú rolu v procese odvrátenia konfliktu zohral generálny tajomník OSN. Ten už 22. a 24. novembra vyzval všetky strany k zdržanlivosti a vymenoval svojho osobného zástupcu.¹³⁴ V ďalšej výzve z 7. decembra vyzval

¹³⁰ United Nations. General Assembly, Twentieth Session, Resolution 2077 (XX). [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2077\(XX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/2077(XX))

¹³¹ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 83

¹³² Pre podrobný priebeh incidentu pozri United Nations document S/8248. Special Report by the Secretary-General on Recent Development in Cyprus. 16. November 1967. [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N67/269/79/PDF/N6726979.pdf?OpenElement>

¹³³ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 85

¹³⁴ United Nations document S/8248 Add.3 [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N67/275/76/PDF/N6727576.pdf?OpenElement>, United Nations document S/8248 add.5 [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N67/277/68/PDF/N6727768.pdf?OpenElement>

všetky strany k stiahnutiu akýchkoľvek vojenských jednotiek z ostrova.¹³⁵ Všetky strany uvítali tieto snahy generálneho tajomníka, pričom Turecku a Grécku sa podarilo dosiahnuť dohodu o stiahnutí gréckej armády z ostrova (v tej dobe čítala okolo 20 000 vojakov nad rámec povoleného množstva 950).¹³⁶ Odsun týchto jednotiek prebehol pod dozorom misie UNFICYP do 16 januára nasledujúceho roku.

Po tomto vyostrení sporov sa situácia na Cypre až do roku 1974 kontinuálne zlepšovala. Ekonomické obmedzenia a obmedzenia pohybu proti tureckej komunite boli z grécko-cyperskej strany stiahnuté. Rauf Denктаş sa v roku 1968 znovu vrátil na ostrov a začali prebiehať nové jednania medzi lídrami oboch komunit. Jednania prebiehali pod záštitou OSN v Bejrúte od roku 1968 do roku 1971, strany bohužiaľ počas nich konsenzus nedosiahli. Rozhovory pokračovali aj po tomto roku, na návrh generálneho tajomníka OSN sa k nim pridali dvaja ústavní experti navrhnutí vládami Grécka a Turecka. Významnú rolu pri týchto jednaniach hral aj osobný zástupca generálneho tajomníka Osorio Tafall. Práve na základe jeho návrhov boli obe strany v roku 1974 pravdepodobne historicky najbližšie k dosiahnutiu dohody.¹³⁷ So znižovaním medzikomunitného napätia priamo úmerne klesal aj počet príslušníkov misie UNFICYP, pričom od júla 1974 tvoril počet členov misie necelú polovicu z ich pôvodného počtu.¹³⁸

5.3 Rola OSN v období do roku 1974

Ako sme už v úvode zdôraznili, zmyslom tejto práce nie je len popísať a analyzovať rokovania o Cyperskej otázke na úrovni OSN, ale je ním taktiež zhodnotiť samotnú činnosť mierových jednotiek na ostrove. Práve tento aspekt činnosti OSN sa totižto bezprostredne týkal života ľudí na ostrove a prinášal často viac výsledkov než politické rokovania. Vzhľadom ku komplikovanosti politického riešenia konfliktu sa značná časť pozornosti OSN upriamila k zlepšovaniu podmienok bežného života obyvateľov ostrova. Zároveň je nutné podotknúť, že sily UNFICYP do udalostí v lete 1974 neslúžili ako jednotky, ktoré by znepriatelené strany oddeľovali (ako to bolo u misie UNEF), ale naopak mali presadzovať návrat vláde k právam a svojimi aktivitami mali obnoviť poriadok a pomôcť tak k návratu k

¹³⁵ United Nations document S/8248 Add.6 [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N67/286/76/PDF/N6728676.pdf?OpenElement>

¹³⁶ United Nations document S/8248 Add.8 [cit. 2015-02-13]. Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N67/287/16/PDF/N6728716.pdf?OpenElement>

¹³⁷ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 99-100

¹³⁸ The blue helmets: a review of United Nations peacekeeping. s. 160-161

normálnym podmienkam.¹³⁹ Návrat k normálnym podmienkam, predovšetkým v ekonomickom a sociálnom zmysle, zdôrazňoval ako kľúčovú úlohu misie taktiež generálny tajomník U Thant.¹⁴⁰ Je pritom možné spochybnit', nakoľko bol v roku 1964 návrat k predchádzajúcim politickým podmienkam žiadúci, keďže práve tieto podmienky spôsobili vypuknutie násilia medzi komunitami. Už samotné označenie politických podmienok na Cypre za normálne je takmer v akomkoľvek období značne problematické a dá sa povedať, že normálne politické podmienky na ostrove takmer nikdy neexistovali.

Nesmierne dôležité tak boli aktivity, ktoré príslušníci misie vykonávali priamo na mieste. Vďaka nim sa elektrina, pitná voda, telefón či poštové služby stali dostupné pre mnohých obyvateľov. Misia taktiež asistovala pri znovuoťvorení mnohých verejných škôl, ako sa aj pokúšala o sfunkčnenie súdneho systému. Vojaci taktiež eskortovali farmárov na ich polia, chránili zničené obchody pred rabovaním, podieľali sa na znovuoťvorení tovární a v prípade potreby zabezpečovali transport pracovníkov.¹⁴¹ Podobne misia plnila aj mnohé humanitárne účely, ako bolo poskytovanie základných liekov a potravín. Súčasťou úloh jednotiek UNFICYP bolo pochopiteľne aj zabráňovanie opätovného vypuknutia bojov a snaha o zredukovanie napätia. Keďže boli jednotky umiestnené predovšetkým v oblastiach kde boli tenzie medzi etnikami najsilnejšie, stretávali sa s častými incidentmi a provokáciami oboch strán, ktoré však príslušníci misie dobre zvládali. V prípade potreby členovia misie neváhali použiť ani donucovacie prostriedky, čím si na ostrove postupne získali značnú autoritu.¹⁴²

Obdobie 10 rokov od nasadenia misie je napriek 2 väčším krízam a viacerým menším incidentom možné považovať za obdobie kontinuálneho zlepšovania sa vzťahov medzi oboma komunitami ako aj životných podmienok obyvateľov Cypru.¹⁴³ Samozrejme tento vývoj nemôžeme pričítať iba misii UNFICYP a ďalším aktivitám OSN. Na druhej strane už podľa vyššie popísaných aktivít misie je možné jej rolu hodnotiť jednoznačne pozitívne. Vďaka pôsobeniu misie sa postupne život na ostrove v mnohých ohľadoch vrátil k "normálnym

¹³⁹ STEGENGA, James, A. UN Peace-Keeping: The Cyprus Venture. *Journal of Peace Research*. 1970, vol. 7, no. 1, s.1-16.

¹⁴⁰ United Nations document S/5653. [cit. 2015-03-25]Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N64/779/64/PDF/N6477964.pdf?OpenElement>

¹⁴¹ STEGENGA, James, A. *UN Peace-Keeping: The Cyprus Venture*.

¹⁴² Kombináciou rozhodnosti a jasného uvažovania sa napríklad misii v júli 1966 podarilo zabrániť konfrontácií v dedinách Mora a Melousha, kde sa jednotky Národnej gardy pod Grivasovým vedením snažili zámerne vyvolať incident, ktorý by viedol k stretom s miestnym tureckým obyvateľstvom. Udalosti sú detailnejšie popísané v VERRIER, Anthony. *International peacekeeping:United Nations forces in a troubled world*.Harmondsworth: Penguin, 1981. s. 88-90

¹⁴³ Mimoriadne pozitívne hodnotia pôsobenie jednotiek aj ďalší autori, vid' napr. Coufoudakis, Van. United Nations Peacekeeping and Peacemaking and the Cyprus Question. *The Western Political Quarterly*. 1974, vol 29, no. 3, s. 457 - 473, James, Alan, The UN Force in Cyprus, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-). 1989, Vol. 65, No. 3. s.481-500.

podmienkam", bez ďalšej snahy oboch strán konfliktu o vzájomnú spoluprácu boli však samozrejme jej možnosti limitované. Vývoj na ostrove reflektoval ešte 22 mája 1974 sám generálny tajomník, ktorý v svojej správe poukázal na zníženie úrovne medzikomunitného násillia ako aj na nepravdepodobnosť jeho opätovného vypuknutia.¹⁴⁴

Dôležitou súčasťou snáh OSN o vyriešenie cyperského konfliktu bolo aj úsilie o hľadanie politického kompromisu medzi lídrami oboch komunít, ktoré mal na starosti mediátor menovaný generálnym tajomníkom. V predchádzajúcej časti textu sme sa zmienili o správe mediátora Gala Plazu a reakcii, ktorú v rámci tureckej komunity vyvolala. Táto správa rozhodne k zmierneniu napätia ani k posilneniu prestíže OSN nevedla, zároveň je však nutné brať do úvahy činnosť ostatných mediátorov ako aj nesmierne obťažnú pozíciu mediátora v rámci tohto konfliktu. V atmosfére vzájomnej nedôvery a strachu, ktorá bola navyše podnecovaná provokáciami z oboch strán, častokrát nemohol mediátor urobiť viac než poskytnúť svoje teoretické odporúčania.¹⁴⁵ Pri možnostiach mediácie konfliktu je potrebné taktiež pripomenúť jeho charakter. Keďže sa jedná o etnický konflikt a nie o konflikt o zdroje, je pri ňom v stávke samotná identita oboch aktérov a jeho riešenie je preto značne obťažnejšie. Napriek týmto konštatovaniam, ktoré by mohli vyznieť ako istá forma obhajoby, je nutné skonštatovať zlyhanie OSN v mediácií konfliktu. Podmienky k nájdeniu politického kompromisu medzi oboma stranami boli rozhodne neľahké, čo ale nijak nemôže ospravedlniť prostý fakt, že práca a úsilie mediátorov OSN nevedli k žiadnemu politickému riešeniu (práve to je ich konečným a absolútnym cieľom). Na druhej strane však viedli "aspoň" k zlepšeniu vzájomných vzťahov a k budovaniu dôvery medzi politickými elitami, čo sa ukázalo predovšetkým počas nádejných rozhovorov v rokoch 1968-1974.

¹⁴⁴ UN document S 11294. [cit. 2015-03-25]Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/131/40/PDF/N7413140.pdf?OpenElement>

¹⁴⁵ SMILJANIC, Neda. United Nations Force in Cyprus: succes or failure? The comparison of conflict Management and conflict Resolution perspectives. Masaryk University information system, archive of thesis. Brno, 2014. Diplomová práca. Masaryk University, Faculty of Social Sciences, Departement of International Relations and European Studies. [cit. 2015-03-25]Dostupný z: http://is.muni.cz/th/390285/fss_m/?lang=en

6. Kríza roku 1974 a rozpad republiky

6.1 Prevrat z 15 júla, jeho príčiny a dôsledky

V priebehu prvých troch rokov sa vzťahy medzi komunitami, rovnako aj vzťahy medzi ich materskými štátmi, kontinuálne zlepšovali. Už do roku 1971 však dochádzalo k čoraz väčšiemu pnutiu medzi prezidentom Makariosom a gréckou juntou. Tá sa snažila Makariosa prinútiť k väčšej flexibilitě pri hľadaní konsenzu s turecko-cyperským obyvateľstvom. Na konci roku 1971 sa na ostrov vracia z aténskeho exilu generál Grivas, pričom okamžite zakladá organizáciu EOKA-B. Tá bola prostredníctvom Grivasa plne pod kontrolou aténskej junty a mala predovšetkým vyvíjať tlak na arcibiskupa. Na konci roku 1973 taktiež končí obdobie otepľovania vzťahov medzi vládami Grécka a Turecka, keď v oboch krajinách dochádza k striedaniu vlád. Po období vojenskej diktatúry v Turecku v rokoch 1971-1973 v nových voľbách zvíťazila socialistická strana Bülenta Ecevita, potenciálni koalíční partneri však zostavenie koalície odmietli a ako jediný partner sa ponúkla fundamentalistická radikálne nacionalistická NSP (National Salvation Party - Strana Národnej Spásy). Ecevit tak musel aj pod tlakom koalíčného partnera zradikalizovať zahraničnú politiku. V novembri 1973 došlo taktiež po sérii študentských protestov k zvrhnutiu vtedajšieho vodcu gréckej junty Papadopouloso, na ktorého miesto nastúpila skupina radikálne pravicových vojenských dôstojníkov v čele s Dimitriosom Ioanidisom. Obaja lídri od začiatku roku 1974 začali vyostrovat' vzájomného vzťahy na úroveň z pred 10 rokov.

Na prelome roku 1973 a 1974 sa tiež zásadne mení situácia na samotnom ostrove. V januári roku 1974 zomiera generál Grivas a na jeho miesto nastupuje ako poslušný vykonávateľ vôle aténskej junty dlhodobý príslušník hnutia EOKA Nikos Sampson. Makarios a jeho administratíva sa postupne dostáva do čoraz väčšieho sporu s Ioanidisom a jeho juntou. Zároveň Makarios dostatočne nevyhodnotil názorový posun, ku ktorému došlo v otázke pripojenia Cypru k Grécku (prípadne aj násilnou cestou) v rámci nástupu novej garnitúry.¹⁴⁶ V apríli Makarios zakázal organizáciu EOKA-B a jej členov vyzval k odovzdaniu zbraní. 1 júla rozhodol o skrátení povinnej vojenskej služby z 24 na 14 mesiacov, čo by viedlo k zmenšeniu národnej gardy o 10 000 členov. Pravdepodobne najzásadnejšou udalosťou v celom vývoji vzťahu Makariosa a gréckej junty bolo zverejnenie listu, ktorý arcibiskup 2. júla poslal gréckemu prezidentovi. V ňom obvinil aténsku vládu z poskytovania podpory ilegálnej

¹⁴⁶ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. New York: I.B. Tauris, 2008, s.17

EOKA B, z pokusov o odstránenie jeho osoby a taktiež poukázal na problematické správanie gréckych úradníkov na ostrove.¹⁴⁷ O odchod týchto úradníkov požiadal oficiálne už dokonca o niekoľko dní pred zaslaním toho listu. V skutočnosti mal však listy opačné dôsledky než jeho pisateľ pôvodne predpokladal. Ako reakcia sa v Aténach konalo dňa 13 júla zasadnutie gréckeho generálneho štábu pod vedením gréckeho prezidenta (zasadnutiu boli prítomní aj grécky veľvyslanec na Cypre, veliteľ Cyperskej Národnej Gardy a ďalší členovia junty), pričom práve na tomto stretnutí bolo s najväčšou pravdepodobnosťou konečne rozhodnuté o uskutočnení prevratu.¹⁴⁸

V mnohých prácach zaoberajúcich sa udalosťami leta 1974 tvorí značnú časť analýza role USA a Veľkej Británie, a to predovšetkým analýza možnosti či nemožnosti zabrániť prevratu a následnej invázii. Vzhľadom k tomu, že tento aspekt problému je už dostatočne spracovaný, budeme sa v tejto časti práce sústrediť predovšetkým na jednania v rámci OSN a na prácu jednotiek UNFICYP na ostrove, pričom o udalosti prevratu ako aj o roli mocností sa zmienime len v stručnosti. Drvivá väčšina autorov sa domnieva, že americké ako aj britské tajné služby boli o hrozbe prevratu už dlhšiu dobu informované, tieto hrozby však podcenili a považovali ich za prehnané.¹⁴⁹ Samotná CIA ešte 14 a ráno 15 júla informovala Washington, že k prevratu na ostrove nedôjde.¹⁵⁰ Podobne sa dostalo varovania aj Makariosovi, ktorý sa však spoliehal na dostatočnú lojalitu miestneho obyvateľstva a jeho osobnej gardy, ktorá však bola výrazne menšia než sily Národnej Gardy a EOKA-B.

"Operácia Prezident" začala v pondelok 15 júla 1974. Jej základným cieľom bola eliminácia (prípadné zajatie) arcibiskupa Makariosa, ovládnutie prezidentského paláca, medzinárodného letiska, telekomunikácií a masmédií.¹⁵¹ Jednotky Národnej Gardy zakrátko ovládli všetky kľúčové body ako v Nikózii, tak aj v ďalších mestách na ostrove, pričom iba v meste Paphos sa stretli s výraznejším odporom.¹⁵² Už ďalšieho dňa však vyšlo najavo, že pučisti nespĺnili svoj najzákladnejší cieľ - arcibiskup Makarios totiž z prezidentského paláca utiekol a následne sa s pomocou Veľkej Británie a OSN dostal cez Maltu do Británie. V ten istý deň začalo zatýkanie Makariosových podporovateľov a približne 2000 z nich bolo

¹⁴⁷ Makarios writes General Ghizikis, July 1974. [cit. 2015-03-30]Dostupný z: <http://www.cyprus-conflict.net/makarios%20to%20ghizikis.html>

¹⁴⁸ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s.19

¹⁴⁹ Vid' napr. STERN, Laurence. Bitter Lessons: How We Failed in Cyprus. *Foreign Policy*. 1975, no. 19. s. 34-78 alebo SONYEL, Salahi R. *Cyprus, the destruction of a republic and its aftermath 1960-1974: [British documents]*. New extended ed. Lefkosa: Cyrep, 2003. s.341-342,

¹⁵⁰ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s.29. Tým sa zároveň vylučujú aj rôzne konšpiračné teórie o CIA a USA ako strojoch a podporovateľoch prevratu.

¹⁵¹ SONYEL, Salahi R. *Cyprus, the destruction of a republic and its aftermath 1960-1974: [British documents]*. s.342

¹⁵² Mesto Paphos bolo baštou Makariosových podporovateľov.

zabitých.¹⁵³ Vodca EOKA-B Nikos Sampson sa prehlásil prezidentom, vyhlásil Cyprus Helénskou Republikou a volal po národnom zjednotení.¹⁵⁴ Voľba Sampsona ako prezidenta mala na úspech prevratu a nasledovné udalosti katastrofický dopad. Jeho osoba bola neprijateľná takmer pre každého, s výnimkou gréckej junty. Mimo jeho radikálne pravicovej orientácie a nacionalizmu bol "vd'aka svojej minulosti" známy ako vrah Turkov a radikálny zástanca *enosis*. Prevrat a udalosti s ním súvisiace boli prehlásené za záležitosť gréckej komunity, do ktorých sa turecká komunita nemá zapájať a pre ktorú nepredstavujú žiadne nebezpečenstvo. Toto prehlásenie v spojení s osobou Sampsona pochopiteľne tureckej komunite v pocite bezpečia nijak nepomohlo.

Kľúčová pre úspech prevratu bola reakcia zahraničia. Britský premiér Harold Wilson sa hneď po prevrate obrátil na ministerstvo zahraničných vecí s dotazom, či má Británia predložiť prevrat k jednaniu Bezpečnostnej Rade OSN. To mu však nebolo doporučené, keďže by toto jednanie mohlo vyvolať provokatívne výroky z oboch strán konfliktu, čo by situáciu iba viac zhoršilo.¹⁵⁵ Britská vláda tak zaujala vyčkávacie stanovisko, pričom čakala na potvrdenie vplyvu gréckej junty na udalosti predošlého dňa. Podobne zdržanlivý postoj zaujali taktiež USA, ktoré boli však presvedčené o rozhodujúcej úlohe Grécka pri prevrate. Hlavným cieľom oboch štátov bolo vyhnúť sa vojne medzi štátmi NATO a zároveň internacionalizácií problému, čo by mohlo priniesť nechcené angažmá ZSSR. Zasadnutie Bezpečnostnej rady sa konalo však už 16. júla. Na tomto zasadnutí sa riešila primárne otázka vplyvu Grécka na udalosti na Cypre. Sovietsky a turecký delegát vyjadrili svoje jasné presvedčenie o tom, že prevrat bol pripravený s podporou a vedomím gréckej vlády. Grécky delegát túto interpretáciu ako aj akýkoľvek podiel gréckej vlády na udalostiach odmietol.¹⁵⁶

V júli 1974 bola turecká vláda vo vážnej kríze a prevrat sa ukázal byť ako ideálnym zjednocujúcim prostriedkom. Menovanie Sampsona prezidentom vyvolalo taktiež pobúrenie tureckej verejnosti, ktoré nemohol Ecevit nechať bez povšimnutia. Ocitol sa pod tlakom zo strany verejnosti ako aj ďalších aktérov, ktorí volali po vojenskom riešení.¹⁵⁷ Ako prvý krok uskutočnil Ecevit to, že kontaktoval garančné štáty a požadoval okamžitú schôdzku. Tú grécka junta rovnako ako aj Makarios odmietla, takže sa Ecevit zišiel 17. júla s predstaviteľmi Veľkej Británie v Londýne sám. Rokovania trvajúce do 18. júla však žiadny výsledok

¹⁵³ BOROWIEC, Andrew. *Cyprus : a troubled island*.s. 84

¹⁵⁴ SONYEL, Salahi R. *Cyprus, the destruction of a republic and its aftermath 1960-1974: [British documents]*. s.343

¹⁵⁵ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s.43

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ ADAMSON, Fiona B. Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis. *Political Science Quarterly*. 2001, Vol. 116, No. 2. s. 277-303

nepriniesli. Turecko požadovalo spoločný zásah na ostrove v rámci zmluvy z roku 1960, čo Veľká Británia odmietala (odmietla taktiež umožniť vstup tureckých vojsk cez svoje základne na ostrove) a navrhovala ďalšie konzultácie za prítomnosti zástupcov gréckej vlády.¹⁵⁸ Tým však Veľká Británia stratila akúkoľvek možnosť kontrolovať ďalší turecký postup.

18 júla taktiež Veľká Británia vypracovala návrh rezolúcie Bezpečnostnej rady, ktorého hlavnými bodmi boli uznanie Makariosa za hlavu štátu a požiadavka na odchod gréckych úradníkov z Cypru. Proti tomuto návrhu sa výrazne postavili USA, ktoré nechceli svoju pozíciu k Makariosovi nijak verejne deklarovať a považovali podobnú rezolúciu za možnú príčinu k intervencii ZSSR.¹⁵⁹ Stretnutie Bezpečnostnej rady sa konalo 19 júla a vystúpil na ňom tiež arcibiskup Makarios. Vo svojom prejave jednoznačne obvinil a odsúdil grécku juntú zo zosnovania prevratu. Požadoval zároveň okamžité stiahnutie všetkého gréckeho personálu z Národnej Gardy. Bezpečnostnú radu vyzval k obnoveniu demokracie na Cypre.¹⁶⁰ Grécky delegát akékoľvek zapojenie jeho vlády do prevratu odmietol, obvinil naopak Makariosa, že prevrat zapríčinil sám svojou neuváženou vládou.¹⁶¹ Turecký delegát uviedol, že OSN má povinnosť obnoviť situáciu na ostrove ako aj Turecko má povinnosť využiť práva vyplývajúce z medzinárodných dohôd. Delegát ZSSR vyjadril svoje presvedčenie o rozhodujúcej úlohe Grécka a zároveň obvinil krajiny NATO z podielu na prevrate.¹⁶²

Počas dňa 19 júla sa ešte USA a Veľká Británia snažili diplomatickými cestami nájsť kompromis medzi tureckou a gréckou vládou a predísť tak tureckej intervencii. Neopakovala sa však už situácia z kríz v 60. rokoch, kedy USA silným diplomatickým tlakom dokázali odradiť Turecko od invázie.¹⁶³ Turecká pozícia bola omnoho silnejšia než v krízach v 60. rokoch, vojensky bola turecká armáda na inváziu dostatočne pripravená, svetové verejné mienenie bolo výrazne protigrécky naladené a podobná šanca sa tak už nikdy nemusela opakovať. Po neúspechu diplomatických rozhovorov preto Ecevit aj pod tlakom domácej politickej scény a verejnosti rozhodol o uskutočnení invázie. 20 júla ráno boli o invázii informované OSN, USA a Veľká Británia.

¹⁵⁸ BAYÜLKEN, Ümit Halûk. *Cyprus question and the United Nations*. Lefkoşa: Cyprus Research, 2001, s. 59

¹⁵⁹ Scali to Kissinger, 'British draft resolution on Cyprus', USUN (=US Mission to United Nations telegram) 2467, 180310Z, 18 July 1974, WS AG Meetings Cyprus 18-23 July 74, Box H-097, National Security Council Institutional (H) Files, Nixon Material. In: ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*.s.66

¹⁶⁰ United Nation document S/PV 1780. 19 July 1974. [cit. 2015-03-25] Dostupný z:

<http://www.scribd.com/doc/234237563/S-PV-1780-19-July-1974-Makarios-Speech-at-the-UN-Security-Council-denouncing-the-coup-of-the-Greek-Junta>

¹⁶¹ Ibid.

¹⁶² Ibid.

¹⁶³ Nepochybne v tom zohrala rolu aj vnútorná politická kríza, ktorá v súvislosti s aférou Watergate v USA práve vrcholila.

6.2 Turecká intervencia a mierové jednanie

V skorých ranných hodinách 20 júla začalo vylodenie tureckých vojsk neďaleko mesta Kyrenia. Premiér Ecevit označil intervenciu za „mierovú operáciu tureckých vojsk“. Prevrat z 15 júla označil za porušenie nezávislosti Cypru a o tureckej invázii prehlásil: „*Nie je to invázia, ale akcia proti invázií. Nie je to agresia, ale čin na ukončenie agresie*“.¹⁶⁴ Premiér Ecevit sa zo dňa na deň stal národným hrdinom, ľudia v uliciach prevolávali jeho meno a bol porovnávaný s otcom Turkov Atatürkovi.¹⁶⁵ Turecké jednotky sa však na ostrove stretli s pomerne silným ozbrojeným odporom Národnej gardy a medzi oboma stranami vypukli ostré boje. Veľká Británia ako aj USA intervenciu zo strany Turecka odsúdili a ich primárnym cieľom sa stalo zabrániť najhoršiemu - vojne medzi dvoma členmi NATO. Grécka junta reagovala vyhlásením všeobecnej mobilizácie a požadovala po Turecku okamžité zastavenie všetkých akcií. Boje vypukli zároveň aj medzi oboma cyperskými komunitami.

Do riešenia novej situácie sa okamžite zapojila taktiež OSN, a to ako na najvyššej tak aj na miestnej úrovni. Hneď v deň invázie sa zišla Bezpečnostná rada OSN. Výstupom z jej zasadnutia sa stala rezolúcia 353, v ktorej vyzvala všetky štáty k rešpektovaniu nezávislosti ostrova, k ukončeniu bojov na ostrove ako aj k ukončeniu zahraničnej intervencie, k stiahnutiu všetkých zahraničných ozbrojených síl (okrem síl povolených dohodami z roku 1960) a konečne vyzvala tiež Grécko, Turecko a Veľkú Britániu k zahájeniu spoločných mierových jednaní.¹⁶⁶ So situáciou na mieste bola samozrejme taktiež konfrontovaná misia UNFICYP, ktorá nebola dostatočne vojensky ani politicky vybavená aby proti tureckým jednotkám výraznejšie zasiahla. Predstaviteľom misie sa však podarili mnohé úspechy pri zvládaní zostreného medzikomunitného napätia - v meste Limassol sa podarilo dohodnúť niekoľko hodinové prímerie, počas ktorého mohli jednotky evakuovať civilistov na územie britskej základne. Neskôr jednotky taktiež dozerali na bezpečnosť tureckého obyvateľstva tohto mesta, ktoré vojaci Národnej Gardy zhromaždili na miesto futbalového štadiónu. Misii sa tiež podarilo evakuovať 380 turistov z Ledra Palace hotela v Nikózií.¹⁶⁷ K aktivitám OSN počas tejto krízy a ich hodnoteniu sa však ešte vrátíme v ďalšej časti textu.

¹⁶⁴ BAYÜLKEN, Ümit Halûk. *Cyprus question and the United Nations*. Lefkoşa: Cyprus Research, 2001, s. 59-60

¹⁶⁵ ADAMSON, Fiona B. *Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis*. *Political Science Quarterly*.

¹⁶⁶ United Nations Security Council Resolution 353. [cit. 2015-04-01] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/353\(1974\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/353(1974))

¹⁶⁷ Report of the Secretary General on developments in Cyprus. UN document S/11353. 21. July 1974 [cit. 2015-04-01] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/192/13/IMG/N7419213.pdf?OpenElement>

V sprostredkovaní medzi gréckou a tureckou vládou pôsobili však najaktívnejšie Veľká Británia a USA, zatiaľ čo OSN zostávala viac v pozadí. Vládam týchto štátov sa podarilo dohodnúť medzi stranami 21 júla prímerie, ktoré však bolo často porušované a v podstate nevydržalo. Bolo preto znovu obnovené ďalšieho dňa, pričom ho však strany naďalej výraznejšie nerešpektovali. Turecké jednotky za prvé dni invázie obsadili len veľmi malé územie v oblasti Kyrenie, boje však prebiehali na celom ostrove.¹⁶⁸ 22 júla bola medzi oboma stranami dohodnutá konferencie v Ženeve, ktorá sa mala konať ďalšieho dňa pod záštitou OSN, avšak bola odložená kvôli politickej zmene v Grécku.¹⁶⁹ Intervencia viedla totižto k podstatným zmenám na politickej scéne v Grécku ako aj na samotnom Cypre. 23 júla skončila vláda vojenskej junty a došlo nástupu novej vlády pod vedením posledne demokraticky zvoleného premiéra Konstantína Karamanlisa.¹⁷⁰ V ten istý deň pod tlakom okolností rezignoval tiež Nikos Sampson a prezidentom sa podľa ústavy stal predseda parlamentu Glafcos Clerides.¹⁷¹ Clerides bol obecné považovaný za umiernenějšího v postoji k tureckej komunite než arcibiskup Makarios a preto sa do ďalšieho vývoja krízy a rokovaní vkladalo mnoho očakávaní. Clerides bol však pochopiteľne obmedzovaný zo strany Makariosa ako aj pravicových síl na ostrove.

Plánovaná konferencia v Ženeve medzi Britániou, Gréckou a Tureckom sa nakoniec zišla po dokončení zostavovania gréckeho kabinetu 25 júla. Ako zástupcovia Grécka, tak aj zástupcovia Turecka boli výrazne ovplyvnení domácou politickou situáciou. Doba prechodu k demokracii výrazne oslabovala stabilitu gréckej vlády a tým aj jej vyjednávaciu pozíciu. Ecevit bol zas tlačенý k neústupnosti svojim koalíčným partnerom, ktorý považoval rozdelenie ostrova za jediné riešenie.¹⁷² Na jednaniach boli prítomní aj zástupcovia oboch komunit, t.j. Glafcos Clerides a Rauf Denктаş, ako aj špeciálny zástupca generálneho tajomníka. Body jednania sa zhodovali s bodmi vytýčenými rezolúciou 353 Bezpečnostnej Rady OSN. Pri tom sa ukázalo znenie rezolúcie ako pomerne nešťastné, zvlášť v bode odchodu vojsk, ktoré na ostrove nie sú v súlade s dohodami z roku 1960. Turecká delegácia však považovala svoje intervenčné jednotky v tomto zmysle za legitímne, keďže podľa ich

¹⁶⁸ Časť týchto bojov tvorilo už spomínané medzikomunitné násilie, Turecko zároveň v rámci intervencie nasadilo na ochranu tureckých komunit výsadbárov a zároveň turecké letectvo bombardovalo kľúčové oblasti na ostrove, ako bolo napríklad medzinárodné letisko v Nikózi.

¹⁶⁹ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s.117

¹⁷⁰ BBC News. 1974: Greek military rule gives in to democracy. 23. July 1974. [cit. 2015-04-02] Dostupný z: http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/23/newsid_2515000/2515819.stm

¹⁷¹ Výklad titulu prezidenta Glafcosa Clerides je v tomto prípade rozporný, pretože demokraticky zvoleným prezidentom bol stále Makarios, Cleridesovi však pripadli podľa ústavy právomoci a výkon funkcie prezidenta republiky.

¹⁷² ADAMSON, Fiona B. *Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis*.

výkladu operovali pod článkom IV. dohody o zárukách, keď obnovovali pôvodný stav ústavnosti.¹⁷³

Turecká delegácia vyčítala gréckej strane predovšetkým útlak, pod ktorým sa po uskutočnení intervencie ocitlo turecké obyvateľstvo v enklávach, pričom panovali silné obavy o ich bezpečnosť. Clerides však odmietal predať oblasti tureckých komunit pod správu turecko-cyperských ozbrojených zložiek, pokiaľ nebude zaručená bezpečnosť gréckemu obyvateľstvu v oblasti pod tureckou kontrolou. Grécka strana naopak tureckej delegácii vyčítala nerešpektovanie dohodnutého prímeria a navrhla obklopiť turecké jednotky jednotkami UNFICYP, čo turecká delegácia odmietla.¹⁷⁴ Konferencia bola ukončená 30 júla podpísaním spoločnej deklarácie. Tá potvrdila a vyzvala k rešpektovaniu rezolúcie 353, zakázala príchod ďalších ozbrojených zložiek na ostrov a vyzvala k ukončeniu bojov.¹⁷⁵ Zároveň mala byť oblasť okupovaná tureckými jednotkami obmedzená na rozsah zo dňa 30. júla o 22:00, pričom do nej mohli vstupovať jednotky UNFICYP. Turecké enklávy okupované gréckymi jednotkami mali prejsť pod ochranu misie UNFICYP, tá mala dohliadať aj na zmiešané oblasti ostrova. Deklarácia taktiež zmieňovala v praxi existujúce rozdelenie Cypru na časť pod grécko-cyperskou a časť pod turecko-cyperskou správou.¹⁷⁶ Ďalšie jednanie bolo naplánované opäť v Ženeve na dňa 8 augusta.

Obdobie medzi druhou časťou konferencie sa vyznačovalo miernymi stretmi medzi vojenskými jednotkami na ostrove a postupným vyst'ahovaním časti grécko-cyperského obyvateľstva z oblasti pod nadvládou tureckých jednotiek. Diplomacia sa sústreďovala na druhú časť konferencie a hľadanie dlhodobého riešenia cyperského problému.¹⁷⁷ Osud obyvateľstva na území pod nadvládou jednotiek druhej strany konflikt tvoril najčastejší predmet sťažností a sporov. Častým predmetom sťažností, predovšetkým z gréckej strany, bola pokračujúca aktivita tureckých vojsk - tie boli podľa mnohých správ naďalej vyzbrojované, zvyšoval sa ich početný stav a taktiež sa neustále snažili rozširovať svoje územie. K žiadnym vážnejším stretom však počas tohto obdobia nedošlo.

8 augusta sa podľa dohody začalo druhé kolo rokovaní v Ženeve, ktoré bolo pre ďalší vývoj cyperského problému kľúčovým a OSN pri ňom hralo len rolu pozorovateľa.. Konferencia nemala tak jasne stanovené body jednania ako v prípade prvého kola a to sa

¹⁷³ NEDJATIGIL, Zaim. M. *The cyprus conflict - A Lawyer's view*. s. 76

¹⁷⁴ DODD, Clement. *The history and politics of the Cyprus conflict*. s. 116-118

¹⁷⁵ Ministry of interior of Republic of Cyprus. Geneva Declaration of July 1974 on Cyprus. [cit. 2015-04-02]

Dostupný z:

<http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/595D15A8C314FB45C22572750054D01E?OpenDocument>

¹⁷⁶ Ibid.

¹⁷⁷ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s.171

ukazovalo aj na odlišných predstavách USA a Veľkej Británie o predmete jednaní - zatiaľ čo Veľká Británia sa chcela sústrediť na krátkodobé konkrétne ciele, USA sa chcelo naopak zaoberať dlhodobým vyriešením cyperskej otázky.¹⁷⁸ Na konferencii boli nakoniec prerokované rovnako intenzívne oba body. V rámci riešenia momentálnej situácie sa diskusia sústredila predovšetkým na dodržiavanie ustanovení deklarácie podpísanej na predošlej konferencii. Predmetom tureckých sťažností sa stalo nerešpektovanie uznesenia o tureckých enklávach, ktoré mali grécke jednotky opustiť. Grécka strana sa sťažovala na pokračujúcu územnú expanziu tureckých vojsk a nedodržiavanie prímeria.¹⁷⁹ Druhým okruhom jednania bola budúcnosť ostrova a rokovanie o novom ústavnom usporiadaní. Hlavným sporom medzi stranami bola otázka federatívneho usporiadania štátu (na geografickom základe), ktoré grécka komunita jednoznačne odmietala a turecká strana jednoznačne požadovala. Tým sa však konferencia ocitla v slepej uličke a rozhodujúcu úlohu hral čas. 13 augusta sa malo konať záverečné rokovanie a dohoda nebola ani zďaleka na obzore.

Predovšetkým turecká strana sa ocitla v závere rokovaní pod výrazným tlakom. Práve v tomto bode vstupovala do hry nepriamo OSN - postupom času od intervencie sa verejnosť a ďalšie štáty pozerali na tureckú stranu čoraz negatívnejšie a grécki zástupcovia neváhali tento fakt použiť. Hrozilo ďalšie predloženie cyperského problému na prerokovanie v rámci OSN, pričom prípadná rezolúcia by mohla vyznieť značne v turecký neprospech. Ďalšie časové odklady by tak len zhoršovali tureckú pozíciu na medzinárodnej scéne. Ďalším faktorom bola aj vojenská situácia tureckých jednotiek na ostrove, ktoré stále držali len značne malú a zle hájiteľnú časť územia a mohli byť ľahko zatlačené do defenzívy.¹⁸⁰ Obe strany boli taktiež tlačené k neústupnosti domácim verejným mienením, ktoré v dobách tejto krízy vzplanulo silnými nacionalistickými vášňami. Výraznú rolu k tomu hrala aj nízka stabilita oboch vlád.¹⁸¹ 13 augusta tak dal Ecevit gréckej strane ultimátum na prijatie širších princípov dohody. Jednanie sa nakoniec pretiahlo až do noci 14 augusta, kedy grécky zástupcovia požiadali tureckú stranu o 48 hodín na premyslenie si tureckých návrhov. To však už zástupcovia tureckej strany odmietli poskytnúť a 14 augusta o 2:25 ráno sa konferencia rozpadla. V ten istý deň premiér Ecevit oznámil druhú fázu "tureckej mierovej operácie", ktorá trvala do 16 augusta a po jej skončení sa pod tureckou vládou ocitlo 37% územia ostrova.

¹⁷⁸ Ibid. s.182

¹⁷⁹ SONYEL, Salahi R. *Cyprus, the destruction of a republic and its aftermath 1960-1974: [British documents]*. s.351

¹⁸⁰ DODD, C. *Storm clouds over Cyprus: a briefing*. 2nd ed. Huntingdon: Eothen, 2002, s.17

¹⁸¹ ADAMSON, Fiona B. *Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis*.

6.3 Zhodnotenie vývoja krízy a aktivít OSN

Druhá fáza tureckej intervencie mala nesmierne humanitárne, ekonomické ako aj politické dôsledky. Grécko-cyperská komunita stratila približne tretinu územia zo "svojho štátu", územie nesmierne úrodne, rozvinuté a dôležité pre turizmus. Okolo 150 000 príslušníkov gréckej komunity utieklo pred postupujúcimi tureckými vojskami na juh ostrova, pričom za sebou zanechali často všetok svoj majetok. Z južnej časti ostrova na sever utieklo naopak približne 40 000 až 50 000 členov tureckej komunity.¹⁸² K tomu je potrebné pripočítať niekoľko tisíc mŕtvych a nezvestných na oboch stranách konfliktu. Turecká komunita si naopak potvrdila svoje presvedčenie o túžbe gréckej komunity ovládnuť celý ostrov a vyhnať z neho tureckú menšinu.¹⁸³ Turecko sa tak rozhodlo už nikdy nenechať svoju menšinu na ostrove trpieť pod gréckou nadvládou. Výrazný presun obyvateľstva spôsobil samozrejme značný ekonomický rozvrat, ktorý mal dlhodobé dôsledky predovšetkým v tureckej časti ostrova. Po rozdelení ostrova sa obe komunity snažili zbaviť kultúrnych stôp iného etnika, čo vyústilo v zničenie unikátneho kultúrneho dedičstva. Udalosti lete 1974 ostali dodnes nevyriešeným sporom rozdeľujúcim obe komunity.

Otázka, kto je za túto tragédiu zodpovedný, na seba pochopiteľne nenechala dlho čakať. Vážne gréckeho a grécko-cyperského obyvateľstva vzplanuli predovšetkým proti mocnostiam Veľkej Británie a USA, ktoré hrali pri vyjednávaniach kľúčovú úlohu. Obe mocnosti boli obviňované z napomáhania tureckej strane, najviac hnevu sa však obrátilo proti USA. 19 augusta sa pred americkým veľvyslanectvom v Nikózii zhromaždilo niekoľko stoviek ľudí. Na budovu začali lietať kamene, niekoľko aut americkej ambasády bolo podpálených až sa nakoniec ozvala streľba namierená na budovu veľvyslanectva. Pri nej utrpel americký veľvyslanec Rodger Davies zranenia, ktorým počas prevozu do nemocnice pod priamou Cleridesovou ochranou podľahol.¹⁸⁴ Vinu za tragické udalosti však USA prisudzovalo nie len miestne obyvateľstvo, ale aj niektorí autori zastávajú dodnes tento názor.¹⁸⁵ Keďže predmetom tejto práce je analýza role OSN, nebudeme sa touto témou (o ktorej už bolo publikované dostatočné množstvo literatúry) ďalej zaoberať.

¹⁸² DODD, C. *Storm clouds over Cyprus: a briefing*. s.18

¹⁸³ HANNAY, David. *Cyprus: the search for a solution* s. 6-7

¹⁸⁴ "U.S. ambassador killed on Cyprus". *Bocan Raton News*. (Nicosia). 19 August 1974 [cit. 2015-04-03]

Dostupný z:

<https://news.google.com/newspapers?nid=1291&dat=19740819&id=UdsPAAAAIIBAJ&sjid=TI0DAAAAIIBAJ&pg=5706,6889436&hl=en>

¹⁸⁵ Vid' napr. COUFOUDAKIS, Van. *Cyprus: a contemporary problem in historical perspective*. alebo MALLINSON, Bill. *Cyprus: diplomatic history and the clash of theory in international relations*.

Ako sme už uviedli, Bezpečnostná rada reagovala na tureckú intervenciu okamžite vydaním rezolúcie 353. Odsúhlasenie tejto rezolúcie bolo pravdepodobne najvýznamnejším krokom Bezpečnostnej rady, keďže sa podľa jej znenia riadili prvé rokovania v Ženeve. Napriek nešťastnej formulácii o ozbrojených silách v rámci dohôd z roku 1960 bola rezolúcia všeobecne klade prijatá. Predovšetkým turecká strana reflektovala jej znenie mimoriadne pozitívne - rezolúcia 353 sa totižto v porovnaní s rezolúciou 186 z krízy roku 1964 vyhla problematickej zmienke o "cyperskej vláde" a reflektovala nutnosť dohody oboch komunit.¹⁸⁶ Podobne pozitívne sú vnímané aj ďalšie rezolúcie, ktoré OSN počas ďalších týždňov krízy vydala. Tie naďalej vyzývali strany k zastaveniu bojov a k rešpektovaniu predchádzajúcej rezolúcie 353. Rezolúcia 359 vydaná 15 augusta vyzýva strany predovšetkým k rešpektovaniu síl UNFICYP a k spolupráci s nimi, pričom sú v texte rezolúcie zmienené aj straty, ktoré misia počas bojov utrpela.¹⁸⁷ Rezolúcia 360 z 16 augusta následne formálne odsúdila jednostranné vojenské akcie zamerané proti Cyperskej republike.¹⁸⁸ Zároveň sa Bezpečnostná rada nezaoberala len politickým aspektom cyperskej krízy, ale aj humanitárnou stránkou problému. Rezolúcia 361 vyzýva strany k zmierneniu ľudského utrpenia, zároveň oceňuje činnosť generálneho tajomníka ako aj UNHCR a požaduje po generálnom tajomníkovi ďalšie pokračovanie v tejto činnosti.¹⁸⁹

Druhým výraznejším zásahom OSN do riešenia problému na najvyššej politickej úrovni, ktorý však prišiel až po utíchnutí najväčšej politickej krízy, bola rezolúcia 3212 prijatá 21. valným zhromaždením OSN 1 novembra 1974.¹⁹⁰ Je zaujímavé, že turecká strana túto rezolúciu hodnotí rovnako pozitívne už vyššie zmieňovanú rezolúciu 353, aj keď v období jej prijatia bola väčšina štátov v OSN pomerne protiturecky naladená. Už na samotnom prerokúvaní cyperskej otázky na rozdiel od roku 1964 vystúpili zástupcovia oboch komunit a predniesli svoje pohľady na vec.¹⁹¹ Rezolúcia explicitne zmieňuje, že republika pozostáva z gréckej a tureckej komunity, znovu vyzýva k rešpektovaniu teritoriálnej integrity ostrova, k

¹⁸⁶ DENKTAŞ, Rauf R a MORAN, Michael. *Rauf Denktash at the United Nations: speeches on Cyprus*. s. 67-68, BAYÜLKEN, Ümit Halûk. *Cyprus question and the United Nations*. s. 74-76

¹⁸⁷ United Nations Security Council Resolution 359. [cit. 2015-04-03] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/359\(1974\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/359(1974))

¹⁸⁸ United Nations Security Council Resolution 360. [cit. 2015-04-03] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/359\(1974\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/359(1974))

¹⁸⁹ United Nations Security Council Resolution 361. [cit. 2015-04-03] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/361\(1974\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/361(1974))

¹⁹⁰ United Nations General Assembly Resolution 3212 (XXIX). [cit. 2015-04-03] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212\(XXIX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212(XXIX))

¹⁹¹ DENKTAŞ, Rauf R a MORAN, Michael. *Rauf Denktash at the United Nations: speeches on Cyprus*. s. 63 BAYÜLKEN, Ümit Halûk. *Cyprus question and the United Nations*. s. 77-78

stiahnutiu cudzích ozbrojených jednotiek (rezolúcia už zmienku o jednotkách v rámci dohôd z roku 1960 vynechala) a k pokračovaniu v mierových rozhovoroch.¹⁹²

Pri analýze pôsobenia OSN na najvyššej politickej úrovni je nevyhnutné sa taktiež zmieniť o jej úlohe počas druhej konferencie v Ženeve. Na tejto konferencii sa zúčastnil aj generálny tajomník Kurt Waldheim a napriek tomu, že OSN nebola hlavným aktérom, priebeh konferencie do istej miery ovplyvnila. Pravdepodobne najsilnejšie pôsobila OSN ako istý "strašiak" pre tureckú delegáciu, keďže, ako sme už vyššie zmenili, s postupom času sa sympatie svetovej verejnosti presúvali z tureckej strany na grécku. OSN však hralo aj značnú rolu vo viacerých britských plánoch na zastavenie postupu tureckých vojsk. Predovšetkým britský premiér Callaghan bol zástancom tvrdého postupu proti Turecku a hľadal v tomto smere podporu. Tá sa mu však nedostala od USA, preto sa obrátil na OSN.¹⁹³ Sám generálny tajomník súhlasil s pokusom o prípadne zastavenie tureckého postupu za britskej podpory, plán sa však nakoniec neuskutočnil kvôli dvom prekážkam: a.) britský generálny štáb realisticky usúdil, že sily OSN by ani s britskou podporou nemohli predstavovať vážneho súpera pre niekoľkonásobne silnejšie turecké jednotky; b.) bolo rozporuplné, či by sa podobná operácia mohla uskutočniť pod vtedajším mandátom jednotiek UNFICYP.

Misia UNFICYP bola v dôsledku udalostí druhej časti tureckej intervencie postavená do situácie, s ktorou jej mandát nepočítal. Podľa rezolúcie 186 z roku 1964 bola činnosť misie spojená s medzikomunitným konfliktom a nepredpokladala rozsiahle boje spôsobené aktivitou jednej z garančných mocností.¹⁹⁴ Pred inváziou boli jednotky rozmiestnené naprieč ostrovom za účelom zabránenia medzikomunitnému násiliu. Po invázií sa rola misie značne zmenila a dalo by sa dokonca skonštatovať, že misia získala na význame. Po prvý a jediný krát v histórii totiž jednotky OSN získali vlastné územie v rámci iného štátu.¹⁹⁵ To pochopiteľne spôsobovalo nejasnosti ohľadom právomocí misie a logicky aj stávalo otázkou zmeny pôvodného mandátu. Po udalostiach leta 1974 sa totiž zásadne zmenila úloha misie UNFICYP na ostrove. Za prvé sa tureckou intervenciou zmenila samotná podstata konfliktu z vnútroštátneho na medzištátny. Za druhé, úloha jednotiek UNFICYP sa obmedzila na udržiavanie nárazníkovej zóny a zabraňovanie prípadným pokusom expanzie jednej zo strán.

Nová úloha misie tak už ani zďaleka nekorešpondovala s jej pôvodným mandátom. Potrebu zmeny mandátu vyslovil generálny tajomník po osobnej návšteve ostrova vo svojej

¹⁹² United Nations General Assembly Resolution 3212 (XXIX). [cit. 2015-04-03] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212\(XXIX\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/3212(XXIX))

¹⁹³ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s.170-195

¹⁹⁴ The blue helmets: a review of United Nations peacekeeping. s. 161

¹⁹⁵ VERRIER, Anthony. *International peacekeeping: United Nations forces in a troubled world*. s 96

správě Bezpečnostnej rade 28 augusta 1974.¹⁹⁶ Medzi stranami však vonkoncom nepanovala zhoda o tom, ako by mala misia ďalej fungovať a generálny tajomník sa tak snažil zaistiť, aby „*misia UNFICYP hrala užitočnú rolu.*“¹⁹⁷ Proti otázke o zmene mandátu sa však postavili britský a francúzsky delegát, pričom delegát USA vyslovene odmietol akúkoľvek možnosť použitia sily alebo hrozby silou proti Turecku.¹⁹⁸ Zmena mandátu vyvolávala pochopiteľné riziká a zároveň nebola dobrá pre imidž OSN a tak diskusie o tejto možnosti postupne ustali. Misia preto dodnes operuje de jure pod mandátom z roku 1964. De facto sa rezolúcie, ktoré Bezpečnostná rada od roku 1974 k misii vydala, považujú za autorizáciu zmeny mandátu na dohľad na prímerím a udržiavaním nárazníkovej zóny (t.j. skutočné úlohy misie od leta 1974).¹⁹⁹

Zostáva nám ešte analyzovať druhý aspekt pôsobenia OSN v konflikte a to aktivity misie počas krízy leta 1974 priamo na ostrove. Ako sme už ukázali v časti venovanej obdobiu medzi krízami 1964 a 1974, tieto aktivity boli minimálne rovnako dôležité ako aktivity na najvyššej politickej úrovni a mali na život obyvateľov ostrova často významnejší dopad. Hneď v deň prevratu, t.j. 15 júna, boli jednotky UNFICYP uvedené do stavu pohotovosti, zvýšili sa počty pozorovaní predovšetkým v oblastiach, kde hrozila prípadná konfrontácia a zároveň boli prijaté aj zvláštne opatrenia na ochranu tureckých enkláv.²⁰⁰ Tieto opatrenia boli ešte posilnené 20 júla, v deň tureckej intervencie. Vzhľadom k tomu, že grécka komunita reagovala na tureckú intervenciu útokmi na turecké enklávy, snažili sa príslušníci misie v týchto neľahkých podmienkach čo najviac zabraňovať násiliu a dohadovať aspoň lokálne prímeria.²⁰¹

Jeden z najdôležitejších momentov pôsobenia misie sa odohral dňa 23 júla. Obe strany sa pokúšali ovládnuť medzinárodné letisko v Nikózii, ktoré bolo prehlásené za chránenú zónu OSN a kontrolu nad ním prebrali jednotky UNFICYP.²⁰² Veliteľovi misie sa v ten istý deň podarilo dosiahnuť dohodu s oboma stranami o rešpektovaní statusu letiska.²⁰³ O niekoľko hodín neskôr sa však do bezprostrednej blízkosti letiska presunuli turecké tanky, ktoré zahájili

¹⁹⁶ UN document S/11473 [cit. 2015-04-03] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/228/75/PDF/N7422875.pdf?OpenElement>

¹⁹⁷ Ibid.

¹⁹⁸ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s. 137

¹⁹⁹ United Nations, UNFICYP Mandate. [cit. 2015-04-04] Dostupný z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficy/mandate.shtml>

²⁰⁰ The blue helmets: a review of United Nations peacekeeping. s. 161

²⁰¹ Ibid.

²⁰² UN document S/11353/ADD. 4. 23. July 1974 [cit. 2015-04-07] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/194/19/PDF/N7419419.pdf?OpenElement>

²⁰³ UN document S/11353/ADD. 5. 24. July 1974 [cit. 2015-04-07] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/195/08/PDF/N7419508.pdf?OpenElement>

strelbu na letisko. Velitelia tureckých jednotiek sa následne dištancovali od zmienenej dohody.²⁰⁴ Turecké napadnutie letiska tak znamenalo priamu konfrontáciu s jednotkami OSN, predovšetkým britským a kanadským zborom. Generálny tajomník Waldheim, uvedomujúc si dôsledky prípadnej konfrontácie (jednotky OSN boli vojensky omnoho slabšie), kontaktoval premiére Ecevit, ktorý ho uistil, že Turecko neusiluje o získanie letiska. Iné turecké zdroje (napríklad Rádio Ankara) však informovali verejnosť o tom, že letisko je v držbe tureckých jednotiek.²⁰⁵ Tvrdenie tureckého premiéra tak boli v rozpore so správami z iných zdrojov, ale aj predovšetkým zo situáciou na mieste. Turecké jednotky totiž ďalej pokračovali v prípravách na útok a ich velitelia potvrdzovali správy o tom, že letisko už kontrolujú. Je preto otázne, nakoľko Ecevit vedel o skutočnej situácii a nakoľko sa len snažil diplomaticky klúčkovať.

Velitelia jednotiek UNFICYP ovládajúcich letisko dali rozkaz svojim jednotkám na zaujatie obranných pozícií a rozhodli sa nepodľahnúť tureckému nátlaku, napriek tomu, že vojenská sila hovorila značne v prospech súpera. Jednotky podporil aj diplomaticky britský premiér Callaghan, ktorý dôrazne varoval Turecko pred následkami útoku na britské jednotky pod vlajkami OSN.²⁰⁶ Velitelia tureckých vojsk postavení pred rozhodný postup misie UNFICYP a OSN sa rozhodli nepodniknúť priamy útok na letisko a napätie sa tak postupne značne uvoľnilo. Z incidentu Turecko vyšlo s diplomatickou porážkou, keďže niekoľko krát verejne deklarovalo držbu letiska. Naopak sa dá výsledok tejto konfrontácie považovať za jeden z najväčších jednorazových úspechov misie UNFICYP počas krízy roku 1974 - jasné a efektívne velenie kombinované s diplomatickou podporou dokázalo zabrániť nielen ďalšiemu postupu tureckých vojsk, ale aj následnej konfrontácii s jednotkami Národnej Gardy, ku ktorým by v prípade tureckého ovládnutia letiska rozhodne došlo.

Nesporne významnú úlohu hrali jednotky UNFICYP taktiež pri zabraňovaní medzikomunitnému násiliu. Túto funkciu bolo možné vykonávať v podstate každým dňom účinnejšie, pretože po vypuknutí krízy generálny tajomník požiadal štáty participujúce na misii o zväčšenie svojich kontingentov.²⁰⁷ Počet členov misie vzrástol v od 24 júla do 14 augusta z 2 078 na 4 444.²⁰⁸ Správy generálneho tajomníka počas jednotlivých dní krízových udalostí obsahujú množstvo zmienok o malých úspechoch, ale aj neúspechoch misie pri

²⁰⁴ Ibid.

²⁰⁵ ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s. 127-128

²⁰⁶ Ibid. s.129-130

²⁰⁷ S/11353/ADD.7. [cit. 2015-04-07] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/195/73/PDF/N7419573.pdf?OpenElement>

²⁰⁸ The blue helmets: a review of United Nations peacekeeping. s. 162

dohadovaní miestnych prímerí, dohliadaní nad bezpečnosťou príslušníkov danej komunity ale aj pri doručovaní základných životných surovín.²⁰⁹ Nemalo by význam popisovať na tomto mieste všetky tieto udalosti. Je však treba zdôrazniť práve význam podobných "každodenných aktivít" misie, ktoré by mohli pôsobiť na pozorovateľa bezvýznamne, keďže neexistuje žiaden unikátny úspech, na ktorý by bolo možné sa odvolávať. Úspechy ale existujú. Každých niekoľko hodín prímeria dalo možnosť obyvateľom nájsť bezpečný úkryt alebo utiecť pred bojmi. Iba prosté dohliadanie nad skupinami zhromaždených príslušníkov jednej z komunit zajatých druhou komunitou často zabránilo masakrom, aké poznáme dnes z etnických vojen v Juhoslávii či ďalších oblastiach.²¹⁰ Zabezpečenie dodávok vody a potravín bezpochyby zachránilo život nejednému nevinnému človeku.²¹¹ Je tak otázne, nakoľko je možné v tak obťažnej situácii, v akej sa misia v kríze roku 1974 ocitla, hodnotiť nejaké aktivity ako neúspech misie. Rozhodne nie je možné očividné zlyhania ospravedlňovať komplikovanými okolnosťami, zároveň ale nie je možné ani misii vyčítať, že nedokázala zabrániť opätovnému prepuknutiu bojov v niektorej oblasti, zničeniu obydli či stratám na životoch.

Samozrejme nájdeme aj momenty, kedy velitelia misie nedokázali prejavíť rozhodnosť a efektivitu podobnú tej, akú prejavili pri obrane letiska v Nikózii. 29 júla obdržala misia UNFICYP príkaz na opustenie oblasti kontrolovanej tureckými jednotkami. Vzhľadom k tomu, že sa v tejto oblasti nachádzalo pod ochranou misie množstvo grécko-cyperských obyvateľov, mohlo splnenie tohto požiadavku ešte viac vyhrotiť vzťahy medzi tureckom a gréckom a viesť dokonca aj k vyhláseniu vojny.²¹² Je pravdepodobné, že dôvodom k tomuto požiadavku z tureckej strany bola snaha oslobodiť sa z dohľadu OSN a umožniť tak ďalšie dodávky zbraní.²¹³ Tento krok z tureckej strany bol navyše jasným porušením rezolúcie 353, ku ktorej dodržiavaniu sa Turecko ako aj Grécko zaviazalo, keďže rezolúcia výslovne zmieňovala povinnosť strán spolupracovať s misou UNFICYP. Waldheim ako aj velitelia misie mali aj v tomto prípade podporu Veľkej Británie, ktorá sa najvýraznejšie stavala proti tureckým akciám. Napriek tomu však generálny sekretár prikázal veliteľovi UNFICYP generálovi Prem Chandovi ustúpiť tureckému požiadavku a s protestmi opustiť

²⁰⁹ Pre stručný prehľad činnosti UNFICYP vid' Report by the Secretary-General on developments in Cyprus, S/11353/ADD 1-33.

²¹⁰ Misia UNFICYP napr. dohliadala na bezpečnosť 1 500 zhromaždených príslušníkov tureckej komunity v meste Limassol. S/11353/ADD.11. [cit. 2015-04-07] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/200/22/PDF/N7420022.pdf?OpenElement>

²¹¹ Intervencia UNFICYP tak napríklad obnovila dodávky vody pre 5 000 príslušníkov tureckej komunity v meste Famagusta. S/11353/ADD.11. [cit. 2015-04-07] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/200/22/PDF/N7420022.pdf?OpenElement>

²¹² ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. s. 164

²¹³ Tie následne podpísaná prvá dohoda z Ženevy zakazovala.

oblasť. OSN sa tak v tomto prípade nedokázala ubrániť tureckému tlaku, aj keď bol jasne v rozpore s rezolúciou 353, ku ktorej rešpektovaniu sa Turecko zaviazalo. Odchod jednotiek UNFICYP z oblasti nemal síce závažnejšie dôsledky, okrem mierneho poškodenia autority misie v očiach gréckej strany. Napriek tomu je možné túto udalosť považovať za mierne zlyhanie OSN a misie UNFICYP, keďže už zmieňovaný prípad sporu o letisko v Nikózii ukázal, že hájiť pevné stanovisko je aj napriek tureckej vojenskej prevahe možné.²¹⁴

Po opätovnom vypuknutí bojov súvisiacich s druhou vlnou tureckej intervencie sa dostali jednotky UNFICYP vo svojich snahách do pomerne obťažnej pozície, čo viedlo k viacerým stratám v ich radoch. Na to reagovala aj rezolúcia 359 Bezpečnostnej rady, ktorá vyzývala strany k rešpektovaniu a spolupráci s misou.²¹⁵ Táto rezolúcia sa zároveň venovala aj humanitárnym problémom na ostrove, ktoré ďalší postup tureckých jednotiek posunul do nových rozmerov. Na tento problém zareagoval generálny tajomník, ktorý učinil Vysokého predstaviteľa OSN pre utečencov zodpovedným za humanitárnu pomoc OSN na Cypre. Ten ostrov následne v dňoch 22 augusta až 27 augusta navštívil, pričom viedol jednanie s zástupcami oboch komunít a osobne dohliadal na viaceré aktivity misie.²¹⁶ Otázka utečencov a zajatcov zostávala v centre pozornosti OSN aj počas ďalších mesiacov roku 1974, pričom je rozhodne nutné podotknúť, že počas týchto mesiacov viedli predstavitelia misie viaceré úspešné jednanie s predstaviteľmi oboch komunít, ktorých výsledkom boli výmeny zajatcov ako aj presun obyvateľstva z jednej časti ostrova do druhej (predovšetkým v prípadoch rozdelených rodín a pod.).

Posledným aspektom (ktorému sme síce venovali v práci menej pozornosti, je však taktiež v rámci pôsobenia OSN určite významný) je sprostredkovanie mierových rozhovorov medzi lídrami oboch komunít priamo na ostrove, t.j. jedná sa o procesy poskytovania dobrých služieb a mediácie. Ako naša samotná práca ukázala, cyperský konflikt je jasne postavený na etnickom základe a z tohto dôvodu sa kompromisné riešenia hľadajú nesmierne ťažko. Je tak aj obťažne hodnotiť, či dohoda medzi stranami nebola nájdená kvôli nesprávnemu sprostredkovaniu zo strany diplomatov OSN či kvôli nadmernej tvrdohlavosti oboch strán. Spôsobom, ako by bolo možné pozitívny či negatívny prínos OSN v procese sprostredkovania testovať, je porovnať ho s pokusmi o sprostredkovanie zo strany ďalších aktérov (či už

²¹⁴ Je síce pravda, že v prípade sporu o letisko boli jednotky UNFICYP v lepšej vojenskej pozícii, v oboch prípadoch však bola turecká sila niekoľko násobne vyššia a jednotky UNFICYP by pri plnom nasadení tureckých síl nemali šancu na výraznejší odpor.

²¹⁵ UN Security Council resolution 353, 15 augusta 1974 [cit. 2015-04-08] Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/359\(1974\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/359(1974))

²¹⁶ S/11488, 4 september 1974 [cit. 2015-04-08] Dostupný z: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/234/02/PDF/N7423402.pdf?OpenElement>

d'alších štátov, alebo neštátnych aktérov, akým bol napríklad v roku 1966 tzv. Burton Workshop).²¹⁷ Výsledky všetkých týchto snáh však boli rovnaké, ako aj v prípade OSN. Akonáhle jedna strana súhlasila s návrhom, druhá strana sa naň automaticky pozerala s podozrením a odmietla ho, keď sa následne návrh zmenil podľa pripomienok druhej strany, nebola ho zas ochotná akceptovať prvá strana.²¹⁸ Taktiež Farid Mirbagheri vo svojej práci *Cyprus and International Peacemaking* po dôkladnej analýze poukazuje predovšetkým na vplyv vzájomnej nedôvery medzi oboma etnikami na krach rokovaní.²¹⁹ Samozrejme je proces budovania dôvery taktiež súčasťou mediácie a poskytovania dobrých služieb, bolo by však prehnané očakávať od OSN, že by dokázala v priebehu svojho 10-ročného pôsobenia (1964-1974) na ostrove prekonať priepasť nedôvery budovanú desiatky rokov.

²¹⁷ Kompletný zoznam pokusov o mediáciu konfliktu do roku 2000 je uvedený v prílohe č. 16

²¹⁸ FISHER, Ronald J. *Cyprus: The Failure of Mediation and the Escalation of an Identity-Based Conflict to an Adversarial Impasse*. s. 322

²¹⁹ MIRBAGHERI, Farid. *Cyprus and international peacekeeping*.

7. Záver

V rámci hodnotenia činnosti OSN sme sa snažili, ako sme to učinili už v úvode, držať dvoch hlavných aspektov politiky OSN vo vzťahu k cyperskej otázke (t.j. vplyv misie priamo na ostrove a vplyv prejednávania cyperskej otázky v rámci organizácie) Zatiaľ čo misia UNFICYP ako taká vychádza z hodnotenia pomerne pozitívne (čo dokážeme v ďalšej časti tejto kapitoly), je potrebné sa zamyslieť aj nad vplyvom organizácie ako takej, na jej činnosť ako aj na intenzitu konfliktu medzi stranami. OSN sa od svojho zapojenia do cyperskej otázky niekoľko krát ukázala ako významná platforma pre možnosť hľadania konsenzu medzi stranami. K dohodám z roku 1960 viedlo jednanie na pôde OSN, diskusie v 60. rokoch viedli k zmierneniu dopadov kríz, ktorými republika prechádzala a taktiež jednania v Ženeve v roku 1974 sa uskutočnili pod záštitou OSN. Pri všetkých týchto príležitostiach OSN splnila svoju úlohu ako facilitátora dialógu medzi stranami. Taktiež viaceré dokumenty odsúhlasené na pôde tejto organizácie, ako napríklad spomínaná rezolúcia Bezpečnostnej rady 353 (1974) či rezolúcia 3212 Valného zhromaždenia sú pozitívne reflektované oboma stranami. Na druhej strane sa však podobné dokumenty nevyhli aj nešťastným formuláciám, ktoré viedli k eskalácií napätia. Pravdepodobne najzávažnejším "prešľapom" bola zmienka o "cyperskej vláde" v rezolúcii 186 (1964), kedy členovia tureckej komunity bojkotovali účasť na politickom rozhodovaní.

Rozhodne nie je možné skonštatovať, že by úloha OSN v cyperskom konflikte do roku 1974 bola negatívna. Naopak, bolo by ešte možné vyzdvihnúť ďalšie aspekty. Jednotky UNFICYP boli počas celého konfliktu vnímané ako nestranné, čo rozhodne pomohlo zabrániť intervencii ďalších aktérov a rozširovaniu konfliktu. Zároveň je potrebné vyzdvihnúť rýchlosť reakcie pri zastavení tureckého postupu po druhej časti intervencie. Nárazníková zóna medzi znepriatelenými stranami totiž nevznikla na základe ich súhlasu ani na základe predošlej dohody. Jej vznik je čisto záležitosťou flexibilnej reakcie síl UNFICYP, ktoré využili zastavenie postupu tureckých jednotiek a obsadili zónu nikoho medzi bojujúcimi stranami. Držba tejto zóny je rozhodne podstatná pre obe strany konfliktu, keďže jednotky UNFICYP považujú za dostatočnú záruku pred prípadnými pokusmi druhej strany o rozšírenie svojho územia (pochopiteľne jednotky UNFICYP nepredstavujú túto záruku vo vojenskom, ale v politickom zmysle slova)-²²⁰

²²⁰ James, Alan, *The UN Force in Cyprus, International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-). 1989, Vol. 65, No. 3. s.496-499

Pokiaľ by sme mali hodnotiť činnosť OSN priamo na ostrove (teda predovšetkým misiu UNFICYP) podľa kritérií uvedených v druhej kapitole, vychádza misia z tohto hodnotenia značne pozitívne. Pre prehľadnosť tieto kritéria znovu pripomenieme a rovno sa k nim aj vyjadríme.

Paul Diehl rozlišuje dve základné kritéria úspechu:

1. *schopnosť zabrániť vypuknutiu či obnoveniu bojovej činnosti, limitovať počet úmrtí a množstvo násilných činov v oblasti nasadenia misie.* Hodnotenie činnosti misie podľa tohto bodu môže byť rôzne. Ako sme už vyššie poznamenali, UNFICYP nemala ani politické ani vojenské prostriedky na to, aby intervenovala proti prevratu 15. júla či aby sa následne pokúsila zastaviť postup tureckých jednotiek.²²¹ V tomto ohľade preto nemôžeme neúspech misii UNFICYP vyčítať a jej činnosť je nutné hodnotiť v rámci jej reálnych možností. Svojím úsilím, ako sme si už ukázali, sa misia nepochybné snažila o dosiahnutie aspoň lokálnych prímerí a svojím dohľadom a pomocou sa snažila zabrániť zbytočným násilným smrťami civilistov zajatých druhou stranou. Samozrejme nie je možné vyčíslieť, koľkým úmrtiam misia dokázala či nedokázala zabrániť. Taktiež iní pozorovatelia sa zhodujú, že OSN hrala v tejto oblasti pozitívnu úlohu.²²²
2. *schopnosť podporovať vyriešenie nezhôd medzi stranami, ktoré tvoria podstatu konfliktu.* Pokiaľ by sme mali za úspech pri tomto kritériu považovať dosiahnutie dohody medzi stranami, misia UNFICYP ako aj OSN v tomto aspekte zlyhalo. Na druhej strane je nepochybné potrebné vziať do úvahy aj rolu jednotlivých faktorov, ktoré tak takto ultimátny cieľ vplývajú (tieto faktory sme taktiež zmienili v kapitole 2). Vzhľadom k tomu, že OSN nebolo jediným aktérom, ktorý sa pokúšal o sprostredkovanie dohody medzi stranami a zlyhal, je na mieste si položiť otázku, či mohol vôbec akýmkoľvek spôsobom tento cieľ naplniť.²²³ Nepochybné však misia k tomuto cieľu postupne smerovala a kladný vývoj reflektoval ešte mesiac pred vypuknutím krízy aj generálny tajomník.²²⁴

²²¹ Coufoudakis, Van, UN Peacekeeping and Peacemaking and the Cyprus Question, *The Western Political Quarterly*, Vol. 29, No. 3 (Sep. 1976), pp. 470

²²² James, Alan, The UN Force in Cyprus, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-). 1989, Vol. 65, No. 3. s.490-492, Lindlay, Dan, Promoting peace with information: transparency as a tool of security regimes, Princeton University Press, 2007, s. 88 in: SMILJANIC, Neda. United Nations Force in Cyprus: succes or failure? The comparison of conflict Management and conflict Resolution perspectives

²²³ O pokusoch iných aktérov sme sa zmienili v predošlej kapitole, ich zoznam sa nachádza v prílohe č. 16

²²⁴ UN document S/11294 Report by Secretary General on the UNFICYP [cit. 2015-04-14] Dostupný z: <http://daccess-dds-ftp://daccess-dds-ftp.un.org/doc/UNDOC/GEN/N74/131/40/PDF/N7413140.pdf?OpenElement>

Kritéria navrhované ďalšími autormi poukazujú na ďalšie zaujímavé skutočnosti v rámci role OSN a preto sa o nich znovu zmienime aspoň krátkosti:

- *naplnenie účelu misie v zmysle, v akom bol tento účel stanovený v mandáte.* Toto kritérium bolo misiou opäť naplnené len z časti. Zabrániť opätovným bojom medzi komunitami sa misie nepodarilo. Návrat k normálnym podmienkam a vláda práva boli s pomocou misie sčasti dosiahnuté, avšak udalosti leta 1974 opäť situáciu značne skomplikovali a zmenili. V mandáte sa taktiež hovorí o vzniku misie za účelom udržania svetového mieru, čo bolo nakoniec dosiahnuté, aj keď rozhodne nie len zásluhou misie UNFICYP či OSN ako takej.
- *dopad mierovej operácie na miestne obyvateľstva.* Tomuto bodu sme sa už pomerne podrobne venovali a ukázali výrazne pozitívny dopad činnosti misie na obyvateľstvo,.
- *akým spôsobom boli dosiahnuté úspechy misie.* Toto kritérium odkazuje primárne na iné misie uskutočnené pod záštitou OSN, ako napríklad ONUC, kedy mierové jednotky boli oprávnené za účelom splnenia svojej úlohy použiť silu. To rozhodne nebolo prípadom misie UNFICYP a nedá sa povedať, že by misia akýkoľvek zo svojich úspechov dosiahla prostredníctvom kontroverzných prostriedkov.
- *prínos peacekeepingového úsilia obecným hodnotám (tieto hodnoty môžu predstavovať svetový mier, spravodlivosť, zníženie ľudského utrpenia atď.).* V rámci tohto bodu je hodnotiť misiu na základe faktografického skúmania pomerne obtiažné, avšak už v predchádzajúcich bodoch sme si ukázali reálny prínos misie v týchto oblastiach, preto je možné priznať prínos misie k týmto hodnotámobecne.

Úloha OSN v konflikte sa udalosťami roku 1974 rozhodne neskončila. Naopak od tohto roku sa stala prítomnosť OSN ešte významnejšou, keďže od seba oddeľovala znepriatelené strany a zabraňovala tak prepukaniu nových násilností a eskalácii napätia, ku ktorému by so snahami strán o rozširovanie ovládaného územia ľahko dochádzalo. Zároveň je však od tohto roku OSN nielen aktérom, ktorý strany rozdeľuje, ale je aj významným aktérom, ktorý sa snaží o opätovné zblíženie oboch komunít. Po udalostiach roku 1974 sa najvyšší predstavitelia oboch komunít nestretli až do roku 1977, kedy boli vzájomné rokovania sprostredkované práve zástupcami OSN. Tieto jednania boli bohužiaľ neúspešné, tak ako aj množstvo ďalších v priebehu nasledujúcich 40 rokov. So skončením studenej vojny a nástupom nového tisícročia sa však čoraz viac presúva iniciatíva smerom k občianskych

hnutiám (grassroots movement) a iným aktérom, predovšetkým Európskej Únii. Štátny aktéri ako USA, Veľká Británia či Sovietsky zväz už dávno ustúpili z role arbitrov v rámci sporu, pričom svoj vplyv si naďalej zachovali Grécko a Turecko.²²⁵ Misia UNFICYP však na ostrove zostáva dodnes a stala sa tak jednou najdlhšie pôsobiacich peacekeepingových misií v rámci histórie OSN.²²⁶

²²⁵ Rola Grécka je však omnoho menšia než tomu bolo v 70. rokoch, čo súvisí aj s dlhšou skúsenosťou Cypru so svojou samostatnosťou, ako aj vstupom do EU a samozrejme aj generačnou výmenou. Dnes už nikto na ostrove *enosis* nepresadzuje a na prípadné ojedinelé výzvy obyvateľstvo nijak výraznejšie nereaguje. Na druhej strane zostáva aj vzhľadom k medzinárodným reštrikciám uvaleným na tureckom ovládanú časť ostrova (od roku 1983 Severocyperská turecká republika) ostáva pre tamojšiu komunitu Turecko primárnym politických ako aj ekonomickým partnerom.

²²⁶ K 28 februáru 2015 pôsobilo na ostrove 926 príslušníkov misie a do tohto dňa utrpela misia od svojho nasadenia 181 strát na životoch. UN Peacekeeping. UNFICYP. Facts and Figures. [cit. 2015-04-13] Dostupný z: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/unficyyp/facts.shtml>

8. Zoznam použitých zdrojov

Archívne materiály a memoáre

United Nations Documents. Dostupný z: <http://www.un.org/en/documents>

AZIZ, Türkan. *The death of friendship: a Cyprus memoir*. United Kingdom: Bravos, c2000, 158 p. ISBN 09-514-4643-6.

BAYÜLKEN, Ümit Halûk. *Cyprus question and the United Nations*. Lefkoşa: Cyprus Research, 2001, 92 s. ISBN 97-569-1213-8.

BOROWIEC, Andrew. *Cyprus: a troubled island*. Westport, Conn.: Praeger, 2000, xvi, 193 p. ISBN 02-759-6533-3.

DENKTAŞ, Rauf R a Michael MORAN. *Rauf Denktash at the United Nations: speeches on Cyprus*. Huntington, Cambs., U.K.: Eothen Press, 1997, xxii, 378 p. ISBN 09-067-1955-0.

S/PV 1780 19 July 1974 Makarios Speech at the UN security council denouncing the coup of the Greek Junta. Dostupný z: <https://www.scribd.com/doc/234237563/S-PV-1780-19-July-1974-Makarios-Speech-at-the-UN-Security-Council-denouncing-the-coup-of-the-Greek-Junta>

Greek military rule gives in to democracy. BBC News. 23. July 1974. [cit. 2015-04-02]

Dostupný z:

http://news.bbc.co.uk/onthisday/hi/dates/stories/july/23/newsid_2515000/2515819.stm

"U.S. ambassador killed on Cyprus". Bocan Raton News. (Nicosia). 19 August 1974

Dostupný z:

<https://news.google.com/newspapers?nid=1291&dat=19740819&id=UdsPAAAAIIBAJ&sjid=TI0DAAAIAIBAJ&pg=5706,6889436&hl=en>

Monografie

ARIM, Reşat, ed. *Cyprus and international law*. Ankara: Dış Politika Enstitüsü, 2002, 161 s.

- ASMUSSEN, Jan. *Cyprus at war: diplomacy and conflict during the 1974 crisis*. New York: I.B. Tauris, 2008, ix, 364 p. ISBN 18-451-1742-5.
- BELLAMY, Alex J, Paul WILLIAMS a Stuart GRIFFIN. *Understanding peacekeeping*. 2nd ed. Cambridge: Polity, 2010, xix, 447 s. ISBN 978-0-7456-4186-7.
- BITSIOS, Dimitri S. *Cyprus. The vulnerable republic*. Thessaloniki: Inst. for Balkan Studies, 1975. 223 s. [Publications.] Institute for Balkan Studies; 152.
- BUREŠ, Oldřich. *United Nations peacekeeping: bridging the capabilities-expectations gap*. Saarbrücken: VDM Verlag Dr. Müller, 2008, 195 s. ISBN 978-3-8364-8188-5.
- CALOTYCHOS, Vangelis. *Cyprus and its people: nation, identity, and experience in an unimaginable community, 1955-1997*. Boulder, Colo.: Westview Press, 1998, viii, 336 p. ISBN 08-133-3515-9.
- COUFOUDAKIS, Van. *Cyprus: a contemporary problem in historical perspective*. Minneapolis, MN: Modern Greek Studies, 2006, 137 p. ISBN 09-791-2180-9.
- DIEHL, Paul F. *International peacekeeping: [with a new epilogue on Somalia, Bosnia, and Cambodia]*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, c1994, x, 229 p. ISBN 0801850320.
- DODD, C. *Storm clouds over Cyprus: a briefing*. Huntingdon, Cambridgeshire: Eothen, 2001, 72 p. ISBN 09-067-1932-1.
- DODD, C. *The history and politics of the Cyprus conflict*. New York: Palgrave Macmillan, 2010, ix, 317 p. ISBN 02-302-4211-1.
- FINDLAY, Trevor. *The use of force in UN peace operations*. New York: Oxford University Press, 2002, xii, 486 p. ISBN 01-982-9282-1.
- GIBBONS, H. *The genocide files*. London: Charles Bravos, c1997, 494 p. ISBN 09-514-4642-8.
- HAKKI, Murat Metin (ed.). *The Cyprus issue: a documentary history, 1878-2007*. London: I.B. Tauris, 2007. 664 p. ISBN 18-451-1392-6.
- HANNAY, David. *Cyprus: the search for a solution*. New York: Distributed in the United States by Palgrave Macmillan, 2005, ix, 256 p. ISBN 978-185-0436-652.

- HRADEČNÝ, Pavel. *Řekové a Turci: nepřátelé nebo spojenci?*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2000, 226 s. ISBN 80-7106-378-9.
- IERODIAKONOU, Leontios. *The Cyprus Question*. Stockholm: Almqvist & Wiksell, 1971, 311 p.
- KER-LINDSAY, James. *EU accession and UN peacemaking in Cyprus*. New York: Palgrave Macmillan, 2005, ix, 214 p. ISBN 978-140-3996-909.
- MACQUEEN, Norrie. *The United Nations since 1945: peacekeeping and the Cold War*. 1st pub. London: Longman, 1999, 149 s. Seminar studies in history. ISBN 05-823-5673-3.
- MALLINSON, Bill. *Cyprus: diplomatic history and the clash of theory in international relations*. London: I.B. Tauris, 2010, xvi, 228 s. ISBN 978-1-84885-416-1.
- MARKIDES, Kyriacos C a Yiannis PAPADAKIS. *The rise and fall of the Cyprus Republic: history, community and conflict*. Editor Zuzana Lehmannová. New Haven: Yale University Press, 1977, xvii, 200 p. ISBN 03-000-2089-9.
- MIRBAGHERI, Farid. *Cyprus and international peacekeeping*. 1. publ. London: Hurst, 1998. ISBN 18-506-5354-2.
- MIRBAGHERI, Farid. *Historical dictionary of Cyprus*. Lanham, Md.: Scarecrow Press, 2010, lv, 231 p. [cit. 2014-10-01]. Historical dictionaries of Europe, no. 69. ISBN 08-108-6298-0.
- MONYPENNY, William Flavelle a George Earle BUCKLE. *The life of Benjamin Disraeli, earl of Beaconsfield*. new and rev. ed. in 2 vols. London: Murray, 1920, vii, 719 s.
- NEDJATIGIL, Zaim M. *The Cyprus Conflict: A Lawyers View*. Nicosia: K. Rustem, 1982.
- RAMSBOTHAM, Oliver a Tom WOODHOUSE. *Encyclopedia of international peacekeeping operations*. Santa Barbara, Calif.: ABC-CLIO, c1999, xxviii, 356 p. ISBN 08-743-6892-8.
- SONYEL, Salahi R. *Cyprus, the destruction of a republic and its aftermath 1960-1974: [British documents]*. New extended ed. Cyrep. ISBN 97-569-1216-2.

STEGENGA, James A. *The United Nations Force In Cyprus*. [Columbus]: Ohio State University Press, 1968.

STEPHEN, Michael. *The Cyprus question: a concise guide to the history, politics, and law of the Cyprus question*. London: Northgate Publications, 2001, 154 p. ISBN 09-540-8400-4.

The blue helmets: a review of United Nations peace-keeping. 3rd ed. New York, NY: United Nations Dept. of Public Information, c1996, xx, 808 p. ISBN 92-110-0611-2.

The Cyprus problem: historical review and the latest developments. Rev. ed. Nicosia: Press and Information Office, 1995, 184 s. ISBN 99-633-8129-4.

VANEZIS, P. *Makarios: pragmatism v. idealism*. London: Abelard-Schuman, 1974, xix, 203 p., [2] leaves of plates. ISBN 02-007-2207-7.

VANEZIS, P.N. *Cyprus, the unfinished agony*. London: Abelard-Schuman, 1977. ISBN 02-007-2525-4.

VERRIER, Anthony. *International peacekeeping: United Nations forces in a troubled world*. Harmondsworth: Penguin, 1981. ISBN 01-408-0444-7.

WOODHOUSE, Tom a Oliver RAMSBOTHAM. *Peacekeeping and conflict resolution*. Portland, OR: F. Cass, 2000, 269 p. ISBN 07-146-8039-7.

Články v odborných periodikách

ADAMSON, Fiona B. Democratization and the Domestic Sources of Foreign Policy: Turkey in the 1974 Cyprus Crisis. *Political Science Quarterly*. 2001, vol. 116, No. 2. s. 277-303

CAMP, Glen D. Greek-Turkish Conflict over Cyprus. *Political Science Quarterly*. 1980, vol. 95, no. 1, s. 43-70

COUFOUDAKIS, Van. United Nations Peacekeeping and Peacemaking and the Cyprus Question. *The Westrn Political Quarterly*. 1976, vol. 29, no. 3, s. 457 - 473

FISHER, Ronald J. Cyprus: The Failure of Mediation and the Escalation of an Identity-Based Conflict to an Adversarial Impasse. *Journal of Peace Research*. 2001, Vol. 38, no. 3, Special Issue on Conflict Resolution in Identity-Based Disputes, s. 307-326

JACOVIDES, Andreas J. Cyprus: The International Law Dimension. *American Journal of International Law and Policy*. 1995, vol. 44, no. 4

JAMES, Alan. The UN Force in Cyprus, *International Affairs* (Royal Institute of International Affairs 1944-). 1989, vol. 65, no. 3. s. 481-500.

STEGENGA, James, A. UN Peace-Keeping: The Cyprus Venture. *Journal of Peace Research*. 1970, vol. 7, no. 1, s. 1-16.

STERN, Laurence. Bitter Lessons: How We Failed in Cyprus. *Foreign Policy*. 1975, no. 19. s. 34-78

Kvalifikačné práce

SMILJANIC, Neda. United Nations Force in Cyprus: succes or failure? The comparison of conflict Management and conflict Resolution perspectives. Masaryk University information system, archive of thesis. Brno, 2014. Diplomová práca. Masaryk University, Faculty of Social Sciences, Departement of International Relations and European Studies. Dostupný z: http://is.muni.cz/th/390285/fss_m/?lang=en

Internetové zdroje

<http://www.un.org/>

<http://www.cyprus-conflict.net>

<http://www.cypnet.co.uk>

<http://peacemaker.un.org>

Island of troubles. The Economist. 19 december 2002. [cit. 2015-04-04] Dostupný z <http://www.economist.com/node/1501992>

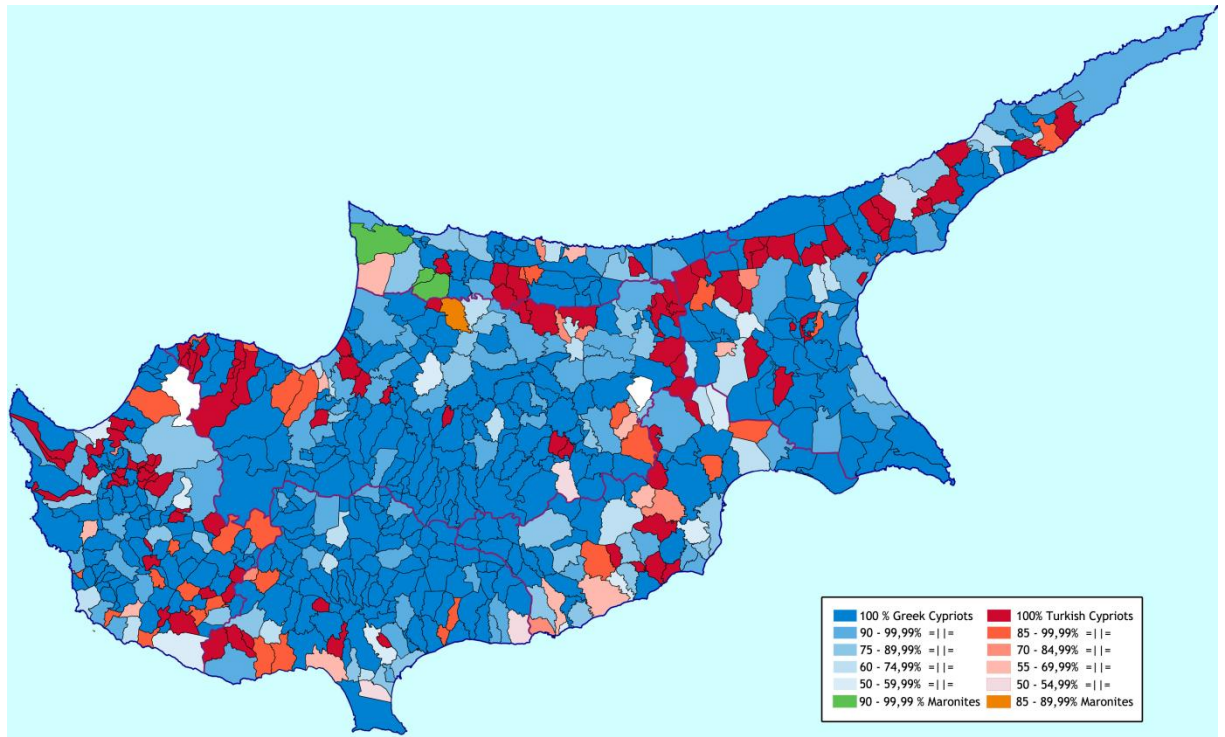
Ministry of interior of Republic of Cyprus. Geneva Declaration of July 1974 on Cyprus. [cit. 2015-04-02] Dostupný z: <http://www.moi.gov.cy/moi/pio/pio.nsf/All/595D15A8C314FB45C22572750054D01E?OpenDocument>

Zoznam príloh

- Príloha č. 1: Mapa rozloženia gréckeho a tureckého obyvateľstva v rámci ostrova
- Príloha č. 2: Dohoda o zárukách (Treaty of Guarantee) z roku 1960
- Príloha č. 3: Arcibiskup Makarios pri podpisovaní dohôd z roku 1960
- Príloha č. 4: 13 bodov prezidenta Makariosa
- Príloha č. 5: Rezolúcia S/RES/186 (1964) ustanovujúca misiu UNFICYP
- Príloha č. 6: Rozmiestnenie kontingentov na ostrove
- Príloha č. 7: Veľkosť kontingentov jednotlivých štátov pri vzniku misie UNFICYP a v nasledujúcich rokoch
- Príloha č. 8: Hliadka kanadského kontingentu UNFICYP v Kyrenii, 1 apríl 1964
- Príloha č. 9: Členovia misie UNFICYP eskortujú príslušníkov tureckej menšiny z mesta Famagusta. 11 apríl 1964
- Príloha č. 10: Hliadkovanie "green line" v oblasti Ayios Theodoros. 1 máj 1973
- Príloha č. 11: Rezolúcia S/RES/353 (1974)
- Príloha č. 12: Časť tábora fínskeho kontingentu zničená po zásahu tureckým mínometom. 16 August 1974.
- Príloha č. 13: Utečenecký tábor "Happy Valley" zriadený pre tureckú komunitu. 18 August 1974
- Príloha č. 14: Výmena zajatcov sprostredkovaná misiou UNFICYP. 16 september 1974
- Príloha č. 15: Mapa zobrazujúca rozdelenie ostrova po roku 1974
- Príloha č. 16: Zoznam pokusov o sprostredkovanie medzi grécko-cyperskou a turecko-cyperskou komunitou
- Príloha č. 17: Stretnutie generálneho sekretára Waldheima s arcibiskupom Makariosom a Dr. Denktashom. 12 február 1977.

Prilohy

Príloha č.1: Mapa rozloženia gréckeho a tureckého obyvateľstva v rámci ostrova

Zdroj: "Ethnographic distribution in Cyprus 1960" by Alexander-Michael Hadjilyra - Own work. Licensed under CC BY 3.0 via Wikimedia Commons - http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ethnographic_distribution_in_Cyprus_1960.jpg#/media/File:Ethnographic_distribution_in_Cyprus_1960.jpg

Príloha č.2: Dohoda o zárukách (Treaty of Guarantee) z roku 1960

1

**NO. 5475. TREATY OF GUARANTEE. SIGNED AT NICOSIA ON
16 AUGUST 1960**

The Republic of Cyprus of the one part, and Greece, Turkey and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland of the other part,

I. Considering that the recognition and maintenance of the independence, territorial integrity and security of the Republic of Cyprus, as established and regulated by the Basic Articles of its Constitution, are in their common interest,

II. Desiring to co-operate to ensure respect for the state of affairs created by that Constitution,

Have agreed as follows: -

Article I

The Republic of Cyprus undertakes to ensure the maintenance of its independence, territorial integrity and security, as well as respect for its Constitution.

It undertakes not to participate, in whole or in part, in any political or economic union with any State whatsoever. It accordingly declares prohibited any activity likely to promote, directly or indirectly, either union with any other State or partition of the Island.

Article II

Greece, Turkey and the United Kingdom, taking note of the undertakings of the Republic of Cyprus set out in Article I of the present Treaty, recognise and guarantee the independence, territorial integrity and security of the Republic of Cyprus, and also the state of affairs established by the Basic Articles of its Constitution.

Greece, Turkey and the United Kingdom likewise undertake to prohibit, so far as concerns them, any activity aimed at promoting, directly or indirectly, either union of Cyprus with any other State or partition of the Island.

Article III

The Republic of Cyprus, Greece and Turkey undertake to respect the integrity of the areas retained under United Kingdom sovereignty at the time of the establishment of the Republic of Cyprus, and guarantee the use and enjoyment by the United Kingdom of the rights to be secured to it by the Republic of Cyprus in accordance with the Treaty concerning the Establishment of the Republic of Cyprus signed at Nicosia on to-day's date.

1

Article IV

In the event of a breach of the provisions of the present Treaty, Greece, Turkey and the United Kingdom undertake to consult together with respect to the representations or measures necessary to ensure observance of those provisions.

In so far as common or concerted action may not prove possible, each the three guaranteeing Powers reserves the right to take action with the sole aim of re-establishing the state of affairs created by the present Treaty.

Article V

The present Treaty shall enter into force on the date of signature. The original texts of the present Treaty shall be deposited at Nicosia.

The High Contracting Parties shall proceed as soon as possible to the registration of the present Treaty with the Secretariat of the United Nations in accordance with Article 102 of the Charter of the United Nations.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned have signed the present Treaty.

DONE at Nicosia this sixteenth day of August, 1960, in English and French, both texts being equally authoritative.

For the Republic of Cyprus:

Ο ΚΥΠΡΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΣ

F.kucuk

For Greece:

G. CHRISTOPOULOS

For Turkey:

Vecdi Turel

For the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland:

Hugh Foot

Príloha č. 3: Arcibiskup Makarios pri podpisovaní dohôd z roku 1960

Zdroj: The Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Cyprus. Dostupný z: [http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/106EBF78306AE805C225721800337C6D/\\$file/anakirixi.jpg?OpenElement](http://www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/All/106EBF78306AE805C225721800337C6D/$file/anakirixi.jpg?OpenElement)

Príloha č. 4: 13 bodov prezidenta Makariosa (skrátená verzia)

Suggested Measures For The Removal of Causes of Friction Between the Two Communities

1. The right of veto of the President and the Vice-President of the Republic to be abolished.
2. The Vice-President of the Republic to deputise for or replace the President of the Republic in case of his temporary absence or incapacity to perform his duties. In consequence, therefore, all the constitutional provisions in respect of joint action by the President and the Vice-President of the Republic to be modified accordingly.
3. The Greek President of the House of Representatives and its Turkish Vice-President to be elected by the House as a whole and not as at present the President by the Greek Members of the House and the Vice-President by the Turkish Members of the House.
4. The Vice-President of the House of Representatives to deputise for or replace the President of the House in case of his temporary absence or incapacity to perform his duties.
5. The constitutional provisions regarding separate majority for enactment of Laws by the House of Representatives to be abolished.
6. The constitutional provision regarding the establishment of separate Municipalities in the five main towns to be abolished. Provision should be made so that: (a) The Municipal Council in each of the aforesaid five towns shall consist of Greek and Turkish Councillors in proportion to the number of the Greek and Turkish inhabitants of such town by whom they shall be elected respectively. (b) In the Budget of each of such aforesaid towns, after deducting any expenditure required for common services, a percentage of the balance proportionate to the number of the Turkish inhabitants of such town shall be earmarked and disposed of in accordance with the wishes of the Turkish Councillors.
7. The constitutional provision regarding Courts consisting of Greek Judges to try Greeks and of Turkish Judges to try Turks and of mixed Courts consisting of Greek and Turkish Judges to try cases where the litigants are Greeks and Turks to be abolished.

8. The division of the Security Forces into Police and Gendarmerie to be abolished, (Provision to be made in case the Head of the Police is a Greek the Deputy Head to be a Turk and vice versa).

9. The numerical strength of the Security Forces and of the Army to be determined by Law and not by agreement between the President and the Vice-President of the Republic.

10. The proportion of the participation of Greek and Turkish Cypriots in the composition of the Public Service and of the Forces of the Republic, i.e. the Police and the Army, to be modified inproportion to the ratio of the population of Greek and Turkish Cypriots.

11. The number of the members of the Public Service Commission to be reduced from ten to either five or seven.

12. All the decisions of the Public Service Commission to be taken by simple majority. If there is an allegation of discrimination on the unanimous request either of the Greek or of the Turkish members of the Commission, its Chairman to be bound to refer the matter to the Supreme Constitutional Court.

13. The Greek Communal Chamber to be abolished".

Zdroj: http://www.cyprus-conflict.net/13_points.html

Príloha č. 5: Rezolúcia S/RES/186 (1964) ustanovujúca misiu UNFICYP

THE CYPRUS QUESTION³

Decision

At its 1098th meeting, on 27 February 1964, the Council decided, under rule 39 of the provisional rules of procedure, to invite Mr. Rauf Denktas to make a statement before it.⁴

186 (1964). Resolution of 4 March 1964

[S/5575]

The Security Council,

Noting that the present situation with regard to Cyprus is likely to threaten international peace and security and may further deteriorate unless additional measures are promptly taken to maintain peace and to seek out a durable solution,

² See *Official Records of the Security Council, Nineteenth Year, Supplement for January, February and March 1964.*

³ Resolutions or decisions on this question were also adopted by the Council in 1963.

⁴ The Council heard the statement of Mr. Denktas at its 1099th meeting, on 28 February 1964.

LA QUESTION DE CHYPRE³

Décision

A sa 1098e séance, le 27 février 1964, le Conseil a décidé, en vertu de l'article 39 du règlement intérieur provisoire, d'inviter M. Rauf Denktas à faire une déclaration devant le Conseil⁴.

186 (1964). Résolution du 4 mars 1964

[S/5575]

Le Conseil de sécurité,

Notant que la situation actuelle concernant Chypre est de nature à menacer la paix et la sécurité internationales et peut encore empirer à moins que de nouvelles mesures ne soient prises rapidement pour maintenir la paix et pour rechercher une solution durable,

² Voir *Documents officiels du Conseil de sécurité, dix-neuvième année, Supplément de janvier, février et mars 1964.*

³ Questions ayant fait l'objet de résolutions ou décisions de la part du Conseil en 1963.

⁴ Le Conseil a entendu la déclaration de M. Denktas lors de sa 1099e séance, le 28 février 1964.

Considering the positions taken by the parties in relation to the treaties signed at Nicosia on 16 August 1960,⁵

Having in mind the relevant provisions of the Charter of the United Nations and, in particular, its Article 2, paragraph 4, which reads:

“ All Members shall refrain in their international relations from the threat or use of force against the territorial integrity or political independence of any State, or in any other manner inconsistent with the Purposes of the United Nations ”,

1. *Calls upon* all Member States, in conformity with their obligations under the Charter of the United Nations, to refrain from any action or threat of action likely to worsen the situation in the sovereign Republic of Cyprus, or to endanger international peace;

2. *Asks* the Government of Cyprus, which has the responsibility for the maintenance and restoration of law and order, to take all additional measures necessary to stop violence and bloodshed in Cyprus;

3. *Calls upon* the communities in Cyprus and their leaders to act with the utmost restraint;

4. *Recommends* the creation, with the consent of the Government of Cyprus, of a United Nations Peace-keeping Force in Cyprus. The composition and size of the Force shall be established by the Secretary-General, in consultation with the Governments of Cyprus, Greece, Turkey and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland. The Commander of the Force shall be appointed by the Secretary-General and report to him. The Secretary-General, who shall keep the Governments providing the Force fully informed, shall report periodically to the Security Council on its operation;

5. *Recommends* that the function of the Force should be, in the interest of preserving international peace and security, to use its best efforts to prevent a recurrence of fighting and, as necessary, to contribute to the maintenance and restoration of law and order and a return to normal conditions;

6. *Recommends* that the stationing of the Force shall be for a period of three months, all costs pertaining to it being met, in a manner to be agreed upon by them, by the Governments providing the contingents and by the Government of Cyprus. The Secretary-General may also accept voluntary contributions for that purpose;

7. *Recommends further* that the Secretary-General designate, in agreement with the Government of Cyprus

⁵ Treaty of Guarantee (United Nations, *Treaty Series*, vol. 382 (1960), No. 5475); Treaty concerning the Establishment of the Republic of Cyprus (*ibid.*, No. 5476); Treaty of Alliance between the Kingdom of Greece, the Republic of Turkey and the Republic of Cyprus (*ibid.*, vol. 397 (1961), No. 5712).

Considérant les positions prises par les parties au sujet des traités signés à Nicosia le 16 août 1960⁵,

Ayant présentes à l'esprit les dispositions pertinentes de la Charte des Nations Unies et, notamment, celles du paragraphe 4 de l'Article 2, qui est ainsi conçu :

« Les Membres de l'Organisation s'abstiennent, dans leurs relations internationales, de recourir à la menace ou à l'emploi de la force, soit contre l'intégrité territoriale ou l'indépendance politique de tout Etat, soit de toute autre manière incompatible avec les buts des Nations Unies »,

1. *Invite* tous les Etats Membres, conformément à leurs obligations aux termes de la Charte des Nations Unies, à s'abstenir de toute action ou de toute menace d'action qui risquerait d'aggraver la situation dans la République souveraine de Chypre ou de mettre en danger la paix internationale;

2. *Demande* au Gouvernement chypriote, qui est responsable du maintien et du rétablissement de l'ordre public, de prendre toutes les nouvelles mesures nécessaires pour arrêter les actes de violence et les effusions de sang à Chypre;

3. *Invite* les communautés de Chypre et leurs dirigeants à faire preuve de la plus grande modération;

4. *Recommande* la création, avec le consentement du Gouvernement chypriote, d'une Force des Nations Unies chargée du maintien de la paix à Chypre. La composition et l'effectif de cette force seront fixés par le Secrétaire général en consultation avec les Gouvernements de Chypre, de la Grèce, du Royaume-Uni de Grande-Bretagne et d'Irlande du Nord et de la Turquie. Le Commandant de la Force sera nommé par le Secrétaire général, auquel il rendra compte. Le Secrétaire général, qui tiendra pleinement informés les gouvernements qui auront constitué la Force, rendra compte périodiquement au Conseil de sécurité du fonctionnement de celle-ci;

5. *Recommande* que la Force ait pour fonction, dans l'intérêt de la préservation de la paix et de la sécurité internationales, de faire tout ce qui est en son pouvoir pour prévenir toute reprise des combats et, selon qu'il conviendra, de contribuer au maintien et au rétablissement de l'ordre public ainsi qu'au retour à une situation normale;

6. *Recommande* que la Force soit stationnée pour trois mois, toutes les dépenses y relatives étant à la charge, selon les modalités dont ils conviendront, des gouvernements qui auront fourni les contingents et du Gouvernement chypriote. Le Secrétaire général pourra aussi accepter des contributions volontaires à cette fin;

7. *Recommande en outre* que le Secrétaire général désigne, en accord avec le Gouvernement chypriote et

⁵ Traité de garantie [Nations Unies, *Recueil des traités*, vol. 382 (1960), n° 5475]; Traité relatif à la création de la République de Chypre (*ibid.*, n° 5476); Traité d'alliance entre le Royaume de Grèce, la République de Turquie et la République de Chypre (*ibid.*, vol. 397 (1961), n° 5712).

and the Governments of Greece, Turkey and the United Kingdom, a mediator, who shall use his best endeavours with the representatives of the communities and also with the aforesaid four Governments, for the purpose of promoting a peaceful solution and an agreed settlement of the problem confronting Cyprus, in accordance with the Charter of the United Nations, having in mind the well-being of the people of Cyprus as a whole and the preservation of international peace and security. The mediator shall report periodically to the Secretary-General on his efforts;

8. *Requests* the Secretary-General to provide, from funds of the United Nations, as appropriate, for the remuneration and expenses of the mediator and his staff.

Adopted unanimously at the 1102nd meeting.

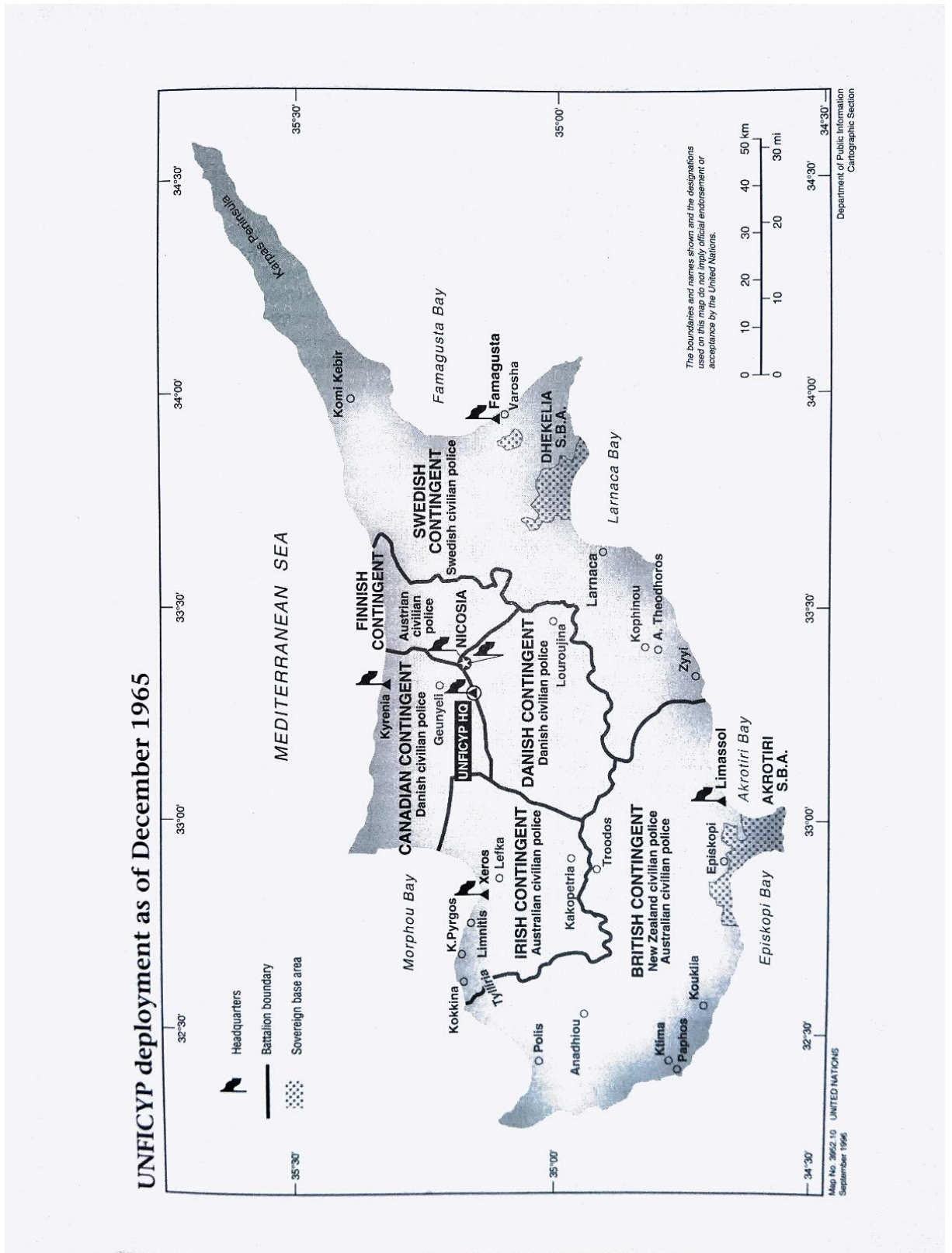
avec les Gouvernements de la Grèce, du Royaume-Uni et de la Turquie, un médiateur, qui s'emploiera, conjointement avec les représentants des communautés ainsi qu'avec les quatre gouvernements susmentionnés, à favoriser une solution pacifique et un règlement concerté du problème qui se pose à Chypre, conformément à la Charte des Nations Unies et eu égard au bien-être du peuple de Chypre tout entier et à la préservation de la paix et de la sécurité internationales. Le médiateur rendra compte périodiquement au Secrétaire général de ses efforts;

8. *Prie* le Secrétaire général de pourvoir, sur les fonds de l'Organisation des Nations Unies, selon qu'il conviendra, à la rémunération et aux dépenses du médiateur et de son personnel.

Adoptée à l'unanimité à la 1102e séance.

Zdroj: United Nations Security Council Resolution S/RES/186 (1964). Dostupný z: [http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186\(1964\)](http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/186(1964))

Príloha č. 6: Rozmiestnenie kontingentov na ostrove

Zdroj: The blue helmets: a review of United Nations peace-keeping. 3rd ed. New York, NY: United Nations Dept. of Public Information, c1996, xx, 808 p. ISBN 92-110-0611-2.

Príloha č. 7: Veľkosť kontingentov jednotlivých štátov pri vzniku misie UNFICYP a v nasledujúcich rokoch

Table 1.

	June 1964	June 1966	Dec. 1967	Dec. 1968	June 1969
Military:					
Austria	55	52	54	55	55
Canada	1122	992	879	595	574
Denmark	676	659	657	471	461
Finland	1000	652	607	480	478
Ireland	639	522	525	418	422
Sweden	954	757	614	424	412
Britain	1792	1053	1227	1090	1078
Police:					
Australia	40	40	49	50	50
Austria	33	34	45	45	45
Denmark	40	40	40	40	40
New Zealand	20	20	—	—	—
Sweden	40	40	40	40	40
Total	6411	4861	4737	3708	3655

Zdroj: Stegenga, James A, UN Peace-Keeping: The Cyprus Venture, Journal of Peace Research, Vol. 7, No 1 (1970), s.10

Príloha č. 8: Hliadka kanadského kontingentu UNFICYP v Kyrenii, 1 apríl 1964

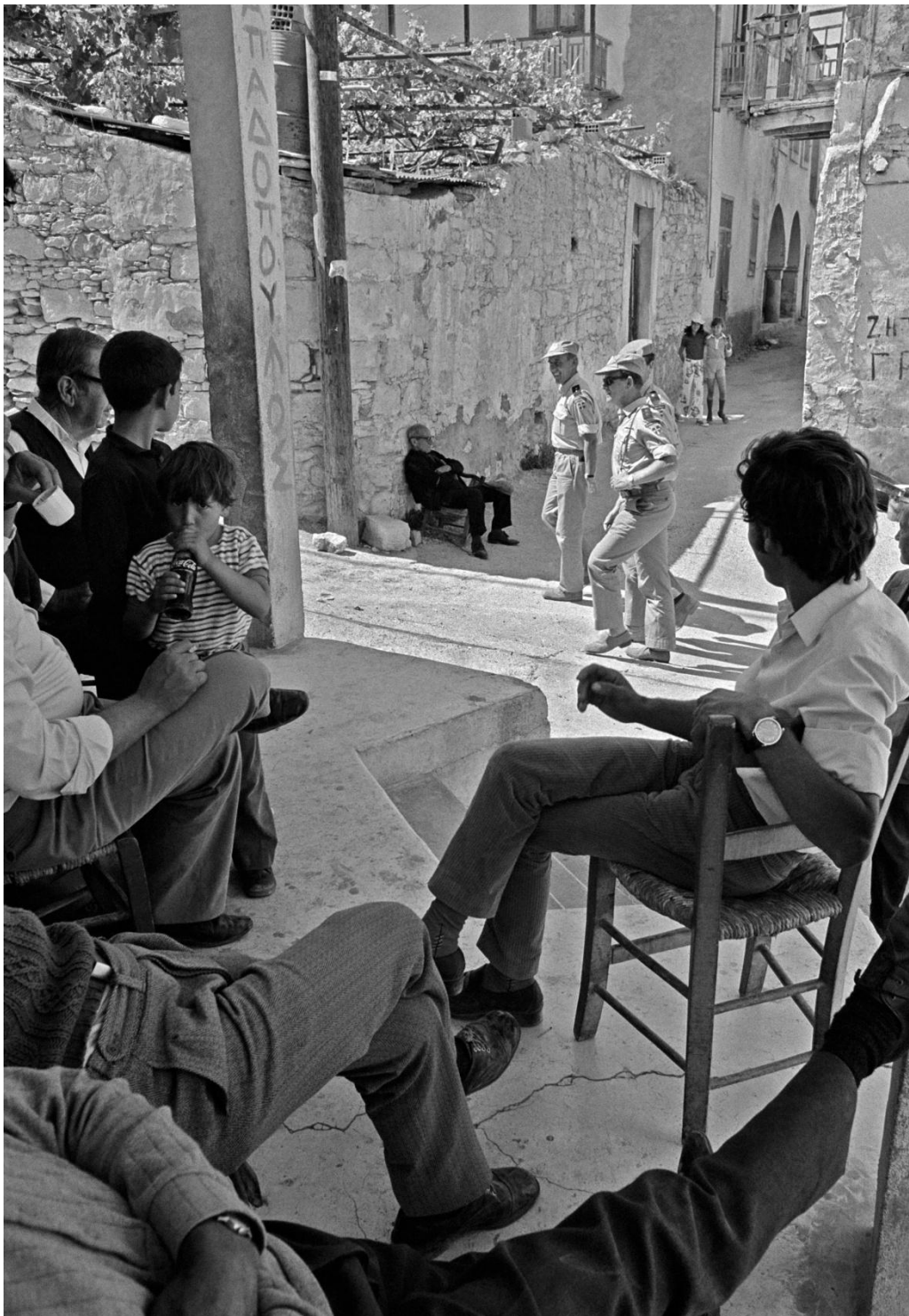
Zdroj: UN News&Media. Canadian UNFICYP soldiers on patrol in Kyrenia. Dostupný z:
<http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=520/52052&key=139&query=organization:UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&lang=en&sf=>

Príloha č. 9: Členovia misie UNFICYP eskortujú príslušníkov tureckej menšiny z mesta Famagusta. 11 apríl 1964

Zdroj: UN News&Media. Irish Contingent of UNFICYP Becomes Operational. Dostupný z:
<http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=520/52052&key=139&query=organization:UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&lang=en&sf=>

Príloha č. 10: Hliadkovanie "green line" v oblasti Ayios Theodoros. 1 máj 1973

Zdroj: UN News&Media. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)

Dostupný z:

<http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=180/180600&key=79&query=organization:UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&sf=>

Príloha č. 11: Rezolúcia S/RES/353 (1974)

1779th meeting—the President of Cyprus, His Beatitude Archbishop Makarios, who had expressed the wish to address the Council, would be received in that capacity. Consequently, Ambassador Rossides, having been duly accredited by the Head of State of Cyprus, would be regarded as representing Cyprus in the current debate.

At the same meeting, the Council also decided to invite the representatives of Yugoslavia, Romania and India to participate, without vote, in the discussion of the question.

At its 1781st meeting, on 20 July 1974, the Council decided to invite the representative of Mauritius to participate, without vote, in the discussion of the question.

Resolution 353 (1974) of 20 July 1974

The Security Council,

Having considered the report of the Secretary-General, at its 1779th meeting, about the recent developments in Cyprus,

Having heard the statement of the President of the Republic of Cyprus and the statements of the representatives of Cyprus, Turkey, Greece and other Member States,²²

Having considered at its present meeting further developments in the island,

Deeply deploring the outbreak of violence and the continuing bloodshed,

Gravely concerned about the situation which has led to a serious threat to international peace and security, and which has created a most explosive situation in the whole Eastern Mediterranean area,

Equally concerned about the necessity to restore the constitutional structure of the Republic of Cyprus, established and guaranteed by international agreements,

Recalling its resolution 186 (1964) of 4 March 1964 and its subsequent resolutions on this matter,

Conscious of its primary responsibility for the maintenance of international peace and security in accordance with Article 24 of the Charter of the United Nations,

1. *Calls upon* all States to respect the sovereignty, independence and territorial integrity of Cyprus;

2. *Calls upon* all parties to the present fighting as a first step to cease all firing and requests all States to exercise the utmost restraint and to refrain from any action which might further aggravate the situation;

3. *Demands* an immediate end to foreign military intervention in the Republic of Cyprus that is in contravention of the provisions of paragraph 1 above;

²² *Ibid.*, *Twenty-ninth Year*, 1780th meeting.

4. *Requests* the withdrawal without delay from the Republic of Cyprus of foreign military personnel present otherwise than under the authority of international agreements, including those whose withdrawal was requested by the President of the Republic of Cyprus, Archbishop Makarios, in his letter of 2 July 1974;²³

5. *Calls upon* Greece, Turkey and the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland to enter into negotiations without delay for the restoration of peace in the area and constitutional government in Cyprus and to keep the Secretary-General informed;

6. *Calls upon* all parties to co-operate fully with the United Nations Peace-keeping Force in Cyprus to enable it to carry out its mandate;

7. *Decides* to keep the situation under constant review and asks the Secretary-General to report as appropriate with a view to adopting further measures in order to ensure that peaceful conditions are restored as soon as possible.

Adopted unanimously at the 1781st meeting.

Decision

At its 1782nd meeting, on 22 July 1974, the Council agreed without objection that the Secretary-General should proceed forthwith to take the measures he had explained orally to the Council to reinforce the contingents serving with the United Nations Peace-keeping Force in Cyprus.

Resolution 354 (1974) of 23 July 1974

The Security Council,

Reaffirming the provisions of its resolution 353 (1974) of 20 July 1974,

Demands that all parties to the present fighting comply immediately with the provisions of paragraph 2 of Security Council resolution 353 (1974) calling for an immediate cessation of all firing in the area and requesting all States to exercise the utmost restraint and to refrain from any action which might further aggravate the situation.

Adopted unanimously at the 1783rd meeting.

Decision

At its 1784th meeting, held in private on 24 July 1974, the Security Council approved the text of the

²³ *Ibid.*, 1779th meeting, para. 29.

Príloha č. 12: Časť tábora fínskeho kontingentu zničená po zásahu tureckým mìnomentom.
16 August 1974.

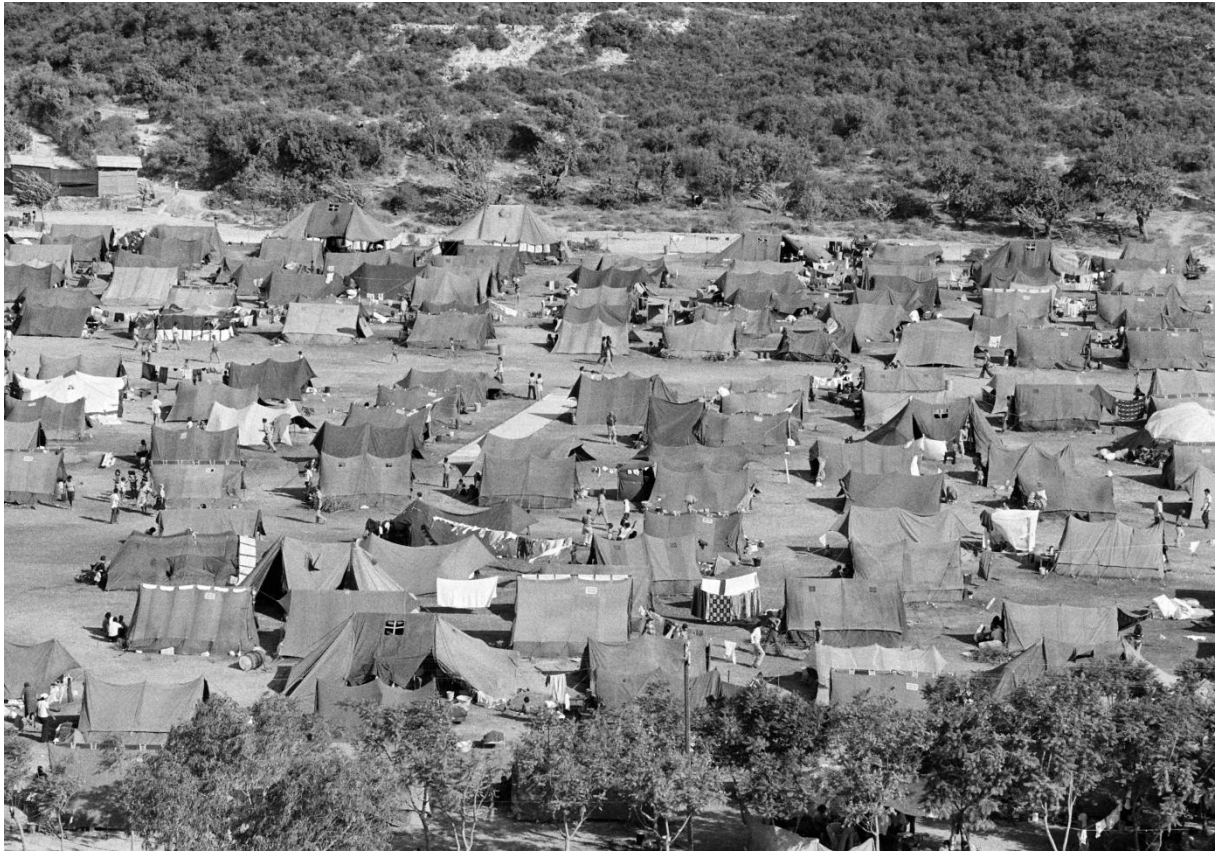

Zdroj: UN News&Media. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)

Dostupný z:

<http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=520/52035&key=76&query=organization:UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&lang=en&sf=>

Príloha č. 13: Utečenecký tábor "Happy Valley" zriadený pre tureckú komunitu. 18 August 1974

Zdroj: UN News&Media. United Nations Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP)

Dostupný z:

<http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=852/85284&key=73&query=organization:UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&sf=>

Príloha č. 14: Výmena zajatcov sprostredkovaná misiou UNFICYP. 16 september 1974

Zdroj: UN News&Media. Humanitarian Assistance to Refugees in Cyprus Dostupný z:
[http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=147/147557&key=57&query=organization:
UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&sf=](http://www.unmultimedia.org/photo/detail.jsp?id=147/147557&key=57&query=organization:UNFICYP%20AND%20category:%22Field%20coverage%22&sf=)

Príloha č. 15: Mapa zobrazujúca rozdelenie ostrova po roku 1974

Zdroj: http://www.reisenett.no/map_collection/europe.html

Príloha č. 16: Zoznam pokusov o sprostredkovanie medzi gréckocyperskou a tureckocyperskou komunitou

<i>Year</i>	<i>Conflict events</i>	<i>Official interventions</i>	<i>Unofficial interventions</i>
1955	EOKA Campaign Apr. 55	Eden Plan Sept. 55 Harding Plan Jan. 56 Radcliffe Report 56	
1960	TMT Formation 57–58 Independence Aug. 60 (imposed) Constitutional Breakdown Nov. 63 Intercommunal Violence Dec 63 UNFICYP Mar. 64	Macmillan Plan June 58 Zurich Accords Feb. 59 London Conference Feb. 64 (failed) Acheson Plan July 64 (rejected)	
1965		Galo Plaza Report Mar. 65 (rejected)	
	Provisional Cyprus- Turkish Admin Dec. 67		Burton Workshop Oct. 66 (return to negotiations)
1970		Intercommunal Talks 68–71 (inconclusive) Intercommunal Talks 72–74 (precluded)	Talbot Seminar Nov. 73 (precluded) Doob Workshop July 74 (aborted)
	Coup d'Etat July 74 Turkish Intervention July, Aug. 74 Turkish Federated State Feb. 75 Transfer of Populations Aug. 76	Geneva Talks July, Aug. 74 (failed)	
1975		Makarios–Denktash Guidelines Feb. 77 Vienna Talks Mar. 77 (failed) ABC Plan Nov. 78 (rejected) Ten-Point Agreement May 79	Kelman Workshop May 79 (pre-influentials)
1980		Intercommunal Talks 79–83 (inconclusive) Evaluation Paper Jan. 81 Aide Memoire Aug. 83 Proximity Talks 84–86 (rejected Jan. 85) (failed Mar. 86)	Kelman Workshop May 84 (pre-influentials) Doob Meetings 85 (terminated)
1985		UN Mediation 88–90 (impasse)	
1990	EU Application May 90		Fisher Workshop Dec. 90 (Diaspora Influentials) Fisher Workshop June 91 (Influentials) Fisher Workshops May, June 93 (Educators)
1995		Confidence-Building Measures 93–95 (failed)	Cyprus Consortium Training 91–96 (Citizen Peacebuilders) Broome Training 94–96 (Citizen Peacebuilders)
	TRNC Integration Aug. 97–	UN Mediation 97 (impasse)	Intractability Workshops 97 (Influentials)
	EU Accession Talks Mar. 98– Missile Crisis 97–98	UN Shuttle Discussions	Brainstorming Workshops 99–00 (Influentials)
2000		UN Proximity Talks 99–00	

Zdroj: FISHER. Ronald J. (2001) Cyprus: The Failure of Mediation and the Escalation of an Identity-Based Conflict to an Adversarial Impasse. *Journal of Peace Research*, Vol. 38, No. 3, Special Issue on Conflict Resolution in Identity-Based Disputes, s. 307-326

Príloha č. 17: Stretnutie generálneho sekretára Waldheima s arcibiskupom Makariosom a Dr. Denktashom. 12 február 1977.

Zdroj: UN News&Media. Secretary-General Visits Cyprus

Dostupný z: <http://www.unmultimedia.org/s/photo/detail/251/0251939.html>